

Grupa autora
PRIČE IZ KOMŠILUKA

Grupa autora
PRIČE IZ KOMŠILUKA

Izdavač: Imprimatur d.o.o.

Za izdavača: Boris Maksimović

Edicija: Mondo #2

Lektor: Sonja Lero Maksimović

Dizajn korica: Damir Omić, Vedran Ševčuk

Grafička priprema: Sonja Lero Maksimović

Štampa: Bina d.o.o.

Za štampariju: Mladen Spasojević

Tiraž: 200

Godina: 2018.

ISBN: 978-99976-724-5-2

Grupa autora

PRIČE IZ
KOMŠILUKA

Tekstovi objavljeni u ovoj knjizi izabrani su kao najbolji na konkursu „Priče iz komšiluka“, koji je u aprilu 2018. raspisao portal mondo.ba. Uredništvo portala i žiri u sastavu Aleksandra Savić, Sandra Stanić, Berislav Blagojević i Boris Maksimović još jednom od srca zahvaljuju svim autorima koji su poslali svoje priloge, kao i kompaniji m:tel, koja je obezbijedila nagradu za drugo mjesto.

SIRENA

Bile su nezaposlene domaćice. Nikome na pamet padalo nije da na domaćinstvo sa nebrojenim ektima obradive i obrađivane zemlje, registrovano kao poljoprivredno dobro, prijavi njih kao radnice. Glave porodica bile su jednoglasne – mi smo familija, neće meni žena/kćer/snaja biti radnica. One su bespogovorno gledale preda se. I tako su ostajale domaćice i nezaposlene. Bez mogućnosti da u svom teškome radnom vijeku, koji se izjednačavao sa životnim, ostvare bilo kakva primanja.

Pedesetih godina prošlog vijeka u Benkovcu je otvoreno jedno od Jugoplastikinih postrojenja za proizvodnju obuće, tekstila, plastičnih masa i raznih drugih proizvoda za druge namjene i industrije. Kod nas, proizvodila se obuća za izvoz na Zapad. Jugoplastiku su slijedili i Vinarija Benkovac, Vlado Bagat, Kepol... Svi skupa primali su stotine radnika i radnica raznih obrazovnih profila. Probudile su se žene koje ni dana prakse ni zanata nisu izučile, ali – čak i sa svojim sitnim razredima škole – marljivo su učile i radile u isto vrijeme. I postajale su nezavisne, onoliko koliko su to žene u Dalmaciji u to vrijeme mogle biti.

Obje sirene, i ona koja je pozivala na početak radnog vremena i ona koja je označavala njegov kraj, čule su se do Sela. Ujutro, bila je već u polju, odagnala ovce u Bare i brzim i vještim pokretima prekopavala ono zemlje ciko bunara na Magradaru, za kumpjere.

Djeca su ostala kod kuće. Spremila im je u teću nekoliko većih kosti za variti, glavicu kapule, kumpjera, mrkve i zeru celera i peršuna. Još u školu nisu krenule, ali znale su same uključiti kolo i zavariti juhu. Ona je u zoru zamijesila i ispekla kruz ispod peke.

Nekada je imala društvo, ali skoro sva ženska čeljad otišla je raditi u fabriku. Nisu one kuljave, one šta nisu načisto i one koje su bile same uz svoju starčad. Radilo se u fabrici do tri ure, a po kući, oko kuće i u polju stizalo se po podne, vikendom i državnim praznikom.

I on se zaposlio. Išao je s rijekom ljudi iz sela na posâ i vraćao se doveče, nekad i u neko doba. Poslije posla išlo se do Štele na pečeno (ako je bila plata), čašu crnine ili žutine i na briškulu il' trešet. Sjedio bi dok je teklo šoldi iz skašele. A onda kući, pokisâ sav, bez ičeg.

Ona bi čekala dok ne dođe. Sjedila bi u kužini kad bi djeca legla i sve ono drugo stigla, i čekala. I čekala. Nekada bi došao veseo, iako vidno pod gasom, pa pitao treba li šta uzeti, ali češće bi bio crn i razdraživ.

– I ja bi' išla raditi – rekla mu je za jedne od tih noći.

– Ti raditi... – nije je ni pogledao. – A da ko će djecu gleti?

– Pitaću mate – odgovorila mu je skorom pa šapatom.

Njena mate ga nije voljela. Tačnije, za nju nije postojao. Nju je preveo kurvanjski, najprije je ostala trudna, a onda je izbjegavao i sprdao se njome u čakuli.

Najstarija maća rodila se pod njihovim krovom. A onda su ćaće posložile stvari.

Lagala je kada je rekla da će pitati mate. Sa njom nije govorila. Ništa ružno jedna drugoj nisu rekle, ali tačno su znale, u slovo, šta je ona druga prećutala. Na kraju, nije više u materinoj kući. Izabrala je sebi s kim će leći. Nije se kajala. Lomila je svoju nutrinu svaki puta kad bi morala tražiti od starijeg brata da i njoj pripremi drva za zimu ili donese džak brašna kad ostane bez ičeg. Zadnji puta s materom je imala posla kad je najstariju maću poslala po zeru kumpjera. Jeste bila štedljiva, ali nije znala uštedjeti ni od čega. I dijete bi donijelo i kumpjera i devenica.

I ovoga puta spremila je dijete, rekla joj da pita babu 'oće li ih gleti da mate ide na posâ i poslala je. Maća se vratila s boršom presnaca i nešta suvoga i izdeklamovala da je baba rekla da mate dođe sama.

Dobro, i s tim je svršeno, rekla je sama u sebi.

Svanulo je. Ispravila je kičmu na par trenutaka i pogledala u sunce. Sad će. A onda se sagnula, uzela motiku i nastavila da kopa brzim i snažnim pokretima. Ljutito je razbijala onu ledinu i tukla po onome kamenu u njoj tako da je sa svakim zamahom stvarala buku koja joj je zaglušivala uši. Nadala se da tako neće čuti sirenu.

Milka Kolundžić
Kotor

DORAT

1.

Nesnosni zvuk tišine počeo ga je proganjati sve češće i još jače. Nije mogao predvidjeti kad će se javiti. Posljednji put desilo se u kupatilu dok je s britvicom u ruci promatrao svoje izborano lice i oči koje su odavale umorna čovjeka. Pola brade već je bio obrijao, a onda se nešto vrelo zarovalo u njegove uši, ispunilo mu usta i nos tako da je jedva disao. Morao je prekinuti brijanje, obrisao je sapunicu s polovine lica i gotovo istrčao iz kuće. Ulica je bila puna ljudi. Neki su ga i pozdravljali, ali on ih nije čuo. Posrtao je i teturao. Saplitao se o sve što mu se našlo na putu. Iako su oči bile širom otvorene, ništa nisu vidjele. U njima i ispred njih bila je bjeličasta svjetlost koja se odmotavala kao klupko konca. Išao je za njom, slijedio je bez pogovora i nadao se da će se to klupko što prije odmotati i da će prestati tišina. U stvarnost bi se vraćao s teškim osjećajem mučnine. Morao bi sjesti, sklupčati se i rukama snažno objumiti noge da ne bi povratio.

Dorat je bio usamljen čovjek. Njegovu samoću ništa nije moglo ublažiti. Otkad ga je Aiša prevarila i udala se za drugog, prestao je vjerovati u ljubav. A kad je umro Spahija, nije više znao šta znači uživati s čovjekom u prijateljstvu. Kao da nije imao ljudsku dušu, govorilo se

za njega. Ponekad je danonoćno znao obilaziti grad tražeći sebi sličnog, ali bi se svaki put gorak i prazan vraćao. Poslije tih bezuspješnih ophodnji, doteturao bi nekako do kuće i najčešće sjedao u stolicu od orahova drveta na kojoj je nekada i Spahija sjedio i dugo razmišljao o tome kako je sve na ovome svijetu laž. Ljubav, prijateljstvo i vjera su laž, a najveća podvala koju je čovjek progutao je sreća.

Poslije jednog takvog mučenja, prestao je ići u džamiju. Dok je većina njegovih poznanika i komšija tog petka žurila na džumu, on je ostao u kući.

Već danima ne izlazi iz kuće. Ukliješten među rukama na stolici od orahova drveta, osluškuje zvuk tišine koji ga sve nemilosrdnije kopni i izjeda. Dopušta mu da orgija u njegovim ušima, da dubi i ruje u mozgu, da ključa u sljepoočnicama onako kao što to čini vrana dok ubija svoj plijen. Kada bi sve to konačno prestajalo, kada više ništa ne bi bilo njegovo u njemu, padao bi u dubok san. Sav obamro i utrnuo, satima se ne bi budio. Bio je izgubljen za sve što se oko njega događalo, pa nije čuo ni ženski glas koji je na radiju čitao nesvakidašnju vijest.

To da još ima plemenitih ljudi potvrđuje slučaj našeg sugrađanina koji se desio ovih dana. Naime, Hasko Brnjac, poznatiji među prijateljima i poznanicima kao Dorat, svu svoju pokretnu i nepokretnu imovinu poklonio je gradu. Već odavno ovaj dobrotvor živi povučeno i reklo bi se gotovo asketski, iako je jedan od najbogatijih ljudi u našem kraju. Posljednjih mjeseci, zbog bolesti, rijetko se viđa. Porodicu i bližih rođaka nema. Ovim gestom privatio je da čitav grad bude njegova familija. Tu privilegiju imaju samo najbolji među nama. Nakon ove izvanredne vijesti, slijedi reklamni blok...

Spužolik i sav urastao u stolicu, sanjao je uvijek isti san. Čak se ni redosljed slika nije mijenjao.

– Eh, kakav je ovo život – reći će Spahija u tom snu. – Već godinama sjedimo ovdje kao dva truhla panja. Sami, oko nas ni kućeta ni maćeta. Da nije tebe, vjerovao bih da na ovom svijetu osim mene više niko i ne postoji.

– Nemoj tako, Spahija – usprotivit će se Dorat.
– Ti imaš bar sina, a ja čitav život živim kao odsječena grana.

– Imam, ali kao da ga i nemam. Otkad mu je majka umrla, moje ga oči više nisu vidjele. Da nije bilo tebe, mogao sam se za sve ove godine ucrvati u ovoj samoći.

Onda će kroz prozor umigoljiti golem crn oblak, smjestiti se između njih dvojice, a oni će ga morati rukama razgrtati da bi vidjeli jedan drugog. Kad konačno u tome uspiju, ukazat će se dva trupa kako sjede oborenih glava, ali bez lica.

Mlad advokat sjedit će na Spahijinoj stolici od orahova drveta i držati pripremljene papire. Bit će nervozan jer je nenaviknut na ovakve situacije. Nov je u ovom gradu i tek započinje s advokaturom. Ispred njega ležat će opružen čovjek, pokriven dekama i zabrađen, pa će mu se samo oči vidjeti.

– Zvali ste me, gospodine Mandžo? – advokat želi biti učtiv. – Hoćete ostaviti oporuku?

– Jašta – jedva će izmigoljiti glas ispod pokrivača.
– Prije nego što umrem želim još ovo učiniti.

– Dobro. Recite, molim vas, svoju želju.

– Ja, Spahija Mandžo, svu svoju pokretnu i nepokretnu imovinu ostavljam...

Ovdje će se glas zakašljati i gotovo prekinuti.

– Šta se događa, gospodine? Jeste li pri punoj svijesti? Hoćete li čašu vode? – uspaničen će biti advokat.

– ...ostavljam svom prijatelju Hasku Brnjcu, zvanom Dorat – nemoćno će dovršiti glas.

– Ali, gospodine, u papirima piše da vi imate sina – čudit će se advokat.

– Ah, sina, ne spominji ga – reći će čovjek i umorno će sklopiti oči.

Umotan u deke i zabrađen kao prikaza iz starinskih priča, Dorat će panično osluškivati kad će se začuti škripa izlaznih vrata, što će označiti da je advokat otišao.

Onda će skliznuti iz kreveta i otključati jedna vrata na kraju dugog hodnika. Stajat će na pragu prostrane sobe i promatrati ukočenog Spahiju, koji je već pola dana mrtav. Sada, kad je otišao advokat, moći će po komšiluku oglasiti njegovu smrt i konačno sjesti u svoju stolicu od orahova drveta.

Abid Jarić
Zenica

NEON

Sve je u tom mraku ličilo na užas.

Tvrdili su da to vjetar pretresa izvirjeli najlon, nikakvi lopovi i nikakva čudovišta, oni nemaju šta ukrasti, oni od nas nemaju šta pojesti, a ako i staviš čepove u uši, sebe i dalje jasno čuješ, i neonska svjetla koja ciče kao ranjeni cvrčci, ta mrtva neonska svjetla koja bjesomučno štekću po našim stisnutim trepavicama. Nikad, zaklinjali bismo se, ako nas roditelji požele natrag, nikad im se nećemo vratiti, jeste li razumjeli, *jeste li razumjeli*, a prilika da se taj zavjet prekrši skrivala se u svakom molekulu vazduha za koji se vezao ženski parfem, jer muškarci, očevi, oni mirišu na lož-ulje i na mljevene polutine, teleće. Mislim da je tako.

Volim te, mama, i možda sam još nešto namjevala dodati naredne noći, ali uvijek bi ostajalo na tome – *volim te, mama*, i povremeno *kako li se zoveš, mama*, i to bi obično bilo sasvim dovoljno za razgovor u kom se s predmetom svojih želja dodiruješ na nadrealnom planu. *Ja sam se sama rodila*, rekla sam kad smo se igrali *mamica*, zamišljajući kako se rađam iz zrna prašine i kako moji mali, srcoliki kukovi ispadaju iz mojih usta. *Niko se ne rađa sam*, *Zoja, pa ni pile ne može da se rodi samo*, prasnuo je Alen, *ni Bvana se nije rodio sam*, *ha-ha-ha*, *iako će prije biti da ga majka nije rodila nego pokakila*, *ha-ha...* Upravnik je za to vrijeme u drugoj prostoriji slu-

šao jutarnji dnevnik koji je javljao da je u noći između šestog i sedmog jula majka svoje novorođenče izudarala plehom po glavi dok mu njime nije smrskala lobanju. Kuvarica Džena je netom smireno zaključila da smo mi zbilja srećni, tačnije – *oho-ho srećni* jer smo živi, samo još da *dragi Bog* pomogne, da umiješa svoje nevidljive prste. Nijesmo bili sigurni.

Ali smo bili radoznali, i sve smo okrenuli tumbe, iako niko od nas nije znao šta traži – žive ljude ili njihove fotografije. *Ako se ispostavi da su bili siromašni ili malo-ljetni, oprostićemo, a šta ako nijesu bili ni jedno ni drugo, oprostićemo*, i svi naši dogovori tekli su u tom smjeru. *Ako ne budeš ćutao, Džena će te prebiti matericom, nećeš stići ni da kažeš „joj“*, prijetila su starija deca predmetom opšteg podsmijeha, jer Džena je patila od ispadanja rod-nice i mi smo za taj njen usud znali. Fascikle su bile pod šiframa i mi smo ih, poput pčela puštenih iz košnice, rasturali kao da krivica za tu vrstu vandalizma nikada neće pasti na nas; samo hrpe papira koji mogu pripadati bilo kome. Kunem se u Boga da ne pamtim kako se to svršilo, u Boga se kunem, a on je, biće, isto nečija majka: svi ga pominju, i on nikada ne dolazi.

I sa četrnaest sam jednako uplašeno izgovarala *volim te, mama* svaki put kada bi dotrajale neonske lampice štrcnule komadić svjetlosti na stvari koje u tami izgledaju posve drukčije. Noću bi se čula muzika, *when you're big in Japan* kao reski zadah joda kojim su ispirali podove sirotišta, *neon on my naked skin* kao žilet iz upravnikovog nesesera u koji sam tada zavukla ruku i raskrvarila kažiprst. *Znao sam da si to ti*, progovorio je upravnik Radomski iz svog kreveta, a zatim štošta: da ne bi trebalo da plaćem, da to boli samo prvi put, ne znam da li sam to smjela reći, izbrišite ovo. Hoćete li? *Pay and*

I'll sleep by your side... Smjela bih staviti ruku u vatru da nas je neko kroz odškrinuta vrata posmatrao.

Alen je nestao na nekoliko dana i niko ga nije tražio. Kada se vratio, na nogama su mu se otvorile smrdljive kraste i on je ćutao, on je samo ćutao, to je sve što mogu da kažem. Zagrnuli su ga ćebetom dok nijesu došli iz pogrebnog preduzeća i odnijeli sa sobom njegovo beživotno tijelo. Bilo mu je tek dvanaest.

Volim te, mama. Volim te, toplu, milosna majko, buncala sam, kao onda kada se Radomski razgoropadio i rekao mi *mrtvu ti majku jebem*, ali ja sam bila kriva: đe god pipneš – boli, šta god kažeš – povrijedićeš. Poznala sam je, tu ženu sa rukama od brašna, dok je vjetar pretresao izvirjeli najlon, jer bila je to noć, i licem koje se ne pamti i ne dodiruje kao da ga i nema, majka koju nijesam pitala kako se zove, ni da li je bila maloljetna, već sam za njom krenula poput mlade junice, u klanicu, pravac u klanicu.

Ne vrijedi, ne sjećam se svega.

Ni muškaraca koji su me docnije vezali za krevet, ni nje same sa svežnjem zelenih novčanica, ali se vraški dobro sjećam da sam je i tada voljela, onako kao što se voli sopstveni vrat onda kada drugi želi da ga prereže.

*Tijana Rakočević
Podgorica*

DO JAJA

Živiš na devetom katu ciglenog nebodera na Selskoj, u stanu od bijednih 35 metara kvadratnih, ali bez obzira na to, sviđa ti se. Ima dva i po kvadrata lođe s prozorom od poda do stropa, malu kuhinju, stol za dvoje, kupaonu i veliku prostoriju koja ti je ujedno spavaća, radna i dnevna soba. Fizioterapeut si, radiš kod privatnika i u svojoj multifunkcionalnoj sobi za sebe.

Petak navečer. Stojiš u lođi otvorenog prozora, gledaš minijaturu grada i ljudi. Nosiš karirane bokserice i debele čarape jer ne voliš papuče. Topli povjetarac se zavlači među komotne gaće, paše ti osjećaj strujanja zraka po jajima. Osjećaš se ugodno, opušten si od cigarete što čeka u pepeljari da je uzmeš među prste i uvučesh. Crni, metalni dalekozor je na stoliću pored. Uzeo si ga iz očevoeg ormara čim su javili da je umro. Oči ti zasuze od hladnoće okulara. Gutaš nikotinski dim, fokusiran na uvećane prizore u podnožju zgrade. Automobili su propisno parkirani, baš kako treba. Sjetiš se da si prošli petak zvao pauk. Susjedu Kadiću je došao dečko na fuk u crnom mini morisu. Klasika, čim gospođa supruga ode na put.

Momcima iz Holdinga je trebalo petnaestak minuta da pokupe minija parkiranog preko dva mjesta. Ujutro si žvakao kroasan, zalijevao svaki griz bijelom kavom i gledao kako peškić luduje na parkingu. Primio se mobitela i mahanja slobodnom ručicom po zraku kô

da je Beyonce. Lupanje vrata susjednog stana otklonilo je dvojbu oko sugovornika histeričnog mladog pедера. Kad se susjed pridružio ljubavniku na parkiralištu, stavio mu je ruku oko ramena, otpratio u svoj srebrni džip i odvezao prije nego se kvart u potpunosti razbudio.

Smijuljiš se, pališ novu pljugu. Povjetarac i dalje pirka kroz bokserice. Preko debelih leća promatraš autobusnu stanicu. Ljerka, prodavačica iz Konzuma, stoji sama i čeka zadnji bus u 23.15. Trebalo bi da stigne za pet minuta. Okrugla ženica s mini-valom odloži vrećice pored svojih nogu. Jedna joj se prehit i pola sadržaja ispadne van. Jabuke, mrkva, zelje, smrznuto voće, rola „teta violeta“ papira...

Jedva se saginje preko obješenih sisa i trbušine dok skuplja stvari. Plava košulja kratkih rukava otkriva salaste ruke; rubovi rukava se urezuju u podlaktice, a tamnoplava mrlja znoja na napetim leđima vidno se povećava. Opkladio si se sâm sa sobom da će košulja puknuti uzduž kraljeznice prije nego bus dođe. Baciš pogled na mobitel, ima još dvije minute fore. Ljerki su ostale četiri jabuke i zelje da pokupi.

Ako košulja pukne prije nego bus dođe, naručit ćeš jednu slavonsku s ekstra vrhnja za večeru, ako ne – zadovoljit ćeš se kajganom. Sad si napet, navijaš za pobjedu pretilosti prvi put u životu. Vidiš autobus kako se spušta Selskom, prodavačica se sagne po glavicu zelja i pospremi je u vrećicu. Košulja je čitava. Razočaranje. Pola jedan je, podriguješ na masna jaja prikovan za dalekozor. Skeniraš kvart, parkiralište ispred zgrade, Konzuma... Pratiš igru sjena pod mjesecinom i uličnom rasvjetom, razmišljaš o krevetu i pacijentima koje imaš sutra, a onda je ugledaš na autobusnoj stanici.

Kratka crna suknjica leprša oko golih nogu, tra-per košulja je ispod prsa zavezana u čvor; otkriva bijeli,

ravan trbuh. Crna kosa seže do struka. Pička je do jaja. Izoštavaš fokus na okularima u nadi da ćeš joj se moći približiti, onjušiti je. Tipka po mobitelu. Ima nešto u držanju, u načinu na koji je izbacila ne baš bujne sise, ali ne smeta. Veće joj ne bi pristajale. Upijaš svaki centimetar njenog tijela kad te iz transa trgne zaustavljanje crnog volva S90. Mala ulazi u auto. Uvlačiš ruku u gaće i češkaš jaja. Pomirišeš prste... Uf, tuš prije kreveta ne gine. Razmišljaš o pici sa stanice. Je l' punoljetna? – pitaš se kao da je bitno dok fantaziraš kako bi bilo jebati je.

Tačno je 1.16 kad se na autobusnu stanicu vratio volvo. Nestrpljivo primaš dalekozor. Mala izlazi iz auta, kosa je ispletena u pletenicu, košulja spuštena. Ni traga ravnom trbuhu i pupku. Popravlja minicu, veže čvor ispod sisa, prebaci pletenicu preko ramena... Gledaš, upijaš. Pred njom se zaustavlja srebrni džip. Kadićev je, vidiš registraciju. Opet podrigneš na jaja. Mislio si da je pederčina, ali kad eto ti ga na. Susjed trpa u šta stigne. Džip se vrati, cura ispada van; doslovce, spotaknula se pri izlasku i pala na beton. Otvaraju se vozačeva vrata, izlazi mršava žena u crnoj haljini, kose ispletene u pletenicu. Susjeda Kadić. Pomaže maloju da ustane, trlja joj koljena, miluje obraze pa naslanja svoje čelo na njeno. Mala je ljubi u usta. Minute prolaze u grljenju. Susjeda sjeda u auto i odveze se na parkirno mjesto pred zgradom. Svjetla farova se ugase.

Cura raspliće pletenicu i veže visok rep, ugura izgužvanu košulju pod rub minice. Male sise više nisu izbačene, ramena su obješena, mobitel svijetli u šaci. Opet tipka. Dva sata su kad se pred stanicom zaustavlja crni mini moris. Preznojiš se gledajući registraciju auta zbog kojeg si prije tjedan zvao pauk.

*Valentina Sumpor
Zagreb*

КОМШИЈА ВЛАДО

Сијевну бекхенд – пљас.

– Шта си ти умислио, магарче, је ли, говори?! – галамио је стари.

Мени је зујало у глави, али сам се ипак вадио – Комшо је био окренут леђима, није ме видио.

– Ма ко си ти да одлучујеш да ли се комшија поздравља или не поздравља, твоје је да кажеш добар дан.

–Ајде сада до чика Владе, извини се и реци да га зовем на Звекана.*

Нисам много волио комшију Владу, иако је био татин колега са посла. Био је миран и превише ћутљив, мрачан за мој укус. На моје поздраве увијек је одговарао штуро са „мхм, да“ и климнуо би главом, што ми је ужасно ишло на живце. Више сам волио комшије који су увијек започињали некакав разговор или шалу.

– У овој држави сваки човјек мора да зна да замијени осигурач, грло за сијалицу, прекидач и утичницу – мантрао је стари. Користио је идентичне васпитне методе које су користили и његови васпитачи из дома за ратну сирочад. Синоћ је примијетио да прекидач у дневној соби варнички, па је једва чекао јутро да га промијени.

* Бренди произвођача Звечево, у народу познат као коњак.

– Шта је сад, идемо ли на село или не идемо? – упитала је мајка и прилично изнервирала „мајстора“, који је на брзака скупио алат и нервозно повикао:

– Ајмо, направићу ово кад се вратимо.

Враћајући се са села, на радију смо слушали извјештај конзилијума из Љубљане. Тито је пао у кому и ситуација је била прилично озбиљна.

Када смо дошли кући, узео сам лопту и са млађим братом отишао на оближње школско игралиште да играмо фудбал.

Послије пар минута, доље на ћошку сам угледао мајку, која ме видно уплакана зове и маше руком да кренемо кући.

– Шта је било? – продерао сам се из свег гласа.

– Ајте кући, тата је умро! – кроз сузе је одговарала она.

Одмах сам помислио на онај прекидач и оне голе жице које је оставио јутрос. Сигурно га убила струја.

У том тренутку започех врло важан разговор са Богом:

– Боже, ако те има, шта је сад ово? Моји родитељи су ратна сирочад и не могу сад и ја да изгубим тату. Није то у реду, провјери то тамо горе у својим папирима, ту нешто не штима.

Узмем братову ручицу у једну, а Тигров гумењак у другу руку и полако кренем према кући. На игралишту није било живе душе.

Пролазимо крај комшијских кућа и како ко изађе, чим нас угледа бризне у плач.

Видим како комшиница Јела излази из куће и у сузама нам говори:

– Јао, дјецо моја, шта ћете ви сада?

Није ми јасно шта се дешава, стари јесте био добар човјек, али нисам очекивао овакве изливе емоција. Па чак и онај луди комшија који нам је бушио лопте кад упадну у његову башту гласно је јецао.

Прилазимо нашој кући, а комшиница Мира стоји у свом дворишту и гласно кука:

– Е, какав је то човјек био, јадни ви сада.

Погледам, њен муж, комшија Владо сједи на тераси, гледа у нас и ћути.

Шта ме брига, сад га не морам поздравити.

Улазим у кућу и то не више као дјечак жељан игре, већ као човјек који сада треба да се брине за своју мајку и млађег брата.

Чујем неутјешни мајчин плач, уђем у собу и видим старог. Жив и здрав, али озбиљан као смрт.

Збуњено викнем:

– Тата, шта се десило?

Тата ми тужно, али поносно одговори:

– Тито је умро!

Тито! Мајка је толико плакала да сам ја разумио да говори „тата“. Све оне комшије које су плакале, плакале су због Тита, а не због тате.

Добро је. Живот је опет лијеп. Хвала ти, Боже, а онда сам се сјетио да нисам поздравио комшију Владу.

*Ђорђе Малешевић
Бања Лука*

METAR DRVA I METAR MIRA

Ne vidi čovjek! Ne vidi ni pred nosom, a kamoli dalje. Ne vidi ničim osim srcem, naročito ako su oči zaista slijepe. Bajro ne vidi!

A Bajro živi na Orlovačkom putu u poslijeratnoj Banjaluci. Njegovo srce jedini je način da vidi. Uprkos tome, dobro on čuje. Čuje sve komšije iz drugih kuća kako se usred zime raspravljaju oko toga kome će dati drva. Deset metara. Legalno posječena, ali ilegalno podijeljena, čini se. Kome dati kad su svi u potrebi?

Vaso, najglasniji, najviše traži. Njemu trebaju, jer ima velike potrebe. Spomenka ih treba, jer ima veliku porodicu. Slavica ih treba, jer ima malo para, a puno srce sreće zbog tek rođene unuke, koja se ogrijati neće, osim ako ih ne dobiju baš one. Međutim, Slavica ih ne traži za sebe, iako joj rekoše dati. Znaju da je izbjeglica i da nema mnogo toga, živi u iznajmljenoj vikendici. Dijete je to malo, gladno, uplakano. Kako joj ne dati?!

Dogovoriše se oni tako jedva, ne razmatrajući dalje i više, jer svako u ovoj šumi od naselja je u potrebi. Slavica će ih dobiti!

Očiju širom otvorenih, srca spremnog da se konačno ogrije, ona upita seoski skup glasno koliko je mogla:

– A mogu li ih ja sada dati kome želim?

– Šta je sad, pobogu? Jedva ih dobila, a ti bi već da daješ. Ma kome, boga ti? – upita Vaso, kao gospodar svega materijalnog u ovom naselju.

– Ja bih da ih poklonim Bajrinoj ženi. Pere žena njegovih gaća stotinu na ruke. Voda je ledena sa korita, a nema kako ni da je zagrije, a bome ni da osuši veš.

– Jesi ti luda, bogami! A kako ćeš ti s malim unučetom u naramku? – upita komšinica Nevenka.

– Ne brinem za sebe! Snaći ću se već nekako. Samo da damo Bajrinoj ženi drva i dobro će biti svakome.

Krenuše ljudi pričati po selu. Slavica je luda. Nema za sebe, a dala bi drugome, napravi opštu pometnju na Orlovačkom putu i zavadi ljude koji su do juče bili složni. Jedni spoznaše da su očiju zatvorenih pred čovjekom koji im se nalazi pred nosom sve vrijeme. Drugi pak zauzeše stav suzdržanih, oduvijek najbezbolniji i bezopasan. Šta ih briga, uostalom, kome će drva, sve dok se oni griju?

Pričalo se malo o tome i na kraju prestade interes za drva, jer zima uđe u svoj najdeblji minus, kao da je namjerno ispitivala granice čekanja da se drva poklone nekome.

Dadoše ih Slavici teška srca, stisnute ruke. Ona ih pokloni Bajrinoj ženi.

Upita žena zbunjeno:

– A hoćeš ti barem jedan metar? Kako ćeš, bona, naložiti tu vatru u kući?

– Neću nijedne klade. Uzmi sve. Daće Bog i nama nekad nekako. Ne bojim se ja zime – odgovori Slavica i zagrlj ženu.

Bajrine slijepe oči zasuziše. Sjedio je pored praznog kamina i osjećao toplinu oko srca, a ubrzo i u prostoriji.

– Daće Bog, Slavice. Dobro se dobrim vraća. Da i tvoje dijete ogrije sunce dobrote, kad si se tako srčano založila za nas! Daće Bog!

Zapališe drva i pružiše ruke oko kamina. Posjedi-
li su još malo i Slavica i njeno unučč, a onda odoše svojoj
kući. Noć je bila duga, hladna i teška. Noć na Orlovačkom
putu u izbjeglištvu, u skromnoj vikendici u Banjaluci.
Slavica je gorko plakala dok je uspavljivala dijete u naru-
čju i pjevala uspavanku.

Jorgan i čebe bijahu najveći prijatelji u noći.

Jutro se polako privlačilo uz rubove prozora, a
onda ga naglo prekide zvuk telefona. Slavica poskoči i
promrzlom rukom podiže slušalicu.

– Ko li je ovako rano? Probudi mi dijete u kreve-
tiću – pomisli.

Trenutak kasnije oči joj ispuniše suze koje padoše
na čebe ugrijano od topline tijela. Dobila je svoj stan u
Jajcu nazad. Mogu se vratiti u njega i ona i unučč.

Daće Bog, baš kao što Bajro reče!

I dade, bome!

Dok su se istog jutra spremali za selidbu, proviri
na prozor Bajrina žena.

– Slavice, kuda ćete?

– Tamo gdje je toplo oko srca – reče Slavica drhta-
vim glasom i užurbanog hoda.

Ne vidi čovjek! Ne vidi ni pred nosom, a kamoli
dalje! Ali ako bi pokušao barem metar oko sebe da se
osvrne, vidio bi i onoga ko ne vidi, kako ga otvorenog
srca gleda i moli.

Za mrvu ljudskosti u vremenu nestašice. Za metar
drva i metar mira i tišine.

Daće Bog, ako i ti odlučiš dati! Ono malo što neko-
me predstavlja mnogo! Daće!

*Sara Velaga
Banja Luka*

DVORIŠTA

Vojin ima običaj da subotom, kada to vremenske prilike omogućavaju, pređe kosilicom svoje dvorište. To je uzorno održavan travnjak. On bi subotom jutarnju kafu ispio brže, zračio bi spremište za alat kada bi otpetljavao kabl; on mora doći do svakog ugla, zato kabl mora biti odmršen. Vojin kao da uživa u tom običaju, što, uostalom, taj čin i jeste, jer svaki vikend za takvo nešto ne postoji potreba. Ako bi se koja lat i opružila malo iznad nivoa ostalih, to je bilo zanemarivo. Teško bi to primijetio i neko ko bi tu razliku posvećeno težio uočiti. Nećemo pogriješiti ako kažemo da je to predostrožnost. Jako je teško predvidjeti kako će se stvari dalje odvijati. Vjerovatno misli da bi nakon jednog preskočenog subotnjeg manevra okućnica bila veliko ruglo. Izgledalo bi kao da niko ne živi tu, bila bi sramota.

Samo je kiša dokidala tu naviku. Vojin je tada natmuren kao i nebo što ga kvasi. Za razliku od atmosferske grmljavine, on uvijek kasnije zasvijetli. Trese se gledajući mlazove, najbolju dohranu floričnoj nemani što se otima starom ritualu. Zagrmio bi i na prolaznika u to vrijeme, sada je to rjeđi slučaj. Trudi se ne izlaziti bez prijeke potrebe. Žena se sklanja što dalje od njegovog raspomamnjelog pogleda, od njegovog besciljnog lutanja kroz sobe. Ona zna – ne može ga smiriti. Pravi se da kuha i u čaj mu drobi leksaurine. U dugo kišno doba, ta se žena

čuje dok zapomaže. On rijetko izlazi, penzionisan je zahvaljujući jakoj vezi i neprestano ponavlja – Tako je bilo nekad.

Komšijska dvorišta takođe su vrlo uredna. Samo jedno, do Vojinovog, šareni se, mijenja boje, mnogi bi ga zvali zapuštenim. Taj Mirko, koji je živio par metara do Vojina, nikamo nije izlazio. Priča se za njega da je za vrijeme velike poplave koja je prijetila naselju jedini odbio da napusti svoj dom. Govorili su tada da je obezbijedio sebi kovčeg. Vojin je zazirao od zapuštenosti s druge strane ograde. Mirka je viđao rijetko, svega nekoliko puta godišnje, na nekoliko trenutaka, uglavnom dok je ovaj izlazio u trijem ili kada bi izlazio po novine koje ga očekuju na pragu. Podsmješljivo se dodvoravao susjedu Vojin, ne bi li mu kako natuknuo njegovu tobožnju neobzirnost. Kroz osmijeh, htio je reći da vidi njegovu neuviđajnost prema skladnosti, redu u nizu ulica, u moru avlija nasukanih na trotoare.

– Realno gledano, sve je u najboljem redu, komšijski i ne baš – pričao je Vojin supruzi. – Trebalo bi uvesti zakone. Zar građaninu priliči takav nemar?

Bliži se Božić. Žaluzine su upetljane u trepereće lampice, na jelkama vise sazviježđa. Vani su štrikovi prazni odavno. Supružnici glume prazničnu radost. Nju i te kako muči što nemaju djeteta. Htjela je da usvoje jedno, no on nije htio da se bavi tuđim čedomorstvom.

– Nije nam suđeno, Marina... U čemu nema naše krvi, to i nije naše.

Slijegala bi ramenima pred njim, a plakala pred ogledalom, gledala suze na svom licu, u svoj pupak. Praznicima se misli o drugim. Pomenula je Mirka, a on je pomenuo dramu u vezi s poklonima. Bio je radoznao, hoće da se našali (onako kako on zna). Ona ga čeka, dok se ne vrati s prigodnim poklonom. Onda će poći k susje-

du, biti zajedno za praznik. Sigurno misli da je taj samac još usamljeniji. Sam kao ukrašeno drvo, odsječen, daleko od šume, fiksiran, bez korijena.

Vojin, takav kakav je, smislio je grubu šalu. Kupio je veliku crnu ceradu, spakovao je u ukrašenu kutiju. Božićni poklon je obezbijeden. Kada ne izlazi, mislio je, neka svoju kuću prekrije dobijenom plastičnom zastavom. Neka se um prolaznika igra pokušavajući odgonetnuti šta se krije iza.

Poslije podne, supružnici pozvoniše Mirku na vrata. On bi iznenađen nenadanom posjetom. Jadničku sigurno niko ne dolazi, kao što, možda, ni on nema gdje da ode. Na početku usliljen, razgovor se pretoči u bliska doticanja – neka draga vremena, anegdote i sve petlje do pristaništa. Mogli su biti prijatelji sve one godine. Kašike rone u tanjire i gledaju se kao saborci u rovovima, razumiju se, čuvaju isto mjesto, brane od suprotne pozicije.

Ispraćeni srdačno, osjećahu toplinu u srcima. Naročito ona. Vojin je na sebe tiho srdit, bilo mu žao. Nadao se da susjed neće zamjeriti zbog nesmotrenog poklona i da će se smijati. Ako pak bude, biće iskren i sve mu priznati. Reći će da takav ne želi da bude, da je pogriješio. Nije mogao pokupiti što je donio, bilo bi krajnje neumjesno... On će to otvoriti kasnije. Pitao se šta bi mu ona rekla da je znala.

Sutradan nije bilo rugla. Između susjeda je podignuta crna zavjesa. Mirko je razastro ceradu između sebe i Vojina, podigao na ogradu najlonski zid. Više se nisu gledali.

*Stefan Elezović
Lopare*

JELOVNIK

Šolju s kafom spustila sam na propisnu udaljenost od tastature. Frida se mazno oglasila ispred frižidera.

– Sad si jela. Moram da radim – rekoh joj.

Uzvratila mi je jednim dugim mijauuuuuu, što bi prevedeno na naš jezik značilo: Ko pametan radi nedjeljom ujutro?

– Mjesečna plata nam nije dovoljna. Moram dodatno da zaradim da bismo imale za hranu – rekoh. Prepoznala je riječ „hrana“. Nakon toga, uslijedilo je jedno kratko mijau, što bi značilo: Idem da legnem i zahvalim nebesima što sam mačka!

Otvorila sam poštu. Sedamnaest poruka čekalo je na mene. Mjesečno izdanje časopisa podrazumijeva da odgovorim na tri ili četiri, po svom izboru, ali pod uslovom da ukupan tekst nema više od dvije hiljade karaktera.

Poštovana, časopis „Žena u ogledalu“ kupujem samo radi Vaše rubrike. Sve ostalo je lažno, uključujući i recepte. Po mom mišljenju, odnos prema hrani jednako je odnos prema životu. Pogledajte kako se neko odnosi prema hrani i biće vam sve jasno. Nestrpljivi ljudi ne žvaću hranu, oni je naprosto gutaju. Oni koji se plaše života manje jedu, oni koji se plaše smrti, ne vole da jedu sami. Vegani su uglavnom dvolični. Pozivaju se na etiku, a nose brendirane kožne cipele. Tu im etika zakazuje.

Ne pišem Vam radi savjeta, samo sam htjela da Vam kažem da ste jedino što nije lažno u tom magazinu. Vi ste pandan čituljama u dnevnim novinama, oprostite na poređenju. Srdačno, Vera M.

Probudila sam Fridu da joj pročitam pismo. Ona voli pisma o hrani. Protegnula se i doteturala do moje stolice. Skočila mi je u krilo, a onda je legla na tastaturu, što bi u prevodu značilo: Zar još nisi odgovorila tim ljudima? Zašto im jednostavno ne kažeš da kupe mačku?! Pošalji univerzalni odgovor: Kupite mačku! Tako bi mogla svima da odgovoriš pametno i da sve stane u tih predviđenih dvije hiljade karaktera.

– Znaš šta, ti si jedna pametna maca! Zaslužila si jednu haringu. Ali prvo ću morati do trgovine.

– Mijauuuu – začulo se zadovoljno.

– Sad se ne buniš što postoje ljudi koje rade nedjeljom!

Izašla sam do obližnjeg marketa, kupila dvije konzerve haringe i bocu bijelog vina. Ostalo imamo, pomislih, kada sam prodavačici odgovarala da je to sve, žureći prema izlazu s nadom da me nije vidio. Čula sam da se doselio u zgradu prekoputa. Uspješno ga izbjegavam već dva mjeseca. Kasnije tog dana, stavila sam čašu vina na propisnu udaljenost od tastature i nastavila da čitam.

Draga Sanja, osjećam veliku potrebu za druženjem s ljudima, a istovremeno i prezir prema njima. Na toj klackalici živim već sedam godina. Shvatam da moj prezir ima korijen u velikom broju razočaranja. Većinu sam zaboravila, a sve sam, čini mi se oprostila, ali ipak nešto me sprečava da vjerujem ljudima. Ne mogu svjesno odlučiti da vjerujem. To nije stvar odluke. Zamišljam prijatne ljude kako me posjećuju, spremam im ribu i vino. Razgovaramo. I to me hrani. Živim od fantazija. Molim Vas za savjet! S poštovanjem, Ž.

Otpila sam gutljaj vina i označila poruku: pročitano, spremi odgovor.

– Frida, hoćeš li da ti pričam kako si dobila ime?

– Mijau, mijauuuuu – začulo se, što bi u prevodu značilo: Ponovo? Znaš da znam. Voljeli ste pjesmu koja nosi moje ime, mislim ja njeno, dobro znam. On je svirao gitaru, bila je to veeeelika ljubav, i platonska. Još traje. Ali i dalje je platonska. Ne živite zajedno iako se volite, jer niste našli zajednički jezik. Vidiš da sam sve zapamtila. Nemoj ponovo pričati, molim te. Bolje je da pišeš pisma tim ljudima. Napiši im da kupe mačku!

– Znam da sam ti pričala mnogo puta, ali ti tako lijepo umiješ da slušaš, samo kad hoćeš, Frida. A znam da hoćeš. A i meni treba neko da me sasluša.

Onda sam ja pričala, a Frida je slušala, sve dok nije zaspala. Zujanje ploče sa starog gramofona miješalo se sa zvukom tastature pod mojim prstima. Pogledala sam u polupraznu bocu vina i zapisala:

Poštovana Ž., shvatam da Vam je razgovor potreban, ali nije sve u riječima. Apsurdno je da Vam ovako korisnu činjenicu saopštavam baš riječima. Sigurna sam da biste se bolje osjećali kada biste imali mačku. Ljudi mogu da razgovaraju i mislima. Možda mogu da se vole jedino izdaleka?! S mačkama je obrnuto.

– Fridaaaa, napisala sam odgovor! Rekla sam im da kupe mačku! Fridaaaa!

– Mijau, mijau – rekla je Frida, što bi u prevodu značilo: Žao mi je što ne pijem vino! Ni mačke nisu savršene. Pih. A da ti ipak pokušaš onom starom, pardon novom komšiji na vrata, da nam posudi malo mlijeka do sutra.

*Sanja Radulović
Doboj*

ODLUKE ZA SRETNJI ŽIVOT

Šandor pljune u umivaonik. U prozirnu plastičnu vrećicu pažljivo položi četkicu, pastu i konac za zube. Okrene maleni pješčani sat na polici iznad umivaonika i počne prati ruke. Kada pijesak napola iscuri, zatvori vodu. Dovoljno. Minuta i pol za ruke, tri minute za zube. Složi ručnik i spremi ga zajedno s pješčanim satom i ostatkom toaletnog pribora u aktovku.

Udalji se nekoliko koraka od ogledala i promotri se od struka naviše. Ugura potkošulju i košulju uredno u hlače. Mora paziti na bubrege. Zagladi kravatu, a zatim je povuče lagano udesno da prekrije mrljicu od kave na košulji. Remen ga je stezao. Malo ga olabavi. Supruga mu je sinoć, kada se pokušao na nju nježno uspeti, sugerirala da bi morao smršavjeti. Promotri se s boka i pogladi po trbuhu. Možda je nabacio koju kilicu. Mogao bi ponovno pokušati s plivanjem.

Šandor izvadi bilježnicu i kemijsku iz svoje aktovke. Nasloni se na zid i doda novu stavku na popis: *Probaj ponovno na plivanje*. Poluglasno promrlja tu rečenicu. Zvučala je slabašno i neodlučno. Precrta riječ *probaj*. *Ponovno na plivanje* zvučalo je bolje, ali svejedno nije bio zadovoljan. Nije mogao biti siguran da će imati vremena za plivanje, a nije želio prekrižiti još jednu od stavki sa svoje liste odluka.

Nadoda upitnik. To je to. *Ponovno na plivanje?* sada je zvučalo kao prijedlog. Nešto o čemu bi se isplatilo razmisliti. Možda će mu se dati ići, možda ne. Upitnik ga ispuni osjećajem slobode.

Šandor pregleda ostale stavke na popisu. *Pročitaj bar jednu knjigu tjedno* već je ranije prekrizio. Uz obitelj i posao nije imao vremena za čitanje. Prekrizio je ranije i *Pij dvije litre vode dnevno* i zamijenio sa *Popij vode svaki dan*. Popio je nekoliko gutljaja nakon što je oprao zube. Stavi kvačicu pored rečenice.

Sljedeće na popisu *Ne jedi slatkiše*. Težak cilj. Sinoć je, nakon što je supruga zaspala, pojeo u krevetu čokoladicu koju je zaboravio pokloniti kćeri. Nema veze. Danas će imati više samokontrole. Ne smije biti prestrog prema sebi.

To je bila sljedeća stavka na listi: *Ne budi prestrog prema sebi*. Dobro mu je išlo. Kvačica. Sljedeće: *Više se potrudi na poslu*. Uzdahne i zaokruži rečenicu. Pogleda na ručni sat: 10.26.

Šandor spremi bilježnicu i kemijsku i zatvori aktovku. Vrijeme da se vrati u konferencijsku salu. Sastanak je dosad već trebao završiti. Ako šef prigovori što je otišao sa sastanka pet minuta nakon početka i što se nije vratio više od sat vremena, reći će mu da su ga opet mučile želučane tegobe. To je bila sasvim legitima isprika. Svi su vidjeli da je na početku sastanka jeo grožđe.

Trudit će se više na poslu od sutra

Moje odluke za sretniji život

~~Pročitaj bar jednu knjigu tjedno~~

~~Pij dvije litre vode dnevno~~ Popij vode svaki dan ✓

Ne jedi slatkiše

Ne budi prestrog prema sebi ✓

Više se potrudi na poslu

~~Vodi ljubav s Agnes~~

Recikliraj ✓

*Iva Bezinović-Haydon
Zagreb*

СУТРА

Гледа кроз прозор болничке собе. Једна влас некако се одвојила од сиједе главе маслачка и безбрижно поскакује на прољетном повјетарцу.

Свуда игле и цјевчице. Једва чујан звук апарата потврђује присуство живота. Слабашно дисање ремети непријатну тишину. Очи упале, замагљене, гледају у даљину. Кап по кап живот истиче кроз фистулу. Лијева рука умотана попут боксерске рукавице. Завој скрива масакр. Колико још дијализа?

Крхко тијело невољно се препушта смртном загрљају. Душа се дави, заробљена у људском ковчегу. Вјештином јегуље провлачи се кроз ситне поре на пожутјелој кожи. Извири, па се опет врати у мрачни и мемљиви подрум.

– Ићи ћеш сутра – обећавају.

Снаге је све мање. Грудни кош јечи под теретом смрти, која се навалила попут тешког надгробног камена. Малодушност стеже јаче од јануарског мраза. Очајнички тражи било какав разлог да оправда своје постојање.

Мирис кише на свјеже покошеној ливади. Расцвјетала стара јабука. Непрегледна пространства тек класале пшенице. Вјетар у коси и адреналин у венама убризган притиском папучице гаса. Дани и ноћи натопљене болом и патњом.

– Сине, идемо сутра – отац тјеши, а низ суво грло једва клизи опора лаж. Лице се криви у осмијех, а у души монсунске кише које пријете да потопе сваку наду. Отац испраћа сина. Закон природе је нарушен. Ускраћено му је право да оде први. Тужиће све редом, само да му син оздрави.

– Хитно треба набавити још двије јединице крви.

Отац махнито јури, скупља драгоцјене капи.

– Ко вам је рекао да му треба крв? То је нека грешка.

Налаз је уредан. Налаз није уредан. Два накостријешена мишљења укрштају своје зарђале мачеве. Празне ријечи сијевају попут варница. Живот се гаси.

– Сачекај још мало, дошло је до компликација. Ићи ћеш сутра.

Мајка не смије да га обиђе. Плаши се осуде у његовим тамним очима. Брата не жели да види. Не може да поднесе његову снагу и младост. Ти издајнички докази живота пеку га попут жеравице. Сузе саме теку низ упало лице. Бујица носи све пред собом. Крај времена.

Надјачан осјећајем страха и тјескобе, у даљини јасно види свој живот како тоне у крвави бездан, праћен бескрајним криком.

Поново гледа у плаветнило неба кроз оронули болнички прозор. Онај несташни прамичак маслачка закачио се за грану јоргована и беспомоћно се клати. Дио је откинут и никада више неће зацијелити.

Комад по комад меса одваја се од мртвог тијела. Још један прст, док чека сутра.

Колико ће тога остати до сутра?

Сутра...

*Дијана Зрнић
Бања Лука*

CRVENA NIT

Jednom davno nastala je crvena nit sudbine, iz vjerovanja bogumilske dinastije Kotromanića. Po mitu, Bog veze crvenu spojnicu oko zglobova onih kojima je suđeno da upoznaju jedno drugo. Tako priča kaže da je šetajući se jedne noći, mali dječak ugledao starca kako čita knjigu. Upitao ga je šta čita. Starac je rekao da je to knjiga o brakovima i rekao je malom dječaku da mu je suđeno oženiti se jednom djevojčicom.

Ali kada mu je pokazao na koju djevojčicu misli, dječaku se nije svidjela zamisao da se mora oženiti jednog dana. Bacio je kamen na tu djevojčicu i potrčao kući najbrže sto je mogao.

Godinama kasnije, brak između njega i jedne od najljepših djevojaka u selu je ugovoren. Onog momenta kada je zadigao veo, shvatio je...

Jedne junske večeri na njenom Facebook profilu zasnijetlila je ikona zahtjeva za prijateljstvo. Ona je kliknula na „prihvati“ iako tog čovjeka nikada ranije nije srela.

I nije imala vremena ni da razmisli o njemu, a već je svijetlila ikona poruke. Ona je otvorila i pisalo je jednostavno:

– Hvala ti što si prihvatila moj zahtjev za prijateljstvo.

U tišini svojih domova, oboje su razmišljali o onom drugom.

Tri dana poslije događaja na Facebooku, u uskoj sporednoj ulici u najljepšem dijelu grada, zbog velikih stabala kestena duž šetališta, ona je ušla u njegovu kancelariju. Ona je djevojka koja izgleda posebno, sa vitkim gležnjevima, velikim zelenim očima, gracioznim hodom. Djevojka koja zna odmjereno jesti, pričati, gledati, živjeti. Dok je mislio o njoj, znao je da nikad od Boga nije mogao insistirati da njegova savršena djevojka odgovara tako unaprijed zamišljenom tipu. Jedino što je on znao jeste da je ova djevojka zbog koje se osjeća tako posebno velika ljepotica.

– Danas sam bila kod njega u kancelariji – kaže mi ona.

– Da? – kažem ja. – Kako?!

– Znaš da je u opisu mog posla da se vazda susrećem s nepoznatim ljudima. I danas u 17.00 imala sam jedan od tih sastanaka. Ušla sam u kancelariju i tu je sjedio on.

– Pa, kako ti se čini?

– Ne znam. Ne mogu izgleda da se sjetim ničeg o njemu. Samo znam da sam bila potpuno obuzeta njegovom pojavom. Cijelo jutro sam se osjećala čudno uzbuđeno, a ni sama nisam znala šta se događa.

– Čudno.

– Pa jest. Čudno je.

– Pa, šta ste uradili? Razgovarali? Pozdravili se?

– Ja sam se nasmijala, jer sam pomislila da ovo izgleda kao neki susret u kojem on ide sa zapada ka istoku, a ja sa istoka ka zapadu. Zaista je bio lijep dan. I ptice s kestenova s obližnjeg šetališta su pjevale.

– Pa šta si mu rekla? – pitam ja.

– A šta je trebalo da mu kažem? On se isto nasmi-
jao, jer nije znao da je osoba s kojom je trebalo da se
susretne zapravo djevojka od prije par dana, to jest ja.

U toku mog i njenog razgovora, ikona za poruke na
njenom profilu je opet zasvijetlila. Pisalo je.

– Jesi li ti stvarno takva?

Dok je ona smišljala odgovor, ja sam željela da joj
kažem nešto o složenosti situacije koja ih je odvela na isti
put, u tom junskom danu. Nekako sam osjećala da je to
bilo nešto što se dogodilo još u vrijeme kada je ružični
sok prostrujao kroz prvu ružu i dao joj život.

Možda mi ne bi povjerovala.

Možda mi ni on ne bi povjerovao.

Ali svakako ću ispričati.

Sudbinski susreti imaju svoje metafizičko ute-
meljenje još od svjedočenja svih ljudskih duša. U
preegzistentnom svijetu srele su se duše momka i dje-
vojke. Bog je stvorio dušu momka i ona je bila usamljena.
Dvanaest godina poslije, Bog je stvorio i dušu djevojke
i te dvije polovice duša stopio je u jednu. Starija duša je
bila malo oslabljena i nagrizena vremenom, tako da kad
je Bog nadopunio drugom, postale su savršena cjelina,
potpuno snažna.

– Ovo je iznenađujuće – rekla je duša momka. –
Čekam te cijelog života. Možda mi ne vjeruješ, ali ti si
100% savršena djevojka za mene.

– I ti – reče mu duša djevojke. – I ti si 100% savršen
momak za mene, tačno onakav kakvog sam te zamislila u
svakom detalju. Ovo je kao san.

U preegzistentnom svijetu su se uhvatili za ruke
i jedno drugom godinama pričali svoju priču. Više nisu
bili usamljeni. Našli su i nađeni su između svih 100%
savršenih jedno za drugo. To je čudo. Kosmičko čudo!

Dok su tako razgovarali, tanušna nit sumnje uvukla im se u duše. Da li je u redu da se tako lahko ostvare nečije želje?

I tako, kada je došlo do trenutnog zastoja u njihovom razgovoru, Bog reče njihovim dušama:

– Testirajmo vašu ljubav. Ako ste uistinu jedno drugom 100% savršeni, onda ćete se jednom negdje ponovo sresti. Kada se to desi, i vi budete znali da ste 100% savršeni jedno za drugo, tada ćete se vjenčati.

I duša momka i duša djevojke se složiše s Bogom i razidoše se. Duša momka se rodi na ovaj svijet na zapadu, a duša djevojke dođe na isti svijet, samo dvanaest godina poslije, na istoku.

Život kojem su bili izloženi učinio je da njihova sjećanja na raniji život budu izgubljena. Međutim, bili su pametni ljudi i stalnim naporima bili su u stanju ponovo steći znanje i osjećanje koje ih je odredilo da se vrate kao osposobljeni članovi društva. Iskusili su i ljubav, ponekad do 50%, pa čak i 70% ljubavi.

Vrijeme je prošlo brzo i uskoro je momak imao četrdeset, a djevojka dvadeset i osam godina.

Jedne junske večeri na Facebook profilu momka iskočio je profil djevojke. Momak je kliknuo „poslati zahtjev“. A djevojka je kliknula „prihvati“. Najtananiji tračak njihovog izgubljenog sjećanja ranijeg života zasvjetlucao je u njihovim dušama i one su se pomjerile za milimetar.

Onda su se sreli u kancelariji i svako od njih je osjetilo lupanje u grudima.

Ni kraljica Katarina prije udaje za kralja Stjepana nikada prije nije bila na sjevernoj granici Bosne, ali sam jednom čula da kralj Stjepan Kotromanić u Vranduku

ima dvorac i da su se krošnjati drvoredi uz ulice Vranduka upravo razlistali, procvali su jorgovani, ukrasna stabla divljih jabuka i gredice tulipana, tratine se ozelelele poput svježih ćilima. U tim ulicama uzdizale su se porodićne kuće.

– Sve izmišljaš! – rekli su mi.

– Ne izmišljam!

Možda vam bude jasno, poslije dugih noći dopisivanja, poslije susreta i pitanja:

– Nemoj mi reći da si se opet zaljubila u mene?

I odgovora:

– Ja mislim da je obrnuto.

Emina Selimović
Zenica

TE OČI TVOJE ZELENE

Tog jutra gospodin Stanković nije otišao na posao. Pospremivši krevet na brzinu, očešljao se isuviše ovlaš, osećajući u pokretima ostatke navika koje je prezirao. Bio je pun besa, mada bi ove reči, da može, verovatno preškrabao, te žustro dopisao: pun gorčine. Utehe su retkima dostupne.

Popustio je kaiš s olakšanjem. Juče mu je u parku došapnula kako se naglo prolepšao, što mu je zadalo niz glavobolja, sumornih pitanja i besmislenih zagonetki. Lep, to je teška reč za prihvatanje ako ste u poslednjih dvadeset godina promenili četiri para cipela. Reklo bi se gotovo isto tako teška kao i grimasa koju neuspešno napravi svaki put dok namiguje malom Aleksi u hodniku. Jednostavno, prošlo je njegovo za takvo šta.

Kako je samo uplašeno sam.

Suze je izgubio, ali mu se brada i dalje žalosno trese dok prolazi pored umrlice gospođe Stanković na ulaznim vratima. Prekjuče je izdavao 40 dana, a s nekom bolesnom čežnjom priseća se svega. To je bila tako retka prilika da ponovo vidi sina i sada ne zna da li da mrzi sebe ili da sumorno ostavi tu nit zaludne sreće da mu titra po damarima.

Napolju je kiša i sasvim nenadano vraća mu boju na lice. Oh, pa to je divno, poneo je kišobran i Branka će se iznenaditi kad vidi da se setio. To tako ne liči na njega.

Već može da joj čuje glas dok mu upućuje tek dve-tri bilo kakve uzgredne pohvale. To će biti ubedljivo najlepši deo dana. Decenije!

Ona ga čeka tamo gde je i obećala. Smeši mu se iz daleka i nudi ruku zavodljivo, u inat njegovoj dosadnoj sumornosti. Kavaljer je zaboravio cvet, ali biće mu oprošteno u zamenu za onaj slatki čaj sa konjakom ispod bukove terase, obgrljene sivom izmaglicom oktobarskog jutra.

Pijan je od mirisa, okovan njenom kosom, koja ga steže i lomi bez otpora i glasa. Vreme je gotovo izgubljeno u vilajetu snova koje mu određuju teške, samotne noći. Ovaj tren je samo njegov.

Trska škripi podsećajući ga na neka davna mora. Branka se blago ljulja, besprostorno, bezvremeno. Znao je šta misli, šta želi, osetio nozdrvama njen glas, koji je pevao pesmu koju nikad zaboraviti neće:

Još jednom ja bih hteo da verujem u sreću.

Što nosi sutradan svejedno meni je sad.

Jer noćas živim ja, a sutra možda neću.

Moj život davno već ispuni teški jad.

– Nemoj plakati, ludo moja. Reči ne poznaju suze
– gotovo ju je molio nekada, ne bi li prestala.

Danas joj posmatra usne dok plešu i shvata sve. Koliko je iznenada samo života željan i koliko bi snage dao za još zrno jedno i kako oseća da mu kroz prste migo-lji i varljivo bega. I već sledećeg trenu, smeten i poguren, izgubljen u kakvoj praznini mračne ulice, nabada nesigurnim koracima kako bi se kuće dohvatilo. Sene i smešni obrisi kuljaju mu pred očima, rugajući se svakoj jadnoj misli kojom pokušava da vrati ma mrvu tog jutra. Bilo kog jutra.

Dohvata se brave milujući šakom sliku na umrlici.
Ispod slike krst i masnim slovima ispisano ime: Bran-
ka Stanković. U glavi ono isto davno more i pesma koju
zaboraviti ne može:

*Ne tražim više ništa, znam prošlost se ne vraća.
A sada kasno je već da za njom čeznem ja.
Al' uspomena ta od sveg je ipak jača,
i sad u oku mom poslednja suza sja.*

*Milan Lazarević
Beograd*

BOSANKA U ZAGREBU

„The future has a way of arriving unannounced.“

George F. Will

Prosinač u Zagrebu miriše posebno. Kao kupka. Advent nosi nužnost sreće u kojoj se velegrađani na trenutak mogu okupati i potpuno sakriti. Kada ukrasa i sjaja pogodna da u nju zaroniš cijelom glavom i pokriješ svaku muku. Soba u zagrebačkoj Esplanadi, plaćena unaprijed na posebnoj akciji, bila je Marino kupalište ovog Božića. Lješkarila se i migoljila u prosinačkim svjetlima grada, koja su vješto prikrivala sav mrak.

– Ajme Frane, jesi vidio, restoran Kayo ima posebnu akciju za Advent, ako naručimo meni u tri slijeda, čaša vina je mukte. Čula sam za taj Kayo, i Kolinda je bila tamo.

– Maro, jesi li ikada razmišljala o vlakovima?

– Vlakovima?

– Ono, putovanju vlakom. Kad sjediš u vlaku, voziš se i gledaš kroz prozor.

– Nisan baš. Možda se nisan toliko često vozila.

Frane se odmaknuo od prozora, vrteći nezapaljeno cigaretu među prstima.

– Baš je prošao jedan. Sjetio me da najviše volim vlakove. I volim putovati.

– Voliš putovati? – dignula je pogled Mara s vodiča „Advent u Zagrebu“, popeglavši lagano rukom zgužvanu spavaćicu na bedru. – Hoćeš se ti više preskinuti za spavanje? Pidžamu sam ti izvadila na stolicu.

– Da, baš volim putovati. Sjediš u vlaku, gledaš prirodu, slušaš, razmišljaš.

– Ne znam, meni je bilo neudobno sad kad smo išli. A jesi vidio, na trgu svaki dan koncerti zborova. Ići ćemo.

– U vlaku sam bio sretan. I tu sam bio sretan. Ali u vlaku pogotovo – primaknuo se Frane nazad prozoru. Cigaretu još uvijek nije upalio, odložio ju je na stol, promatrajući novi vlak koji je polazio s kolodvora. Razmišljao je kako vlak kad kreće oklijeva. Auto upališ, prva i ajmo. A vlak kreće pomalo. Mic po mic. Ali kad krene, krenuo je.

– Pidžama ti je na stolici, mogli bi poći leći, kasno je. Otkad je ono doručak ujutro, od sedam? A valjda ću nešto naći da mi paše za poisti. Nema do naše spize kući, a?

Frane je pogledao u Maru. Pa u cigaretu na stolu. Upalio je lampu kraj hotelskog telefona, gurnuo ruku u džep i izvadio upaljač. Otpuhno je dim tek pripaljene cigarete.

– Ne, dapače, meni je ovdje doručak jedan od boljih. Možda i najbolji koji sam pojeo.

– Aj, šta pričaš. Prvi put smo odi.

– Ti si prvi put odi. Ja sam bio već puno puta.

Mara je digla glavu s vodiča i pogledala u Franu. Oklijevala je. Razmišljala je o sljedećem pitanju. Odabrala je uron preko glave u kadu negacije.

– Te tvoje cigarete. Aj otvori prozor malo.

– Bio sam tu bar deset puta. Kad god bih išao za Zagreb, spavao bih u Esplanadi. Kraj vlakova i grada. I daleko od tebe.

Htjela – ne htjela, Mara je izronila. Pogledala je u Franu. On je i dalje gledao kroz prozor. Osjećao je da će joj možda biti lakše ako ne gleda izravno u nju. Na kraju dana, nije ona bila kriva za njihov život, oboje su ga živjeli, svatko svojim plućima.

– Ti si mislila da idem za Rijeku, ja sam išao za Zagreb. Zagreb je super, nije hladan i prevelik. Nije oblačan i pun magle kako se priča u familiji. Prvi put sam otišao iz znatiželje. Htio sam vidjeti je li istina sve što se priča. Jednom u životu, htio sam ja nešto vidjeti. Tad sam se prvi put vozio vlakom. Znaš, kad se makneš od kuće, kad se uspiješ odlijepiti, otvori se cijeli jedan novi svijet. Unutarnji. U tom vlaku sam shvatio da te ne volim. Nisam te nikad ni volio. Nisi ni ti mene, ali to ćeš možda shvatiti kasnije. Ili nećeš nikad. Jebiga, tu ti ja ne mogu pomoći. Kad sam prvi put pojeo puricu s mlincima, shvatio sam i da janjetina nije najbolje meso. Možda i je, ali meni nije. Tad sam upoznao i Sanelu. I svaki sljedeći put kad sam bio u Zagrebu, bio sam sa Sanelom. U ovoj sobi.

– Šta pričaš ti, čoviče božji?

Frane je pogledao u cigaretu koja je dogorila do pola. Potegnuo je još jedan dim cigarete i izgasio je u pepeljari. Razmišljao je o tome može li njegov brak stati u pepeo ove cigarete. Pogledao je u Maru.

– Dobro kažeš „čoviče božji“. Neka taj tvoj Bog pomogne tebi. Ako stigne, nek proba i meni. Nama zajedno pomoći više nema.

Krenuo je prema ormaru. Izvukao je kaput, obukao ga i otvorio vrata sobe. Mara je nepomično zurila u njegova leđa. Prije nego će zalupiti vrata, okrenuo se:

– Ako iz imena nisi shvatila, Sanela je Bosanka. Jebo sam Bosanku u Zagrebu. I živo mi se jebe što ćeš ti misliti o tome. Pozdravi familiju dolje.

Mara je gledala u zatvorena vrata. Prstima je gužvala rub vodiča „Advent u Zagrebu“. Ustala je polako sa stolice i otvorila prozor. Smrdilo je po cigaretama. Soba kao da se malko zatresla. Novi vlak je kretao s kolodvora.

*Nada Kaurin Knežević
Zagreb*

DOZVOLITE MI...

Juče sam sreo čovjeka koji tvrdi da se sjeća svog rođenja. Njegova priča obilovala je detaljima o brzini, oblicima, bojama, svjetlosti i naporu uloženom u prvi prelazak jedne od zamišljenih granica. Uostalom, kakve bi one i mogle da budu nego zamišljene. Sav opis nosio je sa sobom ritam naglašavan rečenicom:

– To je nešto što nikad poslije nisam doživio.

Za doslovno prenošenje njegovih riječi bile bi potrebne desetine stranica, no sve to nije mnogo važno. Ono što se meni učinilo bitnim jesu strast i uvjerenost u pripovijedanje, tako da jedna riječ obilazi drugu, gura se s njom i preskače je samo da bi prije stigla uroniti u more prostora. Mi, slušaoci, bacali smo mreže i sakupljali ulov kao ribari, prebirali ga ušima i servirali radoznalim mozgovima. A on je ispaljivao svoje plotune slikajući njima ono čime se ponosio.

U atmosferi staroj koliko i fenomen jezika, predanje je tom drevnom metodom prelazilo s njega na nas, a mi smo obavezani da ga odnesemo dalje, nikako ne zaboravljajući ozbiljnost tog lica, iskru u oku i pokrete nemirnih ruku što su mijesile i na kraju davale oblik hljebu kojim ćemo biti nahranjeni.

Na koji način ćemo obaviti svoj zadatak? To ne zavisi od govornika, ne zavisi od njegovog maternjeg jezika, ne zavisi čak ni od nas. To može biti uređeno

samo prirodnim putem, kao tok rijeke, kao talasanje mora, kod nekog kao zemljotres, a kod nekog kao pojava duge. Priroda će se pobrinuti za kopije, polukopije, različite verzije i za dječju igru gluvih telefona.

Slušaoci/čitaoci/gledaoci opet će sjesti na svoja mjesta u forumu, kao mi juče u lokalnom baru, pekari će vrijedno proizvoditi hljeb, a pripovijest o rođenju koraknuće još jedanput na svom beskrajnom putu. Ostaće ozbiljnost na licu, iskra u oku i brzi pokreti nervoznih i vrijednih ruku. Kod nekih će se roditi zadovoljstvo, divljenje pa čak i ushićenost, neki će, opet, s pravom biti ravnodušni.

Međutim, šteta je što će ljekari reći da je govornikova priča obična halucinacija i da je nemoguće sjećati se onoga o čemu on pripovijeda. Dijagnoza će biti jednostavna, jednoglasno će ga proglasiti šizofrenikom. Na to će njegove komšije dodati da je ona sto odsto tačna te da su sigurni kako je, pored toga, i neizlječivi alkoholičar, a možda i narkoman. Drugi će negirati sve to i jednostavno ga nazvati genijem.

Ironija se krije u tome što će svi u potpunosti biti u pravu...

...DA ZAVRŠIM ZAPOČETU MISAO

Od kada poznajem sebe, imam želju za jednim iskrenim, otvorenim, a samim tim i ugodnim razgovorom. To bi moglo biti ćaskanje o bilo čemu. Jedini kriterijum za njegovu uspjelost bio bi taj da se učesnici osjećaju potpuno pozvanim da govore i da ne postoji nikakvo nametanje ličnih stavova. Samo riječi koje se nižu. Jednostavno, razgovor radi samog razgovora, radi zvučanja glasova, radi oslobađanja riječi i sklapanja

svega toga u slobodni tok koji može teći bilo kuda i čija je struja uvijek ona najpoželjnija.

Mnogo puta do sinoć mislio sam da je ostvaren moj dugogodišnji san. U bezbroj slučajeva bio sam zanesen željom što me navodila na pomisao da je on napokon ispunjen. Ali kad se čovjek otriježni od zanosa i zagleda se u okrutne oči istine, shvati koliko duboko je zagazio u zabludu.

Tako sam živio do sljedeće prilike, od sljedećeg zanosa i ushićenosti pa sve do ponovnog otrežnjenja. U toj smjeni opijenosti i zdravog razuma, kao što svi znaju, ratujemo sa mnoštvom glavobolja. Ne znam odakle mi pravo na to da poslije svake od njih pomislim kako je ona i posljednja. Da li je to ljudski instinkt ili samo naša obična glupost? Ko bi na takvo pitanje mogao znati odgovor?

U svemu ovome bitno je da danas nemam glavobolju, jutros je ni najmanje nisam osjetio i cijelog dana sreću držim za ruku.

Znači li to da poslije hiljadu pokušaja uspostavljanja apsolutnog razgovora s roditeljima, sestrom, bratom, prijateljima, bivšim suprugama i sa svojom djecom dolazim do zaključka kako je sve to bilo uzaludno? Da li to znači da jedan neznanac koji sjedne pored vas u autobusu i otpočne priču o tome kako se sjeća svoje smrti, sa ozbiljnošću na licu, iskrom u oku i brzim pokretima nervoznih i vrijednih ruku kao da mijesi hljeb, može nečiji san učiniti stvarnošću? Da li to znači da najzad mogu povjerovati u to? Da li...

Sutra će, naravno, stručnjaci reći kako je govornikova priča obična halucinacija i da je nemoguće sjećati se onoga o čemu on pripovijeda. Dijagnoza će biti jednostavna, jednoglasno će ga proglasiti šizofrenikom. Na to će njegove komšije dodati da je ona sasvim tačna te da imaju čvrste dokaze kako je, pored toga, i neizlječivi

alkoholičar, a sigurno i narkoman. Drugi će pak negirati sve to i na glavu mu staviti krunu genija.

Ljepota i jeste u tome što će baš svi ovoga puta imati pravo.

Saša Četojević
Banjaluka

STOJADIN

Moji roditelji su početkom osamdesetih godina, tačnije sedmog maja 1980. godine, kupili zastavu 101, stojadina, bijele boje. To je bilo odmah nakon smrti Josipa Broza Tita i moji roditelji su bili tužni, kao uostalom i svi narodi i narodnosti u bivšoj državi, ili barem većina njih. Međutim, nakon što je stojadin ušao u njihove, odnosno u naše živote, pomalo smo krenuli zaboravljati velikog Josipa, a bijeli gospodin 101 zauzeo je centralno mjesto u našem koordinatnom sistemu konfuzije. Stojadin je bio jedini automobil koji su moji roditelji imali. Ni prije, a ni poslije nisu imali neki drugi automobil. Brat i stojadin su generacija, osamdeseto godište. Prvo je u naš dom stigao stojadin, onako nov, mlad, u bijelom odijelu, markantan, a onda par mjeseci kasnije, iz Travničke bolnice stiže i brat, mali zgužvani smotuljak, crn i ružan, suprotnost bijelom stojadinu. Da se razumijemo, brat mi je drag, ali stojadina sam volio više od gumenih Haribo bombona iz Njemačke. Još kao dječak, volio sam da se igram sâm, da budem sâm, i da mi je najbolje kad sam sâm. Mislim da je i bijeli stojadin dijelio moje mišljenje i da je najsretniji bio u u svojoj garsonjeri, u svojoj garaži. Znao sam satima sjediti na zadnjem sjedištu tog mog privatnog raja. Ja i stojadin, introverti, obojica u nekim svojim svjetovima. Stojadin je kupljen

dok još nismo imali kuću. Roditelji su stanovali u jednoj prizemnoj zgradi na drugom kraju grada. Garaže su bile male, većinom za drva, stari namještaj, zimmnicu i slično, a najmanje za automobile. Stojadin, bijeli, bio je jedan od rijetkih u gradu koji je imao svoju garažu, stan, garsonjeru, svoj privatni raj.

Mama je prva položila vozački ispit. Iz djetinjstva i nemam baš mnogo sjećanja, ali dobro pamtim mamine punđe, zeleni kaputić s ogromnim crnim dugmadima i još većim reverima. Sjećam se njenih ruku na volanu (položaj ruku deset–dva), kao i naglih maminih kočenja, jer bih se obavezno udario koljenima o prednje suvozačevo sjedište. Ruku na srce, ali mama je bila užasan vozač, stalno u nekom grču, opuštena tek kad izađe iz te bijele limene zastave 101, zvane stojadin. Nešto kasnije, i tata je položio i onda je on preuzeo volan. Tata je bio cool vozač, cigara (Milde sorte), u ustima, a nosio je uvijek i sunčane naočare a la Belmondo, čak i kad je bilo oblačno vrijeme. Tek kad je tata preuzeo upravljanje gospodinom stojadinom, tad je i mama postala opuštenija u vožnji. Nažalost, budući da je mama sad postala suvozač, pod njenu jurisdikciju je palo i upravljanje radio-kasetofonom (ne sjećam se marke) i tad bi počela tortura jedinom kasetom koju smo imali u stojadinu: Miroslav Ilić i pjesma „Jesen sedamdeset i neke“, pjesma koju je mama u stojadinu pustila više puta nego što je i Slavuj iz Mrčajevaca u životu otpjevao. Prvih stotinu puta puštanja kasete Slavuja bilo je i podnošljivo, ostalih hiljadu puta bilo je mučenje. Nevjerovatne su bile tadašnje audio-kasete, neuništive. Rastavio sam i sastavio Miroslava barem stotinu puta, i opet je pjevao kao i prvi put, i nikad da mu dosadi ta jesen iz sedamdeset i neke.

Početkom rata, bijeli gospodin stojadin je ukraden. Ostao je u svojoj garsonjeri, u mraku, na drugom kraju

grada, sam i ostavljen. Ne znam da li nam je ikad oprostio što smo ga ostavili. Poslije rata sam otišao do garaže u kojoj je nekad stanovao stojadin, taj bijeli i uglađeni gospodin. Krov od garaže skoro da nije ni postojao, vrata su visila kao neki kvaran zub, neka djeca su me posmatrala sa znatiželjom, kao da gledaju cirkus koji ulazi u grad. Čak je i dan bio obučen u sivo odijelo, da upotpuni taj tužni događaj. Bijelog gospodina stojadina nije bilo, nikad se više nismo sreli, iako sam ponekad imao osjećaj da ga vidim u dnu neke mračne ulice, ali to je moja podsvijest igrala neku samo njoj zanimljivu igru.

Stojadin nije imao neku materijalnu vrijednost, ali njegovim odlaskom ukradene su moje uspomene. Uzeta mi je fleka od sladoleda sa zadnjeg sjedišta, uzeta mi je rupica od cigare kada je tati ispao žar na vozačevom sjedištu, oduzete su mi sive rupice od tapacirunga na unutrašnjoj strani krova, rupice koje sam spajao maminom crvenom hemijskom olovkom i crtao kuće, sunce, dvorište naše kuće, mamu, tatu i brata. Ukraden mi je miris bijelog stojadina, ručka od prozora, pokvarena skoro od prvog dana. Nedostaje mi čak i Miroslav, koji je ostao u kasetofonu.

Danas imam svoj auto, ali da se moj opel ne uvrijeđi, stojadin je bio moja prva ljubav, duh slobode u bijeloj odori, kralj, Josip Broz automobila. Automobili su danas bolji, brži, sigurniji, udobniji, ali iskreno ni jedno od njih ne može da stane u istu rečenicu sa bijelim stojadinom, zastavom 101, gospodinom.

*Feda Gudić,
Gornji Vakuf-Uskoplje*

PANDORINA KUTIJA

– Ajd, nemoj me sad... Neću ja sama piti kafu, znaš da to mrzim više neg' išta!

Stajala je na do vratku mog nezaključanog stana s najvećom džezvom u ruci koju ikad vidjeh, tršavom crvenom kosom i razmaknutim zubima, groteskna u svojoj dobroti.

Mama ju je gledala s neprepoznavanjem. Nije to bilo ni gledanje, već privid, zbog sjena na kopcima i paučine koja joj se prostrla po srcu.

Već mjesec dana nije bilo nikakvih vijesti o njemu... Rekli su samo da je nestao, da ga nema, „al' će sigurno biti razmijenjen“, da moramo razmišljati pozitivno i da se ne smijemo predati.

I nisam... Grizla sam kao štakor, grebala na vrata, tražila, pitala i polupoznate i nepoznate. Ispitivala i istiskala iz njih i ono što je između redova. Saznala da je pao u prekrasnim krajiškim šumama, da je plava kosa ostala zarobljena u septembarskom blatu i da su oči ostale otvorene ka nebu, ali ne i da li su se zauvijek zatvorile.

Dani su se smjenjivali brzinom kurve, svaki bješnji od prethodnog... Bile smo same i gole u tami, tumarale u borbi s nepoznatim, nikad nedoživljenim neprijateljem, borile se s nevidljivim i mislile kako izvojevati pobjedu

nad propašću i uništenjem, kako oteti ono što se oteti ne može.

Majka je bila ugašena, nepostojeća. Ja sam mrdala i za sebe i za nju. Metastaze nadolazećeg straha bile su obuzele svaku kap krvi, svaki segment našeg života. Hladna hobotnica pridavila nas je svojim pipcima, ovila ih oko duše ponajviše. Ali i dalje sam postojala. Mama nije!

Moj ples sa beznađem prekinuo je glasni, pozitivno poluhisterični glas mog premilog uljeza, sada već s unutrašnje strane ulaznih vrata, traktatom o zadovoljstvu pijenja kafe udvoje, iliti utroje.

Paukovi s majčinih očiju nisu silazili, ali ipak se na tren probudila, makar da joj kaže da nije za kafu. Odglumi zgranutost, gotovo uvrijeđenost, i ne prihvati odbijanje. Zasu nas ko ljetnom kišom govorancijom o tome kako se komšiluk ne odbija, kako je onaj njen otišao nekud:

– ...mu materina što ga dosad nema, pa se ja, eto, sjetila tebe te došla da sa svojom Dadom popijem kafu.“

Znala sam zašto je došla! Poslala sam joj leptire na kojima je nevidljivim slovima pisalo koliko je volim i koliko sam joj zahvalna. Gotovo poljubih te svele ruke i s posvećenošću, vrišteći u sebi, poručih joj:

– Ti veličanstvena ženo!

Kapitulirala je majka pred njenim navaljivanjem i srknula jednu šećernu, onako kako inače voli najviše.

Nije se crnilo još ni sleglo na dnu šolje, tek se mrkosmeđa vrata otvoriše. Opet! Stigla Mira s pitom od jabuka... Da se ne hladi... Šteta da se baci, a puno je ima... I da pita Dadu:

– E, de ti sad to probaj pa da ja vidim jesi li na tu količinu vanilin-šećera mislila?

Repertoar tema bio je veoma uzak, al' se pričalo. Majka je ćutala, ali su zato one pričale – o tome kako bi

se mogao napraviti med od maslačka, kako je ozdravio od kijavice mali onog s trećeg sprata, te „imam neki dobar džemper – meni je pouzak, al’ tebi će biti baš super“.

Znala sam zašto su tu! Nikom nije bilo ni do jedenja ni do pjenja, sve su one još davno isprobale recepte i znale da su oni i te kako valjani, al’ su nas lagale u svojoj plemenitosti i želji da iz dubine izvuku nas, potonule i prestravljene.

Porobile su moju Dadu svojom divnoćom, zlo je pokleknulo pred dobrom, makar samo na taj jedan dan!

I nisu one bile jedine... Prolazile su kroz moju kuću, zahvaljujući tim božanstvenim damama s izrastom u kosi i košćatim nadlakticama, sve slatkoće koje su se mogle priuštiti u to doba nemanja. Prolazili su improvizovani ušćerani bomboni s limuntosom, tegla krastavaca (posljednja s police), nečiji topli ogrtač, mirišljiva jabuka, čak i pokoja cigara.

Voljela sam ih sve silno, moje vojnike svjetla, i same zgrabljene i zadavljene svojim privatnim demonima, koji su tek na tren provirivali iz njihovih očiju, u pauzama kad zanemognu od priče o tome kako će sve to proći i kako će opet sve biti kako treba.

A onda je jedne noći došao On! Januarski snjegovi su mi doveli mog oca! Ljubili smo se utroje, usne sam primicala prljavim obrazima i svijetloplavom pogledu. Bez ijedne riječi sve smo ispričali jedni drugima, plaćući prvi put.

Zatvorila se Pandorina kutija i svi njeni stanovnici su otpuzali podignutih skuta.

A iznad naših glava, za mog tatu, na polici je
čekao spreman okrajak nečije štrudle i posljednja tegla
s krastavcima.

Milena Urukalo
Banja Luka

DAR

Nesreća ovog čovjeka zapravo dolazi iznutra.

Prekopavam jaknu. Znam da imam sitniša, sigurno imam, i kad čujem zveckanje kovanica u jednom od džepova, lovi me sram, nevidljivo propadanje kroz ovaj mramorni pod u Importanne centru usred Zagreba. Prosjak me gleda osmijehom blago retardiranog djeteta. Glas mu je mekan, premekan za nekoga tko je ostao bez obje ruke. Vadim novčanik i odahnem kad vidim novčanicu od deset kuna. Da, deset kuna, toliko košta smirivanje moje savjesti.

Stavljam novac u torbu koja mu je obješena oko vrata, a on zapjeva „hvala“ kao da dovršava neku molitvu. Došlo mi je da ga pitam želi li da mu kupim hranu, no brzo sam se zaustavio. Kako on uopće jede? Živi li sam? Kako sere, kako piša, kako je i je li ikad spavao sa ženom?

Misli mi prekida neka gospođa koja hoda vrlo sporo i vrlo samouvjereno. Ne mogu je zaobići; toliko je ljudi u ovom blještavom pothodniku. Čovjek bi se mogao udaviti u smradu parfema i prdeža koji se ovdje miješaju s mirisom bureka i peciva i pokojom cigaretom. Trebao sam ostati doma.

Ne, ne, ne. Saši je rođendan, a ja sam pozvan na zabavu iznenađenja. Ne mogu smisliti izliku da to odgođim. Stići ću na vrijeme, no nisam mu ništa kupio. Što kupiti čovjeku koji je navršio četrdesetu? Saša bi rekao

– svejedno mi je. Bi li i čovjek bez ruku rekao da mu je svejedno?

Muči me taj poklon. Dlanovi mi se znoje. Želudac me steže. Srce kao da snažnije lupa, sve zbog te iracionalne nervoze (kao da idem na razgovor za posao, a ne među prijatelje). Doći ću tamo i svi će imati neke poklone, a ja ništa. Možda će se drugi i odjenuti malo svečanije. Trebao sam se obrijati. Gladan sam.

Kupujem pizza cut, i još dok ga plaćam, spopada me nejasna mučnina. Ta gomila sira i aditiva koji će mi opteretiti krvotok... Kako je moguće da mi se nešto istovremeno toliko gadi i izaziva sline na usta? Sva ta sol, sva ta odvratna sol. Napola pojedenu pizzu brzo bacam u smeće, da ne bih došao u napast zagristi još koji zalogaj.

Možda bi Saša za rođendan volio dobiti neku kuharicu. Gdje da sad kupim kuharicu? Tko zna bi li mu se svidjela. Ionako su svi recepti na internetu.

Napokon izlazim iz pothodnika i grad daruje malo čistog zraka. Hladnoća mi umiva tijelo. Lijepo je. Stabla djeluju kao da žele zagrliti crno nebo i ovo malo zvijezda što se vidi. Nekoliko trenutaka zamišljam da sam stablo i iz mene izvire mir koji mi preplavljuje ramena. Bolje mi je. Svijet izvan pothodnika je tiši. Može se opuštenije disati, a mrak je ugodan, nenametljiv.

Kraj Dvorane Vatroslava Lisinskog vidim desetke, možda i stotinu ljudi kako stoje pred ulazom. Ugodna hladnoća blijedi, poput magle.

Probijam se kroz gužvu. Tinejdžeri se glasno smiju, a njihovi roditelji puni su dostojanstva i ozbiljnosti. Prstenje po naboranim prstima. Iz nekog razloga zaključujem da su ovdje svi redom bolji ljudi od mene; bolji sinovi, kćeri, braća, sestre, građani, prijatelji. Već po držanju djeluju kao uravnoteženija bića, nitko nije pogrbljen.

Ljutim se na sebe. Doći ću na rođendan bez poklona. Možda nije kasno da se vratim u pothodnik i kupim nešto. Ali što? Postoji li išta što bi čovjek u tom prostoru kupio nekom za rođendan?

Ne mogu se sad vratiti. Stigao sam predaleko. Valja samo još prijeći cestu i ući u taj kafić i otpjevati „sretan rođendan“ jednom kad Saša dođe. Crveni čovjek na semaforu nema glavu.

Tik. Tik. Tik. Ova kutija sa monotonim otkucajima trudi se biti što dalje od nečeg ljudskog. U prirodi nema ovakvih zvukova. Tik. Tik. Tik. Ja sam, zapravo, trenirana ovca. Sve što radim tako je predvidljivo. I hrana, i odjeća, i kretanje, sve je banalno, generično, do granice apsurdna.

Zamišljam se kako ležim na asfaltu dok čekam zeleno svjetlo. Legnuo bih postrance, sklupčao se u položaj fetusa i promatrao svijet iz perspektive psa, nekog malog psa, mirnog, koji laje u sebi. Bolje bi bilo biti pas nego ovca. Jača taj poriv da legnem ili da se bacim pred ovaj nadolazeći šleper.

Vino, Saša voli vina. Trebao sam kupiti neko kvalitetno vino, umjesto da sam dan proveo ležeći u krevetu. Pokušavam se sjetiti o čemu sam razmišljao sve to vrijeme. Znam da sam se tjerao da usisam stan i operem odjeću i ručam, ali nekako su sve obaveze kroz dan postajale sve manje važne. Nameće mi se misao o stabilima i milosti koju šire javom. Možda ću za život ili dva doista postati stablo.

Da sam se bar ranije sjetio tog vina. Bio bi to dobar poklon. Ima nešto umirujuće u toj ideji o vinu, neka vrsta nijeme pobjede koja olakšava disanje.

*Mile Božičević
Zagreb*

ГАЛАМА

Било је то у неком периоду, непосредно након Другог свјетског рата, у једној касаби у Босни. Дјед Ристо се вратио из њемачког заробљеништва, у ком је провео читав рат. По свједочењима старијих, вратио се само мало мршавији, а карактер му оста исти. Имао је среће што је вријеме рата провео у њемачком логору, говорили су.

Био је Ристо наочит човјек, ауторитативан својом појавом, а још више гласом. Отуд ваљда и надимак Ристо Галама. Кажу да се у центру касаве могло чути кад он пијан у дворишту дозива своју жену Марију. У тим ситуацијама, долазио би Ристо припит из чаршије, легао на веранду, те дозивао своју Марију. Није он захтијевао никакву услугу, само њен било какав одговор. Марија је знала те ситуације и наравно да јој није било нимало драго кад до њих дође, те често није жељела ни ријечи да изусте. Међутим, оног тренутка када би њено дурење спласло, на Ристино „Марија, Марија“, одговарала би са „Молим?“, а већ у сљедећем тренутку Ристо би спокојно захркао, сматрајући да је добио потврду жениног опроста и љубави.

Имао је дјед Ристо, или како сам ја волио да га зовем – ђедо Ристо, и своју кафану. Кафана је радила добро, али је Ристо волио шљивовицу, а

људе још више, те је госте често чашћавао оброцима. Стога од кафане и није било неке новчане користи, али моралне свакако јесте. О томе какве моралне вјештине могу да се искују у кафани (финије него потковице у ковачници) говори и случај Ристиног „посилног“ Лафке.

Лафко је био сироче, врло скроман човјек кога је живот, а још више средина, обликовала у једно сасвим непримјетно, повучено и послушно биће. Када је Ристо отварао кафану, ни у једном тренутку није имао дилему ко ће му бити главни келнер. У ствари, Лафко никад није био само келнер. Био је он десна рука мог ћеде, а он га је сматрао за једно од своје дјеце. Лафко је био бескрајно захвалан мом дједу што га је упослио, што овај, како је сам говорио, није остао на улици. Често је радио и без накнаде, као и сам Ристо, али ниједног тренутка није помишљао да напусти кафану и потражи други посао, а још мање другог газду.

Лафко је, нажалост, како то обично бива с таквим судбинама људским, био и прилично крхког здравља. Ћедо ми је рекао да Лафко имунитет није стекао јер је од малих ногу био ускраћен за љубав родитеља, покретачку и иницијалну снагу сваког организма. Није прошло много и Лафко паде у постељу и неколико дана након тога премину.

– Није он имао никога – рекао је Ристо са сузним очима, вјешто прикривајући емоције – живио је и умро као сироче.

Чули су и људи из чаршије да је Лафко преминуо, било им је видно жао честитог момка, али није он реално за њих ни био нека сензационална смрт, нису се много распредале приче о његовом животу, дијелом због тога што је био једноставан, а за народ самим тим и оскудан. Једино што је свијету

била недоумица јесте како ће се Лафко сахранити. Ни стечене ни створене породице нема...

Два дана након Лафкине смрти (ја се нисам много интересовао за њу, нисам га ни познавао добро, нити је у дјечачким годинама смрт нешто о чему се размишља), сједио сам са својим ћедом Ристом у читаоници. Играо је Ристо домине са мјештанима. У подне почео је хоџа да чита са једне џамије, па са друге, па са треће, па пете. Пет салавата, то је код муслимана значило да је умро неки бег. Ускомешао се народ, није им било јасно како нису чули за смрт неког бега.

– Није ваљда Мирсо-бег? – говорили су једни.

– Он је био прилично једар, немогуће.

– А да није Авдо-бег?

– Није, видио сам га јутрос у магази.

Ређала су се нагађања, а само је Ристо сједио мирно и држао своје домине у рукама. Наједном, баци Ристо домине из руку, устаде и рече:

– Умро је Лафко-бег, мајку вам вашу!

Платио је мој ћедо, ни данас не знам којим новцем, Лафки и сахрану и пет хоџа и салавата да огласе одлазак. Да огласе одлазак човјека који је апсурдном игром званом живот рођен као сироче, а сахрањен као бег...

*Дејан Божић
Бијељина*

KUĆNI S POSEBNIM POTREBAMA

Bila je lijepa topla jesen kada sam stigao u tu novu obitelj. Indijansko ljeto, kažu Englezi, oni ovdje kažu da je bablje.

Bilo je to prije gotovo dvanaest godina. Odmah nakon njihova vjenčanja. Bio sam nešto kao poklon, premda, više su me trebali nego željeli. Bio sam lijep i velik, zabavan, pun dobrih priča i slika. Smjestio sam se u dnevnom boravku, oko mene bilo je naslaganih diskova s muzikom, pored mene, slijeva i zdesna, bili su veliki zvučnici na koje su spojili staru Toscu koju je Ona dovukla iz podruma, a na zid iznad moje glave objesili su dva Hundertwasserova plakata, isto šarena i lijepa. Sve je bilo novo i svježije, samo je iz tih zvučnika povremeno treštala preglasna muzika koju je slušao On dok Nje nije bilo kod kuće.

Baš smo se fino družili, zajedno provodili vrijeme, doduše, ne prečesto. Stigla je i beba. Bebo je volio crtiće, a i ja ih volim. U to vrijeme najsmješniji je bio Bumba, a najgledaniji Vlakić Tomica. Ona je voljela Dr. Housea i te neke doktore, a On nešto i nije mario za mene. Pogledao bi možda tu i tamo koji horor, na najtiše, da se Ona ne prepadne. Ili kad već zaspi, pa ne zna da On gleda horor. Ona ne voli horore, boji ih se, kao da to nije samo film!

Nisu se nešto vezali za mene, to me malo muči, puca me na ego, ali ipak, dobro mi je kod njih, pa sam

dobar i ja njima. Ne inzistiram da se stalno druže sa mnom, doći će im već i to pod stare dane! Možda sam pomalo lijen, paše mi da ne vise stalno na meni. Bitno da redovito brišu prašinu.

Sve je bilo super dok nisu odlučili promijeniti način komunikacije sa mnom. Ne znam zašto, ali to me toliko zbunilo da mi je trebao pomoćnik. Dodatno su mi ga nabavili, no taj prvi nije izdržao više od dvije godine. Morali su mi nabaviti novog. Srećom, nisu bili preskupi, ali svaki mi je bio sve manje prilagođen i prikladan mojim posebnim potrebama. Govorili su mi da sam prestar!

Takvog kućnog družbenika kao što sam ja rijetko se može naći. Već odavna odskačem od većine. Oni drugi moderni su ljepši, tanji, veći, sjajni, koriste digitalne alate, o čemu ja nemam pojma. Ali imam sreće, Oni me ne daju. Dobar sam im! Nema veze što sam s posebnim potrebama, zastario i nudim manji izbor. Povremeno malo i zakažem, ali se i sam od sebe popravim. Dođe mi neka kriza, pa prođe. A malo sam naučio i gledajući Housea.

Jednom, stavili su pored mene cepelin – igračku iz gigantskog kinder-jajeta što ga je bebo dobio na poklon. Cepelin lebdi, na magnet. Odlična stvar, zgodan trik, baš veseli! Ali magnet na mene djeluje prilično loše. Pozelenim. Rekli su im da maknu magnet, maknuli su ga i stvar se popravila sama od sebe.

Zatim, počeo sam se gasiti i ponovno paliti, ničim neizazvan, sam. Ma da, malo mi je bilo dosadno, ali jednom sam se tako malo previše zaigrao i zauvijek ugasio. Nisam se nikako više mogao upaliti.

– Trebalo bi ga odnijeti do majstora – govorila je Ona.

– Da, hoću. Srećom je blizu! – složio bi se On.

- I, jesi? – pitala bi Ona.
- Sutra ću, nisam stigao danas – odgovorio bi On.
- Da, težak je – s razumijevanjem bi rekla Ona.
- Je. Sutra ću – rekao bi On.
- Daj, znaš da počinje nogometno, junior bi gledao, pilit će nas – Ona je pokušavala.
- Hoću. Budem – On je obećavao.

Prošlo je dosta tih „sutra ću, hoću“. Majstor je blizu, auto ne pomaže, treba nositi. Velik sam i težak, debeo, znam. Nisu stigli do majstora. Ali ja znam sve sam. Tog jutra na dan početka prvenstva ponovno sam se upalio. I radio dalje besprijeckorno. I dan-danas radim. Bili su tako sretni! Pa tko me ne bi volio?

Ne smeta im čuđenje pridošlica, odbili su nekoliko ponuda da me zamijene. Kao da su znali što će se dogoditi! Ljetos, dok su Oni bili na godišnjem, u stan su ušli lopovi. Meni živom pred očima krenuli su izvrtati sve ladice i police u potrazi za novcem, trpali sav Njen nakit u džepove, a ja sam to, onako nepomičan, morao promatrati! I još su mi se posprdno smijali! Tu mi se zamračilo. Zar meni?! Upotrijebio sam svoj trik, upalio se i dubokim tonom rekao:

– You’ve gotta ask yourself one question: „Do I feel lucky? Do ya, punk?“

To je bilo dovoljno da lopovi istog trenu zbrišu. Ušao sam u policijski zapisnik kao „neopisivo ružna stara kanta u sasvim zgodnom stanu“. Zbilja neuljudno od službenog lica. I da, zovem se Philip, ja sam TV s posebnim potrebama. A mi se i dalje družimo sasvim dobro.

*Sandra Vlašić
Zagreb*

NIJE SMEŠNO

Ej, breeeee!!! Pa mnogo mi je drago da se konačno vidimo! Joj, što si slatka! Odlično mi izgledaš. A frizurica!!! U, mačko. Cveta ljubav, a? A? Ma, je l' realno da se nismo videle dva meseca?! Kravo jedna! Ma, šalim se, bre, cico. Znam kako je, ništa mi ne pričaj! Vidi što je sladak ovaj kafić, je l' da? Prestala da pušiš? Au, ma je l' realno? Ja ništa nisam prestala. Znači, vidim, ti si mi super! Ako, svaka čast kad možeš!

Ja više ne mogu.

Ne pitaj me!

Kakvo je stanje?

Stanje je sranje! Uobičajeno, da, da.

Samo se ti smej!

Neću bre više!

Što sam bila glupa, bila sam. Dosta! Serem ti se ja u muškarce! Koji će mi!

A stvarno, nemoj da se smeješ!

Samo svoje dupe gledam! Ima sad da vežbam svaki dan, da pročitam one knjige što sam kupovala, pa hobi neki... Biljke! Obožavam cveće! Pa da! Znaš da volim! A što ne bih ja, na primer, gajila kale? To zvuči ko elegantan posao. Našla sam na netu.

Tebi smešno, meni nije uopšte. Realno, da odem negde u divljinu, u neki manastir, samo da se sklonim

od svih budala! Ne zna čovek više je l' on lud ili svi oko njega.

Nego, kakve sam kurate sreće, mene bi i u manastiru neko jebao u mozak.

Ne mogu više da slušam prazne priče, da se smeškam... Pravo da ti kažem, umorila sam se od toga. Svi nešto upakovani, smeškamo se, a u sebi vrištimo.

Ko ih jebe!

Nego, znaš, htela sam da te pitam. Ono, nemoj pogrešno da me razumeš, znaš da se trudim da budem karakter, pa me sjebu očas posla. E, jeste... Jebi ga! Slušaj! Šta misliš o ovoj novoj aplikaciji?

Kako kojoj, nemoj da se praviš luda? Znaš, znaš! E, nabijem te na kurac tako finu! Ovaj „Changer“. Pa, znam da si čula, nego se praviš. Ne znaš šta je? Pa, da! Mutava ceo život!

Znači ovako. Smislili su nešto što se zove emotivna fantastika! Znači, osećaš se loše, ostavio te dečko, riknuo ti pas, umrla ti keva, otkud znam, u kurcu si...

E, odeš na aplikaciju i klikneš tamo koje emocije želiš da se rešiš.

A, nemam pojma! Nemoj sad da smaraš. Je l' ti ličim na nekog iz CERN-a? Pa, otkud znam! Nešto preko palca, senzori, pičke materine...

Ma, jel čuješ ti mene! Kažu sve! Znači, sve zavisnosti. Da! Od telefona, neta, seksa, droge... Sve emocije, normalno! Aman sve! Klikneš i gotovo. Pa, da. Valjda. Nemam pojma.

Mislim, pazi. Kontam da stvarno može da ima smisla za neke situacije.

Znaš ono kao, keva sahrani dete i hoće da umre od tuge. Pa, humano je da klikne. Nek se olakša, što da se pati do kraja života. Pa, realno!

Nego ove male profuknjače, to bi se navuklo, pa bi kliknulo za svaku budalu.

E, pa da! A marš, kravo jedna! Odmah si me pročit-ala, a? Pa, nije baš da sam razmišljala, ali kao...

Šta misliš ti, a? Malo samo da mi pročisti karmu, ono sto posto sam u nešto nagazila kad me ovako neće. A? Pa, ne znam. Lakše je. A možda mi bude lepo pa se navučem. Ne bi me čudilo i tu muku da zapatim...

Ma, jebote, pusti mene. Ana i njene priče... Nego, šta ima kod tebe?

A je l' me zajebavaš?

*Srđan Miljević
Beograd*

PRISUTNOST

U maloj podrumskoj garsonjeri A. je ležao gladan na spužvastoj prljavoj prostirci, jedva pokretan. Njegove udove već mjesecima izdaje snaga i više se ne može pomaći s mjesta. Struja mu je isključena i u maloj šoljici s uljem dogorijevala je improvizirana svijeća. Prazne flaše od pića ležale su nijemo po podu, ostaci ubuđale, ucrvane hrane. Sve oko tog čovjeka bilo je strašno i nemoćno. Zadnjim naporom snage uzeo je štrik i svezao ga za malu rešetku prozora. Potom je uzeo staru drvenu stolicu, s teškom mukom se na nju popeo i stavio štrik oko vrata. Niko ne zaslužuje ovakav život, a bogami ni smrt, pomisli, dok se njegovo krkljanje gubilo u tišini ljudske bešćutnosti.

Nekoliko dana poslije, u haustoru se počeo širiti nesnosan smrad. Komšije su negodovala, mrmljajući nešto nejasno jedni drugima u prolazu. Zatvarili su prozore, stavljali čepove u kade i slivnike, brižno spuštali poklopce na wc šoljama. Kada je smrad postao gotovo nesnošljiv, počeli su kupovati mirišljave štapiće i svijeće te ih stavljati po krajevima stepenicama u haustoru. Bilo je nečeg skoro religioznog u brižljivom mijenjanju dogorjelih svijeća. Neugodan vonj počeo je ionako daleke stanare udaljavati jedne od drugih. Podozrivo su se gledali, brzo zatvarali vrata, smanjivali su ton svojih

televizora, gasili svjetla i ostavljati upaljene lampe noću. Čak su počeli brižljivo zaključavati vrata zgrade, mada to prije nikada nisu radili, kao da su čuvali neku zajedničku strašnu tajnu koja je bila samo njihova. I tako iz dana u dan. Skoro stidljivo, po ulasku su izvlačili pamučne maramice i stavljali ih na usta kako bi se probili do svojih vrata. Bilo je nečeg bolesnog u tom trpljenju i u tom nepreduzimanju bilo kakvih koraka da bi se došlo do odgovora odakle „ono“ dolazi. Neki od njih počeli su se razbolijevati, boljele su ih kosti, iskakali su im prištići po tijelu, a djeca su oblivena znojem noću izgovarala neke čudne riječi. Njihova raspoloženja su se bezrazložno mijenjala i radili su neke sasvim nelogične stvari. Tako su u unutrašnjosti zgrade lebdjeli izmiješani život i smrt, koji valjda nikad ne treba da se miješaju.

Na neki neobjašnjiv i surov način, stanovnici haustora odsutno su učinili prisutnim.

U zgradi na kojoj se nije jasno razaznavalo ime ulice, sem slomljenog broja 17, vladala je sablasna tišina. Tek pokoji škrti odsjaj lampe i škripa odškrinutog prozora. Sedamnaest dana prije, baš 17. oktobra, u ovoj istoj zgradi prestalo je da kuca srce nesretnog A.

P. S. Sve u ovoj priči se uistinu dogodilo u jednom sarajevskom naselju, sem opisane bolesti stanara, koju je pisac ove priče potajno priželjkivao.

*Edina Rovčanin
Sarajevo*

KOMARAC

A što znaju biti dosadni. U ove ljetne dane ionako se slabo spava zbog vrućine, i onda još i oni. Ma ne smeta meni što me jedu, nego ono zujanje. Ušuškam se, spreman na najljepše snove, često sanjam kao nalazim neko blago i taman kad hoću da otvorim kovčeg, čujem ono „bzzzzzzzz“ i ode sanak pusti.

Smislio sam ja razne načine da im dohakam, ali upornost je njihova glavna vrlina. Prvo hemija, razni preparati, pa mrežica na prozorima, metlice koje obavezno dobiješ na poklon uz siguran preparat za uništavanje komaraca, pa mokaar peškiri, ali oni savladaju sve te prepreke i pravo tamo gdje je najbolnije, gdje je koža najmekša, oko članaka, očiju, vrata, ušiju.

E, ovo zadnje mi je dalo ideju. Umotam se čaršavom sav, samo otkrijem jedno uho i čekam. Oni mora da nikad nisu bili kod očnog, jer me vrlo brzo pronadu i po mraku i pravo na uho. Prvo čujem ono zujanje kô malo izdaleka, pa sve bliže i bliže i onda kad se spusti na ušnu školjku, ja pljas. Malo je bolno, malo zuji, ali efikasno sto posto. Nisu to oni afrički, tigrasti, što kroz jorgan ujedaju, nego neki mali, kažu domaći, kritski, ali svejedno, ne gledam mu ja u pasoš.

Razmišljanje o komarcima vrati me u kasne osamdesete. Moj drug i veliki glumac Zijah Zike Sokolović igra po ko zna koji put višestruko nagrađivanu monodramu

„Glumac je glumac“ ili „Daske koje život znače“. Kamerni teatar u Sarajevu uvijek je dupke pun kad je Zike na sceni. Karte su rasprodate danima prije, ali uvijek ima par mjesta i tako kad se dogovorimo da se vidimo, a on meni i supruzi ostavi dvije karte. Mi dođemo, odgledamo predstavu i onda obično u „Navu“ na piće.

Monodrama je sjajno koncepcijski riješena. Iz dva dijela. Prvi je promjenljiv i bavi se aktuelnim problemima i u njemu publika, ako se uključi, igra vrlo važnu ulogu. Od nje i zavisi uspjeh prvog dijela. U drugom Zike pokazuje koliko je Glumčina. Smije se i plače. Umire na sceni. Čas je Hamlet, čas Kazanova, Trubadur i Zvonar Bogorodične crkve. Pokazuje širok dijapazon transformacija i različitih glumačkih žanrova i ostavlja sve nas da ga dugotrajnim aplauzom pozdravimo dok se sav mokar povlači sa scene.

I kamerni teatar je lijepo osmišljen. Intimna atmosfera, gotovo kućna. Akteri su u sredini, publika okolo. Svi kao jedan. Intelektualci prepoznaju sarkazam u prvom dijelu, oni drugi, koji su došli na predstavu iz pomodarstva, smiju se kad se i drugi smiju, plješću kad i drugi plješću. Čim smo ušli i smjestili se negdje pri vrhu četvrtog-petog reda, stepeništa po kojem su poredani jastuci, primijetio sam da je dobar dio večerašnjeg sastava publike, onako kao da su negdje iz provincije došli, preko sindikata, na predstavu. Naravno, to ništa ne znači, ali već na početku predstave se pokazalo kao problem.

Već sam rekao da uspjeh prvog dijela u velikoj mjeri zavisi od njihove želje da se uključe u čitav projekat. Zike ih animira, provocira, proziva, priča aktuelne viceve, izvodi na scenu, daje im male role. Njišu se kô crnogorična šuma uz fijuk vjetra, trče ukrug i šta mu sve na pamet padne. I sve je to sjajno kad u publici nađeš sarađnike. Kad ih tamo nema, nastaje problem. Traži Zike

adekvatne likove. Mali reflektor kruži po prepunom gledalištu. Ništa. Kako ga reflektor obasja, on se saginje, namješta pertle, traži nešto po džepovima. Da ga izvedeš na podijum, nema šanse. Traje to neko vrijeme, ono sporo prolazi. I odjednom se reflektor zadrži na mojoj supruzi i meni.

– Hoćete vi gospodine? – poče Zike treći, nenajavljeni dio svoje monodrame. Ja ne mogu da vjerujem. Okrećem se, mislim proziva nekog iza nas. Ne, on insistira – Vi, vi gospodine sa repićem. Koji mu je k..., mislim, ali šta ću, nemam kud. Ustajem, shvatam njegov problem i moka kô čep kažem – Izvolite. Sve su oči na meni. Kako pozornica zna da bude surova.

– Čime se vi bavite – pita Zike. Čuj čime se bavim. Znao mi je ocjene iz osnovne škole, broj cipela i plombi u zubima, a sad „čime se bavite“. Tad je u modi bio poznati Šušvarov zakon o školstvu i o kojekakvim novim zanimanjima (usmjereno). Nisi mogao smisliti zanimanje, a da nije bilo obuhvaćeno tim zakonom.

– Auto-keramičar – kažem onako drčno. Kad je bal, nek i hala gori.

– Ooooo – nastavlja Zike, ne da se zbuniti – interesantno i vrlo neobično.

Ja sad već ne primjećujem začuđene poglede većeg dijela publike.

– Otkud to?

– Porodična tradicija. Moj djed, moj otac, sad ja –.

Čuj, porodična tradicija. Moj otac nikad nije vozio auto, a i to što sam ga dvaput stavio u taksi nije mi dugo mogao oprostiti prebacujući šta je mogao za te pare kupiti.

– Šta je suština vašeg posla? – nastavlja Zike, uz vidno zadovoljstvo što se žamor povećao i što mu se ideja o „auto-keramičaru“ dopala.

– Ma ništa – nastavljam ja – ugrađujemo pločice, šolje, bide, mala kupatila u automobile. To je sad moderno. Male, sitne pločice, italijanske oko volana, na masku. Dole po podu malo veće, u gepeku još veće.

– A odvod? –Zike će.

– Nema dovoda, logično nema ni odvoda. Niko to ne koristi. To je sve šminka, snobizam. Ako ti se piški, staneš pored motela, pa kod baba sere.

Publika odobrava, Zike zadovoljan. Neki dobacuju da lažem, on ih učutkuje. Ja se uživio. Lijepim, fugiram, ugrađujem, biram dezene.

– Pa, ima li posla?

– Tu i tamo. Najviše političari u službena. Hoće da su prvi u svemu, pa i tu.

– Može li se od toga živjeti?

Nastavak razgovora je u domenu naučne fantastike. Pričamo o nečemu što ne postoji, a kao da je tu. Uključila se i publika, raskrivila. Pričaju sa Ziketom. On ih lagano uvodi u svoj dio rituala. Reflektor više nije na meni i ja više ne stojim. Iscrpljen kao da sam kopao cijeli dan, slabo i čujem šta se dešava na pozornici. Uh. Jest vraga. Reflektor opet na meni.

– Nisam vas pitao imate li hobi?

Vidim, hoće da se prebaci na moj teren, slikarstvo. Mora da je nešto tamo zapelo dok se opet meni vraća.

– Naravno da imam – i tu ponovo dođosmo do komaraca. – Ubijam komarce električnim aparatom za varenje.

Sad sam ja već drugi put glavni. Malo je lakše. Iskustvo. Proteklih dana moj drug iz djetinjstva Iso i ja nešto smo varili i ja sam toliko bio zadovoljan svojim poslom da sam u šali govorio da bih mogao komarcu u letu krila zavariti.

– Pa to je sjajno. Još jedna neobičnost. Hoćete nam malo detaljnije objasniti?

Mikrofon je moj, daske su moje, Holivud mi se smiješi. Ustajem. Mašem rukama. Sastavljam ih naprijed, pa opet pozadi.

– Komarac leti – kažem ja i slikovito pokazujem kako maše krilima. – Kad su mu krila u tom položaju – pokazujem ruke u položaju pozadi – ja mu u tom trenutku varim jedno za drugo i on, više ne mogavši da leti, pada.

– Oooo, genijalno – nastavlja Zike – ali još je živ.

– Naravno, samo dok ne padne na glavu, a onda umire od izliva krvi u mozak.

– A što ovaj laže – neko će iz polumraka, ali svi se smiju, čak i redari na vratima.

– Sjajno, sjajno – više Zike i odlazi na sredinu podijuma. S njim odlaze i reflektori. Ako se još jednom vrate na mene, ima da ih porazbijam. Nije bilo potrebe. Svi se uključili. Graja kao na željezničkoj stanici. Izvodi ih Zike, daje im uloge, neki i pjevaju, izuvaju se, zavrću nogavice, kao voda je do koljena. Meni sve to kô u magli. Sit sam i glume i scene. Hoću kući.

Pale se svjetla. Dugotrajan aplauz velikom glumcu na još jednoj predstavi za nezaborav. Odlazi da se istušira pa ćemo na piće. Biće sigurno priče i o mom nastupu. Možda me angažuje u nekoj od predstava kô dekor, možda suncokret ili neko listopadno drvo kako se njiše na vjetru.

*Branko Popović
Atina/Sarajevo*

PANTA REI

Živio jednom Jedan.

Naslijedio zemlju od oca, oženio se ljubavljom iz školskih klupa i izrodio djecu. Godinama je marljivo obrađivao zemlju, hranio porodicu i štedio novac kako bi poslao djecu na škole u grad. I poslao ih. I djeca završiše škole. I stvoriše vlastite porodice. I zaboraviše na Jednog. Prestadoše ga posjećivati.

Jedan je nastavio živjeti kao i do tada: pomalo je obrađivao zemlju, po podne šetao čaršijom, pio kafe i pokoju ljetu s jaranima, a večeri provodio sa ženom. Nedostajala su mu djeca i unuci, ali je to sve krio u sebi i uživao u laganom ritmu svakodnevice.

Onda mu jednog dana umre žena. Stigle je godine, staro tijelo nije moglo izdržati silu moždanog udara i nije nestade. Jedan pokopa ženu i osta sam. Povuču se u sebe, prestade šetati čaršijom i sve je rjeđe izlazio iz kuće.

Prođe tako par godina, a Jedan osta isti. Držao se za sebe, rijetko izlazio iz kuće i preživljavao ni sam ne znajući od čega. Vjerovatno bi tako dočekao i svoje posljednje dane da mu se život nije iz korijena promijenio onog dana kad je dobio novog komšiju.

Drugi se doseli prekoputa Jednog. Sa njim se doseli žena i sin. Jedan je bio ljubomoran na Drugog i koristio je svaku priliku da mu zagorča život. Drugi se suzdržavao da ne odgovara Jednom nekoliko godina, držao se na

svojoj strani ulice i mirno radio svoj posao; njihov odnos bi vjerovatno ostao takav da Jedan nije kamenjem gađao Sina Drugog kada je ovaj pokušao ubrati jabuku iz njegove avlije. Sin je završio u hitnoj pomoći sa razbijenom arkadom, a Jedan na mezarju. Drugi se više nije mogao kontrolisati, uzeo je nož i zaklao Jednog.

Drugi je osuđen na doživotnu robiju i život je skončao u maloj ćeliji. Sin Drugog preuzeo je njegov kovački zanat i nastavio sam raditi, ne bi li uspio barem prehraniti sebe i majku. Godinama je marljivo radio i stasao u dobrog majstora, ali čangrizavog i nezainteresiranog za druge ljude. Ako je i bilo ikakve nade da će Sin Drugog postati otvoreniji prema ljudima, nestalo je onaj dan kad mu je umrla majka. Sin Drugog se posvetio kući i svom zanatu. Bio je dobar u svom poslu i ljudi su mu dolazili isključivo iz tog razloga: prema svima je bio drzak i nekulturan.

Četvrtkom je u čaršiji bila pijaca. Prodavači su dolazili iz daleka da izlože svoju robu, ali i kupci: u svim okolnim mjestima se znalo da je čaršijska pijaca najbolje opremljena, te ujedno i najpovoljnija. Znao je to i Treći. Zauzdao je konja u kola i zaputio se na pijacu. Kupio je potrebne stvari, posložio ih na kola i krenuo kući. Na izlazu iz pijace konj posrnu, kopitom zakači ćošak trotoara i prelomi potkovicu. Treći je volio svog konja i nije želio da ga tjera na dugi put bez potkovice. Upitao je ljude koji su sjedili u bašči kafane prekoputa da li u okolini ima neki majstor koji bi mogao izraditi novu potkovicu i jedan od njih mu reče:

– Ma imaš gor' uz čaršiju „jednog“, on će ti to začas završit.

Asmir Glibanović
Tuzla

KNJIGA O TEBI

Cijelo to ljeto proveo sam u lavirintima biblioteke. Grad je sasvim opustio tokom avgustovskih vrelina, svi prozori bili su zatamnjeni, ulice su zjapile prazninom. Bilo je zabranjeno ići na rijeku, a najbliži potok nalazio se desetak kilometara i vjerovatno je presušio. Nisam posjedovao bicikl, pa sam ostao uskraćen za to saznanje.

Biblioteka je mirisala na ustajali papir. U njoj je sve bilo nepomično, kao da stoji tako hiljadama godina, na policama se bezbrižno taložila prašina. Čitao sam u periodima najvećih vrućina, dok je napolju divljala jara, u poluzamračenoj sobi, a znoj se lijepio za tijelo. Tek uveče kada se osjeti prvi dašak koliko-toliko prijatne svježine i kad se više ne bi vidjelo čitati bez svijeće, prekidao sam.

Jednog dana na polici visoko iznad mene otkrio sam tu knjižicu. Ugledao sam je sasvim slučajno ugranu između dvije debele stručne enciklopedije koje vjerovatno niko nikad nije čitao. Uspinjući se na prste i boreći se svim snagama da nešto ne srušim, uspio sam da je dohvatim. Bila je stara i pohabana, njeni listovi već su požutjeli, ostavljali su grub dodir pod prstima. Knjiga je, kao i sve knjige, govorila o nekim ljudima, o nekim mjestima i nekim vremenima. Bar je tako izgledalo. Ljudi su, kao i mnogi prije njih, bili sposobni za velika djela, odlazili su u revolucije, ginuli u besmislenim ratovima, deportovani su u logore, ginuli su sa metkom u potiljku

na nekoj livadi ili u rovu. Odjednom sam pod prstima osjetio dodir španske kaldrme, irsku maglu, večernji zimski pejzaž Moskve, ledenu Volgu, osamljenu pustoš Kolime, toplinu Portugala. Sjeverno je u meni ovaj dinamični bljesak poput groma u tom uskom prostoru između polica.

Ko su svi ti ljudi na ovim stranicama?

Pomislio sam.

– To si ti – odjednom sam čuo glas iza sebe. Bio je tih, skoro kao šapat, promukao i istrošen. Okrenuo sam se i ugledao starog bibliotekara. Skamenio sam se za tren, ali nisam osjećao nikakav užas ili strah. Zapravo, teško bih mogao opisati moje tadašnje stanje.

– Ti ljudi na stranicama knjige, to si ti. To je tvoja knjiga – ponovi on istim glasom kao i maloprije. Zvučao je krajnje umirujuće taj glas, kao da saopštava nešto što je najlogičnije. Čak mi nije bilo važno kako je i na koji način mogao čuti moje misli, više od toga me zbunjivalo ovo što je rekao.

– Ti si i revolucionar i izdajnik i ubica i bjegunac i ljubavnik, onaj što je poginuo u rovovima Španije i onaj što je spaljen na lomači i ona žena što čeka svog ljubavnika i onaj starac što umire na bolesničkoj postelji. Bezbroj puta si umro i bezbroj puta si se rodio. To je tvoja knjiga.

I dok smo stajali tako, njegove riječi oživješe i ja zaista vidjeh plamen zapaljene krstarice, vidjeh sebe pred strojem za strijeljanje i sebe u stroju za strijeljanje, vidjeh smrtni pad sa podivljalog ridana, mokro blato u rovu, tišinu prijatne sobe, topli plamen kamina. Vidjeh još mnogo toga u bljesku koji me oduva i osjetih da se rasipam u pijesak pješčanog sata i ponovo se iz njega sastavljam od svih tih dijelova i materijalizujem se tu, pred tim čovjekom. A on se nasmija krajičkom usana.

– Nemoj da te to zbunjuje – reče. – Svako ima svoju knjigu. Ne mislim da si ti doslovce svako ponaosob u toj knjizi. Ne, to je knjiga koja govori o tebi, ona u kojoj vidiš sebe umjesto junaka koji su bezlični. Uzmi je. Lako ću je podvesti pod rubriku „izgubljeno“, ionako je toliko knjiga izgubljeno prošlih godina.

Ne znam šta se dalje desilo, on mi je još govorio da smo svi dio jedne velike cjeline i da ljudska nesreća počinje kad povjerujemo u iluziju odvojenosti od Boga, od svemira, od drugih ljudi. Samo neke knjige, i to rijetke i ne sve za svakog, već svakom po jedna posebna, samo one u stanju su da objedine u cjelinu sve te parčiće rasute u prostoru i vremenu i spoje ih u jedno. To je njihova magija.

Valjda. Valjda je to govorio. Ne znam. Sjećam se da sam se našao na ulici stežući knjigu u rukama, upravo je počinjala teška omora koja će potrajati do večeri i ja sam žurio da stignem kući. Grozničavo ću je čitati hvatajući dah kao da ronim po zamračenoj sobi.

I danas je nosim svuda sa sobom, tokom svih svojih selidbi, putovanja, odlazaka i dolazaka. I svaki put otkrijem u njoj nekog novog sebe koga prije nisam znao.

Starog bibliotekara sam sreo samo još jednom, bio je vrlo služben i ponašao se kao da nikada nismo ni vodili onaj razgovor.

Ljeto je završilo biblijskim pljuskom poslije dugotrajne i mučne suše, voda je začepila šahtove i prepлавila ulice.

Negdje tamo, par kilometara dalje od nas, još uvijek je bjesnio rat...

*Stevo Grabovac
Banja Luka*

ONO ŠTO SI MI OSTAVILA

Još jednom sam se našao kraj jezera. Veličanstvene planine pozorno stražare oko njega. Cvjetovi divljeg kestena povlače nježne boje po pejzažu. Miris borova i svježe pokošene trave vraćaju iz sjećanja zaigranog dječaka koji je slobodno trčao okolnim livadama i šumama. Potrčat ću i sad. Sretan i zahvalan jer me majka baš ovamo dovodila na ljetne praznike. Ali ne idem blizu jezera. Ne sviđa mi se njegova površina. Ne želim joj prići. Bose noge me poslušaju i odvedu me do naše klupe. Sjednem i prepustim se toplini svibanjskog sunca. Ovdje je i majka voljela sjediti. U misli mi dolutaju vile iz njezinih priča. Zatvorim oči i zamislim kako plešu po vodi. Majka je govorila da se samo noću spuštaju s planina. Danju su se bojale ljudi. I majka se ponekad boji ljudi. Zato se rijetko viđamo. I to samo ovdje. Ponekad pomislim da je i ona jedna od vila. Pogotovo kad ju ovoliko čekam!

Uvijek je kasnila. Jednom smo krenuli na jezero i čak dva sata zakasnili na vlak. Kakvu pustolovinu smo tad doživjeli! Susjed Ivan nas je povezao do obližnjeg mjesta. Sjećam se kako sam sjedio u stražnjem dijelu njegovog malog kamiona. Društvo su mi pravile kašete raznog povrća koje se nadvijalo nada mnom u svakom zavoju uske brdske ceste. Majka i Ivan su veselo razgovarali i smijali se našim nevoljama, a ja sam uživao slušajući majčin smijeh. Nije se često smijala. Bojala se

ljudi, ali s Ivanom je bila opuštena. Nakon uzbudljive vožnje, stigli smo do sljedeće željezničke postaje. Poslije dugog čekanja, ukrkali smo se na vlak. Trudio sam se ostati budan i promatrati kroz prozor. Taman kada su mi počela navirati najzanimljivija pitanja, umor je pobijedio. Probudio sam se u trenutku kada se jezero sramežljivo počelo otkrivati pogledima. Vlak se, klizeći po vijugavoj zmiji, s lakoćom probijao kroz planinske klance. I tada kao i sada, svaki komadić krajolika je upravo na mjestu na kome pripada. Poput komadića savršenog mozaika.

– Oprostite, koliko je sati? – upitam prolaznika.

– Jedanaest i trideset! – veselo odgovori.

Zahvalim i pomislim: Rekla je da će u jedanaest biti ovdje. Majka i njezino kašnjenje.

Nevoljko počnem odmahivati glavom i u tom trenutku čujem poznati glas:

– Nisam ti valjda već pokvarila raspoloženje?

– Mama! – uskliknem i snažno ju zagrlim.

Primijetim da sam svojim usklikom uznemirio prolaznike. Počeli su se udaljavati od nas, ali su zadržali svoje prijekorne poglede.

– Pusti ih – reče majka – znaš da je to ljudska reakcija na sreću.

Sjedili smo na klupi u tišini. Odjednom majka me upita:

– Kako si?

– Dobro sam. Ne moraš se brinuti. Uvijek sam dobro.

– Drago mi je. Željela bih da se češće vidamo, ali znaš da to nije moguće.

– Znam. Ti ne podnosiš ljude. A meni ne daju da te vidim. Nadam se da nas sad neće vidjeti!

– Ne brini. Zato i dolazimo ovdje – majka me pokušava umiriti dok sam se osvrtao oko sebe.

Opet smo šutjeli neko vrijeme. Tišina je bila neugodna. Uvijek bi nastupila onda kada bismo se sjetili da se ne smijemo vidati.

– Gle, čamac! – u jednom trenutku poviče ushićeno. – Ideš sa mnom da oplovimo jezero kao nekada?

– Ne! Nemoj molim te!

– Ali zašto? Znaš kako nam je bilo lijepo. Hajde budalice, nema razloga za strah. Hajde! – poviknu još jednom pokušavajući me dignuti s klupe.

Uspijem joj otrgnuti ruku i jače se primim za klupu. Počnem se derati iz svega glasa dok ju gledam kako se penje na čamac:

– Ne! Nemooooojjjjjj, vratiiii seeeee!

Kako se majka odmicala od obale, tako sam sve glasnije vrištao i grčevito se držao za klupu.

Odjednom osjetim hladne ruke na ramenima kako me guraju prema travi. Druge me pokušavaju odvojiti od klupe. Prolaznici se okupljanju oko mene. Bespomoćnost me razdire. Majka se sve više udaljavala, a ja ne razumijem zašto me tuđe ruke obuhvaćaju sa svih strana. Glas bez lica odjednom progovori:

– Vežite ga! Ali oprezno! Marko, čuješ li me? Doktorica Ružić je.

– Ali majka je otišla na čamac, zaustavite ju – tiho progovaram dok osjećam kako mi igla injekcije prodire u tijelo.

– Nova shizofrena epizoda. Majka se opet vratila. Čekajte, koji je danas datum?

– Dvadeset osmi svibnja doktorice.

– Danas je dan kada ih je majka pokušala utopiti. On je čudom preživio. Pripremite sve za elektrostimulativnu terapiju! I odvedite druge pacijente u njihove sobe.

– Moram ići, mama. Doktorica me zove. Nemoj ići
na čamac, nemoj, nemoj, nemoj – ponavljam dok sve više
tonem u san.

Mirela Ilić
Rijeka

ČAJ NA BETONU

Uvijek je govorio da dobrota ne postoji, a ako postoji – onda nije ista kod nas i u Japanu. Jednostavnost njegovih riječi bila je oštra i lošeg ukusa kao rakija uz kafu, a to je volio skoro isto kao i da bezizražajno čuti kada ga nešto pitaju. Visoki ljudi uvijek izgledaju čudno kada ostare, a on je izgledao još čudnije jer se u njegovim krupnim kostima nakupila zebnja i sve gladi koje je preživio, neko jeftino zlo. Hodao je tromo i sporo, bilo je teško nositi te nagrizene istine, a kada se zlo iz njegovih kostiju kao zmija izvuklo i sklupčalo na jetru, prestao je da hoda. Umro je u najvećim mukama, jecajući za onima koji će ga oplakivati. Od njega mi je ostala jedna stara knjiga žutih korica na čijoj je poledini pisalo „u zavičaj ne mogu, a hteo bih da se vratim“.

Ne pišem o njemu da bih tugovala nad okrunjenim životom, već nad žilavošću nekog malog crva što se prenosi s koljena na koljeno kao da je brižno uzgajan, a ne izova i iznova davljen. Kažu da se karakter naslijeđi od nekoga i ja sad vidim da se dedovo ćutanje iz njegovih kostiju zavuklo pod moje nokte i bez imalo svijesti o tome kako i kada, izmijenilo mi krvotok i kretanje tijela.

Strah nije došao kada se pojavio svrab, tu odmah ispod rebara, pa sam željela da poderem kožu i kosti, da izvadim tu šugu iz sebe koja se, mešćini, počela penjati do glave. Nije me plašilo ni kada je svrab izlegao pogan i

u moje grlo i kada sam prestajala disati noću, nije jer sam znala da je sve konačno i neminovno i da smrt mora doći. Mada, nisam je ni priželjkivala, nekada se bacamo onim što imamo, kao da nikada neće prestati da teče i kapa, da jebeno davi svojom neprekidnošću. Nije me plašilo ni kada sam se budila zgrčena i ukočena, osjećajući ruke i dodire. Gugl kaže paraliza u snu. Još jedna kamara riječi koja se kao parazit nakačila na moje postojanje. Strah je došao kada sam osjetila peckanje u prstima, kada je sve u meni gorjelo i željelo da nešto kaže. I ja sam pisala i pisala, gomilala te sažvakane rečenice, bljutave i deformisane kao porod bolesne životinje. Nisam željela da volim te bube na papiru, a ipak jesam, pa sam trgala dlake sa glave i sve te listiće umotavala svojom kosom. Nije ta ljubav dugo trajala... Moljci su se zavukli u moje listove i sumnjom, nepovjerenjem i čistom mržnjom rastavili sve moje riječi na besmislice. Patetika, loše, foliranje, gle ovo sranje – to je sve što je ostalo od mojih pjesama. Zakoce-nula se ta mržnja u meni i ja sam je ljuljala, smirivala kao dijete, dok je sva njena prljavština izbijala na moje lice i nisam se ni okrenula, a već sam postala „ona nad-rkana“, „ona tužna“, ona ovakva i onakva... Ma nisam ja bila ni tužna ni ljuta, ja sam se samo bacila u brige kako da izbacim ovo nakazno čeljade iz sebe, a da ne potrgam vitalne vene svog uma i ličnosti. Uprkos svemu, već tada su mi počeli mjeriti sreću kilogramima mog tijela i štupati me za nažuljane kosti. Nisam zamjerila, u meni nije bilo ništa, sve sam ja to sa svoje trpeze kao mrve istresla, ugušila i strah i sreću. Nisam zamjerila, jer me je glad podsjećala da još uvijek mogu osjećati. Ali bijes je ostao živ, pa sam svaki dan postajala sve teža od tog „ništa“ koje se razapinjalo od trbuha do ramena. Tih dana bi se moj đed pojavio pred mojim očima kao stub i ja sam jasno vidjela zašto ga je njegovo ćutanje jelo, čak i onda

kada je vikao od bola. Tih dana sam prosula čaj na beton i razmišljala kako neko ko bi naišao ne bi znao da je to bio čaj. Obična mrlja od vode, bez mirisa i ukusa. Moja glupost, besmislica, prosta radnja mog mozga... Tih dana se nisam plašila da škrabam po sveskama i pišem po koricama žutih knjiga, da pišem o temeljima, i kada sam sa upornim vrištanjem ptica s mojih balkona i ja vrisnula, više se nisam stidjela svojih pjesma. Tih dana bih pres-tajala da ćutim i čak i kada je moja riječ bila zbrkana, nejasna, prosta i nakaradna, ja sam je odobravalala. Ovo su moje riječi i ja ih odobravam.

*Željka Kucalović
Banjaluka*

ПАЛЕНТА

Прекопута ње живјела је једна старица. Сама. Једном јој је признала да недјељом лупа чекићем за месо. О даску за месо. Без меса.

– Чујеш ли, Свјетлана, како лупам? – питала је старица ридајући у рукав њене једине лијепе кошуље за посао.

– Па нисам сигурна, ваљда чујем, не знам, тета Гоцо, око мене стално нешто лупа, или дјеца или он кад тражи биц по купатилу лупа кô коњ... Извините, тета Гоцо, уморна сам. Уморна и глава ме боли, тај посао усрани и палента...

– Нема се, Свјетлана, па лупам, лупам, да чују комшије, а и због маште... Човјека држи та машта. Тако смо некад, недјељом, шницле и шпинат...

– Еј, једна госпођа, мо'ш ти мислит, једном стала поред мене и тражи тај паризер, тај што купујем, пита је трговкиња хоће ли сјећи, каже госпођа ма свеједено, то ми је за пса. За пса!

– Знам, тета Гоцо, све знам, ја својима сад кад донесем ову паленту... Морам ићи, тета Гоцо, ако је Вама тако боље, само Ви лупајте.

Свјетлана Јовић вукла је уз степенице четрдесет и три године. Тромим, дугим корацима. Степенице су газиле по њој, гужвале сваки њен мишић. Носила је кесу. Садржај кесе: четири јабуке, паковање јаја

величине М, једна палента и једна мала павлака. Погледала је у своје нокте и размишљала о лаку за нокте. Какав је квалитет лака који траје један дан, један јебени дан. Осјетила је тежину корака на леђима и сјела на врх степеница. Често је застајала крај прозора који се спуштао до пода, прозор са дебелим армираним стаклима кроз који је гледала град. Шта је мени овај град? Мој град, град мог рођења, моје младости. По чему је мој? Мој је Париз, у којем никад нисам била; Лисабон, у којем никад нисам слушала фадо; Рим, у којем никад нисам на тргу пила вино и гледала у вјечност. А овај град, не осјетим га у срцу. То је заболи. Једном је тако свом мужу рекла да га не воли. Исто је овако забољело. Онда га је чврсто грлила својим ногама око његових рамена и водили су љубав. У глави јој је увијек био неки пут који је прешла. Док је водила љубав с њим, прелазила би опет те путеве. И увијек стизала на циљ.

Шта је мени овај град и ко сам ја њему? Сјети се своје жеље да свира клавир. О Боже, никад нећу свирати клавир. У желуцу глад почиње да преврће њене снове. Моја дјеца ће можда свирати клавир и отићи у Лисабон, ја нећу. Кад изађем из стамбеног кредита, имаћу тачно педесет и девет година. Ја сам четрдесетогодишњакиња с кесом на поду степеника. Кесом са палентом. Не купујем маске за лице. Правим их од меда и паленте. Мед, онај мали лажњак. Вечера: палента. Доручак: палента, понекад јаја. Један час клавира једнако је тридесет килограма паленте. Крај ње прође парфем. Кензо. Мучнина у желуцу почиње да јој излази на нос. Кензо је имао 25 година, плаву косу, ону свијетлу коју је она имала у двадесетим, црвену хаљину, црвени руж. Кензо каже здраво на

један начин који је све њене часове клавира отјерао дођавола.

Ко би мене пожелио, са дубоким борама на врату, изгужваним прстима који никада нису свирали клавир?

Свјетлана је спутила кесу и рекла да за вечеру припрема паленту. Тинејдери су негодовали, а њему је било свједено. Волио је риболов и свој томос.

Мрзим риболов, мрзим буљење у воду сатима, мрзим вријеме без циља. Риболов је један од најсебичнијих хобија. Он каже да оде да одмори мозак.

Сутрадан је Свјеталана Јовић отишла у канцеларију шефа и рекла да жели да отвори боловање. Једна оваква банка може без једне овакве службенице. Због паленте и часова клавира. Свима је већ било јасно да Свјетлана Јовић доживљава нервни слом. Изашла је из банке на улицу и отишла у супермаркет. У новчанику је имала садржај од 283,90 КМ, које треба да јој потрају до краја мјесеца, а тог дана био је 13. мај. Сlike двоје дјеце, њене дјеце, која ће можда једног дана свирати клавир или слушати фадо у Лисабону. Кћерка и син. Имала је двије иконе, оне мале које стану у новчаник. Како да преживим до краја мјесеца? Топлотни вал почео је да је прожима од ножних прстију преко кољена и ударио је у главу.

Ушла је у супермаркет и потрошила кћеркин излет. Садржај кесе: 1 кг телеће шницле – прва класа, 1 кг шпината.

Кад су укућани сјели за сто да ручају, Свјетлана је изнијела телеће шницле и шпинат. Смијала се грохотом и понављала – Тако смо срећни, тако смо срећни. Породица, иако дуго није имала бољи ручак, није могла да узме прибор у руке. Гледали су шокирано

у жену која се смијала тако да је зграда одзвањала,
скоро као малоприје кад је лупала шнице.

А онда је спустила главу у тањир и плакала.

У глави јој је одзвањала Бетовенова „Ода
радости“, коју никад није одсвирала.

*Миланка Благојевић
Шамац/Бањалука*

KOKICE

– Jesam, jesam, malo sam zirasta na jedno oko. Vidiš na ovo levo. Ne, u stvari, na desno – unosila mu se u lice dok su ležali na krevetu te sparne julske večeri i pokušavali da gledaju crtani film.

– Ja ne vidim – nežno je izvukao ožnojenu ruku ispod gomile njene meke kose.

– Ne vidiš? Pa ti si slep – pokušavala je da namesti jastuk ispod glave.

– Ja sam zaljubljen, a zaljubljeni su slepi. A ti želiš da te manje volim, pa izmišljaš sebi nekakve mane. I pusti me sad da gledam crtani.

– Dobro, ja sam te upozorila. Nemoj posle da ti deca budu zirasta.

– Zirasta? Ne kaže se tako.

– Nego kako? – ponovo se podigla i nadnela glavu ka njemu, gledajući ga pravo u oči.

– Ne znam sad. Gledam film. Šta ti je noćas? – pogledao ju je nežno, pokušavajući da prstima leve noge odgurne čaršav od sebe.

– Hoću da znaš sve moje mane. Suviše me idealizuješ. Čuješ li? Suviše me...

– Razumeo sam te – osmehnuo se. – Ne idealizujem te, već govorim istinu. Ono što vidim.

Malo se primirila, naslonivši glavu na njegove grudi i budući ga vrhom brade, pokušavala je da gleda crtani. Kad god bi se na ekranu pojavila smešna scena, taj tupi bol bivao je jači.

– Boli me.

– Šta?

– Bodeš me bradom.

– Bradom? Šta sam ja, devojka sa bradom? – okrenula se i vratila na svoju stranu kreveta, nameštajući jastuk.

– Ne, nego. Razumeš?

– Ne, ne razumem. Imam i brkove, je l' da?

– Ne u tom smislu. Gubicom me bodeš – okrenuo je glavu ka njoj. Ona je svoj pogled ustremila pravo, ka televizoru, praveći se da ga ne primećuje.

– Ha-ha, gubica. Kakva bezvezna reč. Ne kaže se tako.

– Nego kako?

Ćutali su. Piskavi glas malog animiranog junaka odjekivao je u sobi. Gledao je u nju i desni kraj njenih usana, koje bi se s vremena na vreme pomerale.

Pokušala je da sa stočića dohvati činiju sa kokicama.

– Dodaj mi kokice.

Iako je stočić sa kokicama bio na njenoj strani, podigao se i preko nje dohvatio činiju.

– Izvoli.

– Hvala lepo – gurala je prste u činiju gledajući pravo u ekran.

– Oh, bože. Ugojila sam se. Imam četiri kilograma viška. A ti mi još daješ kokice.

Zahvatila je punu šaku tih belih pahuljica koje goje princeze, a onda žutu činiju sa nalepnicom zelenog vanzemaljca spustila na pod.

– Znaš li šta znači četiri kilograma više?
– Više od koga? – pitao je on nemarno.
– Ni od koga. Od mene. Imala sam četiri kilograma manje, a sada imam više.

– Pa, manje ili više, nema to veze.
– Ima! – skočila je i podigla se na lakat, kako bi mogla da ga prostreli pogledom. – Naravno da ima. Za nas žene i jedan kilogram je drastična razlika. Pogledaj me. Jesam se ubucala. A? Jesam?

– Ma, ne.
– Pogledaj me! Nisi ni pogledao.
– Gledam crtani. Nisi debela. Otkud ti to?
– Znam da sam se ubucala. Prosto znam. A i ti. A nećeš da mi kažeš da sam debela.

– Ne kaže se ubucala.
– Nego kako?
– I nisi debela. Šta ti je noćas? Gledaj film.

Vratila se na jastuk, stavila ruke pod glavu i udubila se u gledanje crtanog filma. On se uzvrpoljio, počeo po listu leve noge i upitao je:

– Znaš šta sam noćas sanjao?
– Mene? – glasno se nasmejala.
– Sanjao sam jednu veliku zgradu. Možda neka škola ili tako nešto. I ja na njenom krovu. Ja i još neki. Ali ti neki su domaćini. Znaju kuda treba da se ide i kako se silazi. Tražio sam silaz, a...

– Silaz? Ne kaže se tako.
– Dobro. Sačekaj. Tražio sam da siđem, a nisam znao kuda. Lutao sam po tom krovu, a ti si bila dole i čekala me. Nisam te video. Ali sam znao da si tu. Bilo je tu još dosta ljudi. Ali svima njima, pa i tebi, to je bilo uobičajeno. Nisam se naginjao dole, samo sam išao, zavlacio se u neke ćoškovce. Onda sam naišao na neke

stepenice, ali nekako zatvorene nekim rešetkama i ispresecane i...

– Deco. Dosta je sa crtaćima. Došao je Predragov tata da ga vodi kući – stajala je njena majka na vratima, smešeći se dok ih je gledala tako pripriježene jedno uz drugo.

– Ali crtani još nije gotov – rekla je devojčica.

– Nema veze. Gledaćemo ga sutra – rekao je Predrag nehajno i ustao ugazivši u kokice. Uz vruskanje kokica začulo se i njegovo glasno „ups“.

– Mama! – uzviknula je ona, okrenuvši se ka vratima. Majka i dečak su zastali na pragu, a zatim se okrenuli ka njoj.

– Mama, ja sam se ubucala, debela sam. I malo sam zirasta na jedno oko.

– Zirasta? Šta ti to znači?

– Evo, ovo levo. Ne, na desno.

– Pobogu, dete, ko ti je to sve rekao? – začuđeno ju je pitala majka.

– On – napućivši usne, odsečnim pokretom glave pokaza ka dečaku.

Umesto dečakovih ušiju, u ragastovu vrata zasijaše dve crvene, vrele žeravice.

Braca Damnjanović
Beograd

ЉУБАВ ИЗ КОМШИЛУКА

Рођен сам у зиму, крајем јануара. Кад заврше сви празници, Нове године и Божић, након Светог Јована и Светог Саве, е баш тада. Рођен сам истог датума као и великан италијанског фудбала Ђанлуиђи Буфон. Посебно сам на ту чињеницу био поносан кад сам био дијете и обожавао фудбал. Истог тог датума рођен је и Тим Монтгомери, амерички спринтер, освајач медаља на Олимпијским играма. На дан кад сам рођен и те исте године, послије само седамнест секунди након полијетања, срушио се амерички спејс-шатл „Челенџер“. То је година кад је Ђуле у Београду основао бенд који ћу као тинејџер врло радо слушати. Те године се десила катастрофа у Чернобиљу, а те године су, замислите молим вас, Енглези доживјели неправду, Ел Пибе је дао гол „Божјом руком“ и Аргентина је постала шампион свијета у фудбалу.

Холанђани су постали шампиони Старог континента, Нијемци прваци свијета у фудбалу, а она још није рођена. Сале је у Истанбулу дао тројку са звуком сирене за Партизанову титулу првака Европе и заокружио најљепшу спортску причу у историји спорта, а она се још није родила. Данци су отишли на Еуро умјесто Југославије и освојили Европу, али она још није рођена. Са родитељима сам

се из подстанарске куће преселио у нашу породичну, у данашњу Омладинску улицу. Овдје се запуцало, а ја сам наредне године кренуо и у школу. Потом сам одгледао свој први Мундијал, мени најдражи и до сада најбољи. Мали Буда са својим перчином, какав сам и ја имао, промашио је пенал, па су мени драги Бразилци са Ромариом, мојим узором, покорили фудбалски свијет. Она ни тада још увијек није била рођена.

Потписан је мир у Дејтону. Ја сам у дједовом стану одгледао цијели Еуро у Енглеској, свом силом навијао за Чехе и Поборског, али Нијемци не долазе у финале да би били други. Нажалост. Она се још није родила. Сљедеће године Партизан је одбранио титулу у фудбалском првенству Југославије, а голом Дејана Савића утишан је сплитски Пољуд и Партизан је узео први европски трофеј у неком спорту након рата и санкција, освојен је ватерполо ЛЕН куп. Пренос сам слушао на радију и скакао до неба од среће.

Крајем те године, крајем новембра, коначно је рођена она. Е овако, право тамо од улазних врата моје куће, преко пар ових брежуљака, преко оних црвених кровова, неколико улицица од Омладинске, родила се она. Ја то тада нисам знао, тек сам скоро сазнао. Ни километар одавде рођена је љубав. Расли смо обоје, свако у свом узрасту. Ја сам те зиме цртао континенте у снијегу. А с прољећа, једина жеља била ми је да будем капитен Партизана. Шта ћеш бити кад порастеш? Капитен Партизана, као Илић. Таленат нисам имао ни за четврту лигу, али нико ми није могао забранити да сањам, зар не? Ипак су ми боље ишле географске карте и њихово цртање, па нисам постао капитен Партизана, него професор географије. Неколико улица даље, расла је она, моја

садашња љубав. На моје разочарање, Французи су постали прваци свијета у фудбалу и срушили моју илузију да је Бразил непобједив.

Пролазиле су године, она је расла тамо у једној улици, ја сам имао своје фазе, од фудбала до рокенрола, од одличног ученика из основне до бунтовника и потпуне незаинтересованости за школу у средњој. Нисмо се познавали она и ја. А и како бисмо? Цијела деценија је између нас. Моја глава је била у облацима, горе међу стратусима, нимбусима, кумулусима и цирусима, ма „шта сам знао ја, ти си била још девојчица, летео је као лептир твој чуперак“. Можда смо се некад срили, вјероватно. Она, мали мргуд, и ја, деран који плови овим свијетом на лађи ноншалантности. Можда смо се срили, можда сам јој дјеловао застрашујуће са дугом косом, брадом, исцијепаним фармеркама и карираном кошуњом завезаном око струка. Таквог ме је знала њена мајка, која је радила у продавници гдје сам долазио са друштвом по пиво. Године су пролазиле, ја сам отишао из Омладинске, али привремено, на студије. Она је остала пар улица даље да иде у школу, игра се, расте.

Ја сам тамо стицао знање о планетама, геоморфологији, клими, водама и ваздуху. Ја сам дангубио по студентским домовима, а она је била на релацији њена мала улица – школа, и обратно, још увијек дјевојчица. Након пар година, ја сам се вратио као дипломирани географ. Вратио сам се у свој дом, у своју Омладинску улицу, а њена породица је у међувремену одселила из нашег градића, не тако далеко, пар десетина километара одавде. Прошло је неколико година, ја сам сазрио, а она одрасла. Једног дана, који је био под ударом кишних копаља, срили

смо се она и ја. Негдје око осамнест сати и четири минута погледи су нам се срили, њен младалачки постиђен и мој прилично сигуран, већ зрео. Знала је из претходних разговора који ми је сладолед омиљен, па ми га је поклонила при том сусрету, а ја њој омиљену чоколаду. Тог дана је све почело, обрисане су препреке између наших улица, обрисана је удаљеност од пар десетина километара, пала је пред нашим погледима деценија између наших датума рођења и након што су све препреке савладане, родила се љубав, љубав која је више од љубави.

Од тог дана ништа се више није дешавало, а да она није била ту. Моја сестра је родила једну принцезу, а кад су ми јавили ту дивну вијест, она је била у мом загрљају, тамо ван града, поред ријеке, куда смо често ходали. Лијепи дани, тешки моменти, радости и туге, сунчана јутра, буре и олује, она је ту. Партизан преокреће сезону у предзадњем колу Фудбалског првенства, она је ту. Португал, моја омиљена репрезентација, осваја Еуро, она је ту. Нижем и успјехе и неуспјехе, она је ту поред мене. Живот ме милује па ошине бичем, а она стоји ту и држи за руку, чврсто и њежно истовремено. Са њом сањам, планирам и маштам, са њом је тако лако све, са њом је све доступно, па чак и небо, планете и бескрај. Једног дана, с њом ћу имати дом и прилику да будем капитен нашег тима. Вјечни капитен, као Сале Илић.

*Марко Перендић
Шековићи*

MIRIS

– Jer već sutra moramo biti bolji nego što smo to danas. A uspješni su samo oni koji se mogu najbrže prilagoditi promjenama koje dolaze. I kao što znamo, svaki odnos zasniva se na poštovanju i povjerenju, jer uprkos različitim stilovima u realizaciji, mi zaposleni u udruženju njegujemo zajedničke vrijednosti. I zato se usuđujem reći da svako rješavanje problema dovodi do promjena, a svaka novouspostavljena promjena dovodi do novih problema. Mi smo toga svjesni i spremno odgovaramo na izazove i zato ćemo se potruditi da još dugo trajemo. Hvala vam što nam ukazujete povjerenje sve ove godine!

Salom se prolomi aplauz. Govornik od četrdeset i nešto godina bio je zadovoljan postignutim efektom kod publike. Ipak je on bio direktor jednog udruženja građana koje proslavlja petnaesti rođendan. Preko sto zvanica je tog 12. februara došlo da podrži njihov rad. Ceremonija je trajala preko sat vremena i bila je osmišljena na vrlo originalan način: red zahvala, red pjesme, red pohvala.

I kada se sve uzme, bio je to divan događaj, koji bi se još dugo prepričavao među sedmoro zaposlenih da se nije desio mali problem koji je unio buru u kolektiv.

Miris. Taj čudnovati miris u najvećoj kancelariji udruženja pojavio se početkom februara. Međutim, usljed priprema za proslavu, niko nije imao pretjerano

vremena da se bavi time. Njih sedmoro koji su bili stalno zaposleni mislili su da je neobičan miris uzrokovan vlagom. Međutim, proslava je prošla, valjalo je raditi u kancelariji od osam do četiri, a on je bivao sve oštiri i više nije podsjećao na vlagu, već je nekako bazdio na znoj. Sedmoro stalno zaposlenih su postali nervozni. Bilo je jako teško koncentrisati se na rad i promociju kulturnih aktivnosti među građanima. Kako biti kreativan i omogućiti im da ostvare svoje snove kad si nervozan jer radiš u smrdljivoj kancelariji?! Onako, kroz šalu, krenuli su međusobno da se prozivaju da je tuš odavno izmišljen, pa su čak, tobož da onaj drugi ne primijeti, malo i njuškali jedni druge. Ali niko od njih nije smrdio. To ih je već petnaest dana dovodilo do ludila!

Misterija je riješena jednog popodneva kada je u kancelariju došla djevojka koja inače radi kao honorarac. Studentkinja na Akademiji umjetnosti, pravilnih crta lica, plave valovite kose, sa precizno iscrtanim crnim ajlajnerom oko sivih očiju. U prvi mah, čini vam se da gledate američku glumicu iz pedesetih godina prošlog vijeka.

Ušavši u najveću kancelariju, veselo je pozdravila prisutne, međutim, na njihovim licima uslijedio je šok. Miris, još reskiji nego prije. Jednoj curi je pozlilo, brzo je pobjegla u toalet, a potom se sklonila u kancelariju koja je više služila kao neki vid arhiva. Ostali su se razbježali. Vratili su se u kancelariju tek kada su dobili dojavu da je otišla. Ali zrak nije bio čist. Otvarali su prozore, provjetravali, miris je i dalje bio tu. Nakon gundanja i dosta vijećanja, ipak su se dosjetili da je taj vonj zapravo miris mačke na poliesteru. I to ne na bilo kakvom poliesteru; tamnoplavom poliesteru od kojeg je sačinjena njena zimska bunda. Sjetili su se da im je ona sama pričala kako ima mačku, koja joj je jednom prilikom čak i spa-

vala na glavi jer ju je povela na ljetovanje, a mačka je bila strašno nervozna zbog promjene mjesta boravka. Onoj curi je opet pozlilo. Čim se direktor vratio sa službenog puta, sedmero zaposlenih odlučilo je iznijeti slučaj i zamoliti ga da joj nekako saopšti da njena bunda zaudara na mačju mokraću. Direktor je odlučnim glasom rekao da će on to riješiti u što kraćem roku i da se ne brinu. Zaposlenima je laknulo. Međutim, prošle su još dvije sedmice, djevojka je navraćala već pet-šest puta u kancelariju i uvijek isti scenario. Ona uđe, na licima zaposlenih prvo šok zbog mirisa, potom kiseli otpozdrav i zatim bježanija. Kad bi se vratili u kancelariju, uslijedila bi rasprava o tome šta se zapravo desilo i zar direktor nije rekao da će to riješiti u što kraćem roku. Bilo je i onih odvažnih koji su se zaklinjali da će joj oni reći samo da im on da odobrenje za to. Ipak, dvoje najnervoznijih otišlo je u njegovu kancelariju i izvijestilo ga da još uvijek imaju problem, jer djevojka i dalje nosi istu bundu na kojoj je mačji urin i da je u takvim uslovima nemoguće raditi. Direktor, saslušavši ih, reče da je apsolutno svjestan nevolja zaposlenih, da je razgovarao sa djevojkom o problemu mirisa kućnih ljubimaca i da joj je to, na jedan vrlo indirektan način, dao do znanja. Dvoje zaposlenih samo su se pogledali te su ćuteći izašli iz kancelarije.

Kako se to na indirektan način saopštava nekome da mu bunda zaudara na mačku?! Nisu znali.

Sredinom aprila napokon je došlo lijepo vrijeme. Nije bilo potrebe da se nose zimske jakne. Nestalo je i mirisa. Valjalo se prilagoditi promjeni koja je nastala.

*Vanja Kukrika
Banja Luka*

MOJ UJAK

Te večeri u Okseru, za kartaškim stolom, moj ujak beše uveren da je dvadeset dovoljno da dobije ruku. Dvadeset u ajncu i nije tako loše da prosedi igrač prekoputa nije imao devetnaest i kazao „Još jednu!“ i izvukao dvojku tref.

Spas je pokušao pronaći u Bibliji. *I gle, neko pristupivši reče Mu: Učitelju blagi! Kakvo ću dobro da učinim da imam život večni? A On reče mu: Ako želiš ući u život, drži zapovesti. Da ne ubiješ; ne činiš preljube; ne ukradeš; ne svedociš lažno; Poštuj oca i mater; i ljubi bližnjeg svog kao samog sebe.* Bar nisam ubio. Mogu se još prošvercovati i ući u carstvo nebesko – pomislio je zaklopivši Bibliju. Kome sam ja uopšte bitan?! Ne pamtim da je iko ikad rekao da me voli. Jedino me tim rečima, u iznajmljenom sobičku kraj železničke stanice, lagala ona kurva tužnih očiju. Kô što je lagala da joj je novac potreban za lečenje osmogodišnje ćerkice, koja živi sa njenom majkom u Temišvaru. Jedno blistavo majsko jutro me zateklo u nakrivljenoj kućici nedaleko od stare korozivne lokomotive ostavljene ko zna kad da miruje na koloseku. Elena beše otišla na razgovor za posao. Jedina knjiga u prostoriji bila je Joneskova „Elegija za sićušna bića“. Na prvoj strani, u posveti: „Dragoj Eleni, od profesora“. Bar me za ime nije lagala. Tog profesora književnosti je povremeno spominjala. Govorila kako ga obožava. Služ-

be državne bezbednosti tadašnjeg režima proglasile su ga disidentom i umalo osudili zbog pedofilije. Srećom, nije bilo dovoljno dokaza, govorila je. Zgužvana posteljina. Fotografija neuhranjene devojčice na stočiću kraj kreveta. Figurina balerine od crnog alabastera. Stari brojevi modnog časopisa razbacani po stolu. Pod stolom porcelanska kutijica za nakit, uglavnom bižuterija. Karminom umazano ogledalo. Vrh čarape iz loše zatvorene fioke. Neoprani tanjiri u sudoperi. Dosadno zujanje muve u ef-tonu male oktave. Ljubičice u čaši. Pored, poklopljena pepeljara i prekučerašnji „Figaro“. Loše nameštena staza na hodniku. U uglu karirani kišobran. Par drečavih cipela i lake platnene patike. Kozmetika svih veličina, oblika i boja. U jednom delu ormarića glicerinska krema, otpečaćeno pakovanje kondoma i vitamini B-kompleksa, u drugom – nekoliko četkica za zube i plastični roze brijač. Parket zaškripa nadomak širokog ležaja. Tu su mnogi spuštali svoja stopala ustajući sa kreveta. Uz zid užurbano se penjala bubašvaba. Zatežući čaršave, primetio sam trag olovke napravljen tokom poslednje moje posete. Popunjavao sam ukrštenicu dok se Elena tuširala. Dve nedelje nije prala posteljinu!? Pod jastukom donja vilica, na čaršavu spajalica, parče čačkalice i kremen od upaljača. Mrlje i mrvice. Roršah. Ne znam zašto sam toga jutra zgrabio čaršav i odneo ga sa sobom ne sačekavši Elenu. Kao dokaz valjda. Za šta? Ko da sâm Torinski pokrov nosim na analizu autentičnosti relikvije. Znoj mnogih tela; krv nulte grupe; četiri uzorka sperme; trideset dlaka, najviše Eleninih, ali i od osmoro drugih; urin sudije s upalom prostate, onog što je zaboravio donju vilicu; suze impotentnog industrijalca koga kod kuće čeka duplo mlađa lepotica; slina studenta, jednog od retkih koji je uvek koristio kondome. Sasvim dovoljno dokaza da se reši misterija Svete Elene Temišvarske. Koja

misterija? Istina je da sam Elenino platno, u koje je uvek bilo umotano njeno telo sa još po jednim, bacio u prvi kontejner. Ukrao sam. Kao dete, iz kamiona zdipio veliko pakovanje žvakaćih guma. Otkako pamtim, oca me je bilo stid. Posedovao je malu farmu svinja i svakodnevno dolazio u školu da pokupi pomije. Sa svakom isipanom kofom splaćina u sivo metalno bure, pojačavao se moj sram i nestajao delić moga poštovanja prema njemu. Majkin i očev grob godinama nisam obilazio. Strašno je što se ne mogu setiti godine očeve smrti. Znam samo da su ga neki seljaci našli kraj obora, sa glavom u blatu. Srce. Mama je umrla za vreme Olimpijskih igara u Barseloni. Ne znam od čega je болоvala. Bratovljevu decu doživljavao kao male glodare, u isto vreme ljubomoran što su te drage životinjice samo njegove. On ima o kome da brine, za koga da živi. Ja mora da sam pijan bio kada sam se oženio onim namćorom. Šta me je tada privlačilo na njoj ne mogu dokučiti ni dan-danas. Sećam se njenih razigranih veselih očiju, ne i dana kada je nestalo sjaja u njima. Na kraju sam uradio jedino što je preostalo – prodao dušu đavolu. Ništa više nema smisla.

Zavezao je uže o gvozdenu gredu i popeo se na okrenutu limenu kantu do pola ispunjenu katranom. U jednome svodu katedrale dominira veliki ukrašeni krst, dok se nasuprot njega nalazi figura Hrista na magarcu. Između krakova krsta nalaze se četiri kruga okružena anđelima. Anđeli takođe jašu. Na drugoj fresci Hrist na konju i jahači Apokalipse.

Pre no što je vrhom prašnjave cipele uspeo da odgurne pocrnelu kantu, učini mu se da čuje lopticu kako se odbija o zidine Katedrale Sent Etjen i suvoga grla prozbori: Neko se igra palote.

*Milenko Stojanović
Prokuplje*

ЗВУК ТИШИНЕ

Нешто је кликнуло у њеним очима. Као када гледам кроз прозор аутобуса који се пребрзо креће и слике осунчаног града ми беже пред очима. Била је збуњена и уплашена и беспомоћна иако јој помоћ није била потребна. Изгледало је као да жели да заплаче, али се то тада чинило као лош потез. Желела сам да осетим исто што и она, да кажем све што жели уместо ње. Можда би нам било лакше.

Прошло је скоро четири године, једва да се и сећам почетка. Све се то креће пребрзо и неконтролисано и себично. Јако себично. Никада нисмо биле претерано блиске, волеле смо повремено да проводимо време заједно. Почела је да ме зове, све чешће и са све чуднијим питањима. Усамљена је, помислила сам. Причала је о својој сестри и некаквим домаћим чајевима које није могла да пронађе у кући. Нисам знала како да реагујем. Имала сам доста слободног времена, па сам отишла код ње. Недељу дана код маме, звучало је охрабрујуће за неког у раним двадесетима без очигледног плана за будућност. Наша кућа увек је мирисала на цимет и ванилу, из мени непознатих разлога. Можда једноставно нисам обраћала довољно пажње на ситнице. Стигла сам рано, првим возом. Мама је чекала. У дворишту, на трави, покушавајући да веже пертле. Пришла сам,

загрлила је и тада сам први пут имала осећај да грлим странца. Била сам тужна, али сам одлучила да се отргнем тог осећаја. Причале смо и пиле чај и гледале слике, време је пролазило. Губила је део по део, а да тога и није била свесна. Лекови, прегледи, разговори, процене и епизоде беса. Била је љута, на себе и на болест. Желела је да све буде готово а заправо је тек почело.

Било је скоро шест сати ујутру, напољу поприлично хладно. Устала сам сасвим случајно и пажњу ми је привукла музика из мамине собе. Покуцала сам и ушла не сачекавши одговор. Седела је на поду, расплетене косе, плоче свуда око ње разбацане без имало милости. Све гласније се чула песма. Сајмон и Гарфанкел. Звук тишине. Села сам поред ње и обрисала јој сузе с уморних образа. Рекла ми је да сам лепа, скоро као њена ћерка. Угризла сам унутрашњост образа и питала је зашто је тужна. Рекла је да јој руке изгледају другачије. Не зна када се то десило, али сада скоро ништа не зна. И ни у шта није сигурна. Увек су биле бледе и некако ситне. Лак на ноктима ретко је стајао потпун, најчешће је био излизан и неуредан. Занесено је причала о својој кожи, набораној и пуној пегица. Сметала јој је дуга коса сиве боје и то што мирише на старост. Насмешила сам јој се и отишла у своју собу по кутију пуну лакова и шминке. Помогла сам јој да устане и оде до купатила. Стале смо испред огледала. Извадила сам маказе и одсекла себи прамен косе. Погледала ме је збуњено, али убрзо јој се раширио осмех на лицу који дуго дуго нисам видела. Скратиле смо косу, обе. И лакирале нокте.

Брзо је остала без енергије, али је била срећна. Остатак дана провела је гулећи лак са ноктију уз

пригушен глас Роберта Планта који је допирао из моје собе. Прошло је скоро четири године од тада. Свакога дана пролазимо кроз овакве или сличне фазе. Преслушавам исте приче, причане из више углова и то увек другој особи. Дуго нисам плакала, отупела сам. Или ипак све покушавам да пребацим на папир. Мама воли када јој читам своје песме, једино нас то чини мајком и ћерком у последње време. Сваки пут када испусти део себе, ја га прихватим и учиним својим. То је једино што ми је преостало, зар не?

*Јелена Станчић
Београд*

ДЕСЕТ

Дан као и сваки други. Сунце. Небо. Птице. И у свој тој љепоти, дјевојчица. Стоји сама на цести. Боса. У десној руци носи једну ципелицу. Црвену. Пође. Онда стане. Онда пође назад. Па опет стане. И поново крене у ту неку даљину. Она зна да је тата тамо отишао. Сјећа га се као да је то било јуче, а већ је прошло пуно дана, више него што она зна да броји. Тата ју је научио да броји само до десет. Први дан док је одлазио, трчала је за њим. Био је сав обучен у црно и носио црни кофер. Трчала је најбрже што је могла. Трчала је десет корака. Њени кораци су мали, а десет је велики број. Већег броја нема. Кад се дође до десет, онда се поново броји од један. Она је набројала до десет дана већ шест пута. Један. Два. Три. Четири. Пет. Шест. Седам. Осам. Девет. Десет. Један број – један дан. Већ шест пута је тако бројала. Толико је дана прошло. То је пуно. А она сваки дан излази на цесту и трчи своје мале кораке. Брзо. Најбрже. Она зна да ће се тата вратити кад десет пута наброји десет дана. Не може бити већег броја од тога. Сутра ће опет трчати. Ако буде трчала сваког дана, тата ће се прије вратити. А гдје је друга ципелица? Ципелица је бржа од ње. Она је стигла тату. Можда је успјела да оде са татом. Можда је сад у татином коферу. Можда су заједно отишли у то неко „далеко одавде“ о ком је

тата говорио. Можда ће та ципелица натјерати тату да се врати. Само, збуњује је она ријеч коју је тата рекао кад је одлазио. Шта значи „никад“?

Милица Галић
Бањалука

POŽAR U PODRUMU

Rođen sam u bloku koji se već decenijama zove „Pendrek Siti“. To je kompleks zgrada napravljen sredinom sedamdesetih, a stanove su dobijali radnici u policiji. Čudnog li čuda. Do pre desetak godina bio sam ubedljivo najmlađi stanovnik te zgrade, a nije da sam baš jutarnja rosa po godinama. Zgradom se patrolira 24 časa, a to uglavnom rade udovice, odnosno žene policajaca. One čine i 80% populacije celog „Pendrek Sitija“. Rade u tri smene, te je hodnik uvek pod prismotrom. Glavna je Slavica i živi na visokom prizemlju u broju 6. Njen stan je krizni štab u kome se prave planovi akcija. Ceo krizni štab voleo je noćnu stražu, nakon nje dobija se slobodan dan. Kako se ko od mlađih vraća iz grada, naročito leti, uvek dok prolazi pored straže čuje se „Cccc“, a tada obično usledi „Dobro veče, komšinice“, a ustaljeni fidbek je „Dobro jutro, sinko!“

Ustao sam tog dana ranije nego inače, vrućina je učinila svoje, skuvao sam kafu, pustio seriju, svakodnevni ritual. Kafa kao i uvek učini svoje, te sam se uputio ka toaletu, kad osetim čudan miris. Već mi se bućkalo po stomaku, ali morao sam da izađem u hodnik i proverim o čemu se radi. Čim sam otvorio ulazna vrata, dočekao me je jak miris goretine i dim koji mi se nalazio u predelu kolena. Bio sam u pravu, požar. Počeo sam da se krećem stepenicama ka požaru, a dim me je sve više prekrivao.

Na prizemlju, već nisam mogao da vidim ništa, ali nalete-
teh na komšiju koji panično viče:

– Požar, požar je u podrumu!

Vraćam se u stan i izlazim na terasu, jer već čujem vatrogasne sirene. Dim je sve jači, a vatrogasna služba počinje da gasi požar. Komšinica Zora je napolju na licu mesta i izveštava sve nas na terasama da ne brinemo i da će sve biti u redu, sem što trećina stanara više ne mora da brine šta će sa starudijom iz podruma. Zora je strastveni pušač, nju bez cigarete teško kada možete da vidite. Iako je je Stanko, njen muž, policajac u penziji, ona nije u patroli, ali ipak voli sve da zna. Dok smo paniku i dalje osećali u vazduhu, Zora je imala drugi problem, mleko.

– Stanko, Stanko – dovikivala je muža ispod terase. – Je l' si stavio mleko da provri? Pa stavi ga, majku mu.

Veoma je čudno da posle toliko godina pušačkog staža i dalje ima onaj isti piskavi glas. Dok onako izbezumljeno iščekujem da se razreši situacija, ugledah Mikija kako me doziva:

– Komšo, komšo, šta odluči za sezonsku za bazen? Mnogo povoljno, bazen i sauna za 10 hiljada.

Odmahujem rukom i po dvadeseti put stavljam mu do znanja da nisam zainteresovan.

– A pitao li si drugare?

Požar je ugašen. Svi smo sišli dole, gledamo štetu, kad dolazi komšinica sa sedmog sprata kojoj već 30 godina ne mogu ime da zapamtim i plače. Mislim u sebi, njen podrum je najviše stradao, kad nakon desetak minuta, prepričava mi Slavica da je ona kriva za ovaj nemili događaj. Stanovnici „Sitija“ još uvek žive u 17. veku. Grobljanska sveća je i dalje čudo tehnologije, dok baterijske lampe kod nas nisu još uvek u modi. Komšinica je svetlila put svećom, setila se da je zaboravila nešto i vratila se u stan. Sveću nije ugasila, nego je postavila tako da ne

padne. Naravno, pala je. Danima se oseća miris goreti-
ne a „Pendrek“ nam sada izgleda kao pušnica. Predložio
sam baš pre neki dan da iz zajedničkog fonda kupimo
meso i okačimo u podrumu, do jeseni će biti odlična
sušenica. Svi se učutaše, dok se Prva dama zgrade, Mili-
ca, samo prekrsti.

Inače, veoma je interesatno kako u zgradi funkcio-
niše rukovodstvo. Predsednik Mića i Prva dama Mica
sve stanovnike „Sitija“ gledaju sa visine. Dobro, jeste
da žive na potkrovlju, ali nisam baš na to mislio. Uko-
liko imate problem, logično je da se obratite onome kod
koga stoji zajednički novac, namenjen upravo za takve
slučajeve. Obavezno vas puste da jedno dva-tri minuta
čekate, a onda otvara Prva dama:

– Predsednik trenutno ruča, dođite kasnije.

Kada se i pojavite kroz sat vremena, sledi:

– Predsednik gleda televiziju, ne može sada da vas
primi.

Zato kada se skuplja novac, Mica je toliko fina i
ljubazna, nešto poput naših političara tokom kampanja.

Ovde je mirno samo u periodu pripreme zimni-
ca. Tada ili odu u selo ili okupiraju parkić iza zgrade, gde
nam ceo kraj miriše na Leskovac. Tada uživamo i u miri-
su, a najviše u miru i tišini u zgradi. Ovo je samo delić
onoga što „Pendrek siti“ čini prepoznatljivim, morate nas
posetiti da biste u potpunosti doživeli ovu atmosferu.

Nikola Đukić
Niš

JEDNOGA DANA

Sedećeš na klupici, u centru voljenog grada, u koji si došao relativno skoro. Iz džepa teksas jakne izvađićeš paklicu marlboro cigareta. Uzećeš jednu i zapaliti. Pustićeš da te opkoli gust duvanski dim i dok budeš udišao dobro poznati miris cigareta koje već godinama pušiš, sedećeš na drvenoj klupici u centru Beograda i čekati.

Jednoga dana

Proleće je nateralo mnoge da izađu iz svojih zimskih depresija i puste da im aprilsko sunce vrati osmeh na lice. I dok budeš čekao, pored tebe će proći na stotine osmeha. Veliki. Mali. Glasan. Crveni. Bordo. Roze. Brkati. Sjajni. Žuti. Krezavi. Jedan, ukrašen crvenim karminom, upućen je tebi. Ne zanima te. I osmeh kera koji ti je prišao, opčinjen sendvičem koji si jeo. Nije te zanimalo. A gde je tvoj osmeh? Čekao si.

Sedim. Na klupici u centru voljenog grada, u koji sam došla relativno skoro. Iz džepa kožne jakne vadim paklicu marlboro cigareta. Uzimam jednu i palim je. Puštam da me opkoli gust duvanski dim. I dok udišem dobro poznati miris cigareta koje već godinama pušim, sedim tu. Čekam. Iz obližnjeg kafića dopirali su stihovi jedne poznate pesme. „Maybe I’m too busy being yours to fall for somebody new.“ Jesam li? Jesam li i dalje tvoja? A možda je sve to samo iluzija. Naivna devojčica koja

veruje u srećan kraj. Šta je kraj naše priče? Jesmo li ga ispisali one novembarske večeri kada smo se poslednji put poljubili ispred ulaznih vrata moga stana? I otišao si... Bez reči. I otišla sam. Bez reči.

Jednoga dana

Biće relativno toplo za jedno novembarsko veče. Šetaćeš gradom u kome si rođen tegleći akustičnu gitaru. Baš kao i onda. Sešćeš na drvenu klupicu u obližnjem parku. Sviraćeš. Baš kao i onog dana. Istu pesmu kojom si me ubio u pojam. Samo, neće biti nikoga da te čuje. Sedećeš sam. Krenućeš kući. Istim onim putem. Samo, hoćeš li skrenuti u svoju ulicu ili produžiti do moje? Ako produžiš, hoćeš li zastati kod ulaznih vrata moje zgrade i setiti se našeg poslednjeg rastanka? Bez ijedne reči. Možda se i ti zapitaš da li je to zaista kraj.

Pa da li je?

Okrenula sam glavu, jer mi se učinilo da je neko izgovorio moje ime. Nema nikoga. Pogled mi se spusti na naslon drvene klupice na kojoj poprilično dugo sedim. Na jedan natpis na tom naslonu. Na jedan poznati rukopis. Na jedno „Čekam te“.

Nije kraj.

Jednoga dana

Sedećeš na drvenoj klupici, u centru voljenog grada, u koji si došao relativno skoro. Sedeću na drvenoj klupici, u centru voljenog grada, u koji sam došla relativno skoro. Smejaćeš se. Smejaću se.

Nije kraj.

*Jovana Jeremić
Valjevo*

ŠAH

Zimsko jutro u Švedskoj. Lijepo, al' hladnoća samo što ne ujeda. U stanu je prijatno. Pripremam se za izlazak u grad. Zazvoni zvono na vratima. Otvorim i ugledam kolegičinog muža. Baš čudno, otkud on? Nije mi baš ni kolegica, ali mi Bosanci se svi poznajemo.

– Oprosti došao sam da napišeš oproštajni govor našem Bosancu.

– Ma kako, bolan, otkud ti to? Ja to ne radim?

– Napiši nešto o njegovom životu. Žena mi kaže da znaš pisati. Čitala je tvoje priče na Fejsbuku.

– Kako ću nešto napisati kad ga skoro nisam ni poznavala? Ponekad sam ga pred radnjom viđala. Nikad s njim nisam riječi progovorila.

Čovjek je stajao na mojim ulaznim vratima i nastavio:

– Reci, reci da je kao mali ostao bez babe i majke i da je smješten u sirotinjski dom. Taj život u domu mu je nešto najljepše što je doživio. Još od tada je volio neku Vlahinju. Nemoj to pisati. Imô je i jednog brata, ali mu se za trag ne zna, mora da je u nekoj jami, ne znam. Reci da su ga Srbi istjerali iz njegove Bosne.

– Ma neću, bolan, ja sam Srпкиnja, ma ne piše mi se sve to – govorila sam, ne bih li ga smetla.

– Ma nisi ti kô oni, šta pričaš, de zdravlja ti...

– A kako ga ti znaš? – pitam ga.

– E, to neđe zapiši. Najviše na svijetu je volio igrati šah. Tako sam ga dobro upoznao. Svaki dan smo u Klubu igrali šah, a bio je dobar, jebô majku, tobe jarabi, sve je o šahu znao, kô hafiz. Rijetko je pričao, a kad prozbori, dobro izabere, ma znao je svašta.

– Pa je li bio oženjen?

– Nije. Taman je šćeo da se ženi i zapuca. Đavo uzeo sve u svoje ruke. I ona je tu neđe u Geteborgu. Zato o njoj nemoj pisati. Neki kažu da su se potajno viđali.

– Što, bolan, potajno? Ta odrasli su.

– Jadi ih znali, ma sevep rata, sigurno.

Stojim na vratima kao ošamućena. Šta da radim? Ne piše mi se o nepoznatom čovjeku. U stvari, nikako mi se ne piše o takvim temama, a ne mogu baš glatko odbiti. Gledam, vani sve bijelo, napado snijeg kô uz inat. Pokvari mi dan.

– Vidjeću, javiću tvojoj ženi preko Fejsbuka.

– Nemoj vidjeti, haj zdravlja ti, napiši koju riječ. Nećemo ga valjda samo suknuti u zemlju.

– Pa, zovite hodžu.

– Uh, kakvog hodžu, to je najviše mrzio. On je volio Tita. To baš napiši, da je volio Tita.

– Znači bio je komunista?

– Ma jok, samo je volio Tita. Nije, nije, znao je reći da je i među njima puno lopova. Nije bio komunista. Za Bajram bi se sredio i rekô bi u klubu „Ja danas častim“, eto to mu je bila sva vjera. Kaže, ne voli torove. Đavo ga znao, bio je nekako svoj. A dobar kô hljeb je bio.

– Dobro, pokušaću.

Ovdje, u tuđem svijetu, teže je bilo umirati nego živjeti. Bi mi žao čovjeka. Nema ga ko ni sahraniti.

– I još nešto, ako može čo'ek u tebe da dođe na dženazu. Malo nas je, samo nas nekoliko iz Kluba. A i hladno je, srce puca, ko zna hoće li i oni što su rekli doći

slagati ili će doći. Šta ćeš, jadna, ovo je tuđa zemlja. Kome je stalo do jednog Bosanca iz Ljubije, a i Švedi su se o sebi zabavili. Radno je vrijeme, nema ovdje kô u Jugi, sahrana i pola preduzeća ne radi. Umre mu mater, nedeljom je sahranjuje. Ovdje su ti i rađanje i umiranje pare. Pare i samo pare.

Muž nije mogao na sahranu. Imao je planirani termin kod zubara. Čekao je dva mjeseca. Nije mogao propustiti. Bila sam ja sa jednom drugaricom. Hladno, noćas će zec tražiti mater, kod nas se kaže. Pucketa ledeni snijeg pod nogama

I stvarno bi malo svijeta. Groblje je na rubu grada, pa i nije lako doći onima koji nemaju auto. Ni autobusom nije zgodna veza. Stojimo nas nekolicina i šutimo. Komešanje, postavljanje sanduka u pravcu već iskopane jame. Iz mukle tišine počeo odzvanjati meni poznate riječi.

– Glasnije – neko dobaci.

Čovjek počeo čitati ponovo i za divno čudo, lijepo je čitao. Kasnije sam čula da je bio učitelj u Bosni i da ga zovu Učo. Govor nije ni završen, vidim jedna žena srednjih godina u crnom kaputu prilazi bliže jami. Vidi se da nije iz Växjö, mi se svi iz viđenja znamo. Nosi nešto poveliko u kesi i spusti na uzdignutu humku zemlje pored jame. Nešto šapnu baš onom čovjeku što je meni na vrata došao i molio me da napišem oproštajni govor. Čovjek uze kesu i iz nje izvadi veliki, drveni, lijepo izrezbareni šah i ponovo ga spusti na humku. Kesu je dodao onoj ženi što donese šah, ali ona ništa ne vidi. Ispod tamnih naočara kotrljale su se ogromne suze.

*Ognjenka Kalajdžić
Mostar/Växjö*

SVOJA POSLA

Istresla je pseću hranu u zdjelicu, sjela na stolicu uz rešetkastu ogradu francuskog balkona i nastavila piti kavu. S prozora susjedne zgrade kreštalala je papiga. Svaka iza svojih rešetaka, iz skućenih prostora, dijelile su pogled u dvorište.

Rano se budi, karakteristika penzionera. Gradska naselja još miruju. Počivaju ljudi i njihovi limeni ljubimci. Tek poneki penzić, s najlon vrećicom u rukama, ide prema kvartovskom dućanu. Po kruh i mlijeko, po jedini razgovor u toku dana, po osmijeh, ako ga njime počasti prodavačica, ipak je radna subota. Starost u zgradama s visokim stubištima često je osuđena na osamljenost. Srećom, ona ima društvo. I dobar pregled susjednih dvorišta. Vrijedi više od televizijskih sapunica i ekrana s političarima osmijeha od sedam kiselih limuna. Malo im lužine ne bi škodilo, da sapere aroganciju.

U vidokrug joj upada djevojka. Vikendom, često čeka ispred ulaza zgrade. Mlada, lijepa, zategnute kose u visoki rep, sređena. Stoji uz dvije torbe i ogleda se.

Stiže i on. Točan je. Danas nekim novim autom. Pedesetih godina, sportski tip, zgodan. Kima glavom, uzima torbe, stavlja ih u prtljažnik. Ona se smiješi, sjeda do njega i odlaze.

Proljeće je u punom zamahu, a stari prdonja se zaželio svježeg mesa. Očito zna s mladim djevojkama. Najprije piće u kafiću uz osmijeh razumijevanja, pa: „Oprostite što smetam, ne želim se nametati“, odmićanje stolice, naklon, maniri džentlmena. Onda pričica,

osamljen u braku, neshvaćen, strka na poslu, otuđenje kod kuće, i tako dalje i tako bliže...

Ona pada, kô zrela kruška u još zrelije ruke. I tako to, sto puta viđeno. Prvo nelagoda, lagano stjecanje povjerenja, prepuštanje pažnji i nježnosti. On sve zna, on razumije, on ju obožava... Onda kreću vikendi poput ovog.

– Curo, curo, otrijezni se. Nisi ti prva u klopci, samo si jedna u nizu – mrmljala je ljutito. – Ne budi kokoš, mala. Progledaj na vrijeme! – srkala je kavu i gladila leđa najdraže životinje.

Njen dan miriše na isto, subota ili ne. Svakodnevi-
ca, pomirenje s rutinom. Redovito praćenje i tumačenje događanja u susjedstvu. Netko čita iz taloga kave, ona kroz ponašanja. Vjerovala je u svoje sposobnosti. Situa-
cija s djevojkom izazivala je nemir.

Mala nije tip sponzoruše s ekrana. Djeluje naivno, ali trebala bi se kloniti ovakvih likova.

Odlučila je. Pričekat će kasno poslijepodne. Tada ju vraća pred zgradu. Zaskočit će ih. Ošinut će je pogledom. Djevojci ne priliči takvo ponašanje. Njega će pogledati kô zadnje smeće. Smislit će neku „otrovnu“ rečenicu. Subo-
ta je dan za obitelj, ne za švaleraj.

Sunce je zalazilo. Postavila je zasjedu. Ležerno je šetala pudlicu. Iskustvo i strpljenje na njenoj su strani, ipak s godinama dobiješ još nešto osim mudrosti.

Konačno, crni džip se zaustavio tik do ulaza. Goto-
vo se naslonila na njega kako bi ostvarila naum.

Izišao je, otvorio djevojci vrata.

– Taman na vrijeme, nema razloga za brigu – smi-
ješio se.

– Hvala.

– Ma, hvala tebi. Našla si se u pravom trenutku na
pravom mjestu.

– Ne možete zamisliti koliko mi znače vaša podrška i pomoć. Vi ste u pravom trenutku na pravom mjestu.

– Sljedeću subotu ponovno, ali kraće. Sin ima rođendan, moram se ranije vratiti... Shvaćaš?

– Naravno.

Pretvorila se u uho. Čekala je pravi trenutak da im uništi dan. Smišljala je kako. Pas je potezao prema djevojčinim nogama. Privlačila je uzicu.

– Znaš, pravi sam sretnik što si pristala. Danas je rijetkost naići na mladu, zrelu osobu. Svi se srame, izigravaju finoću.

– Nemojte, neugodno mi je...

– Ne treba ti biti, mnoge bi mogle kad bi htjele. Jedino na tebe uvijek mogu računati.

– Nema problema. Treba mi novac.

– Znam. Ja sam tu. Ako zapne, zovi.

Aha, pomisli, zasjeda je uspjela, samo me gledajte, besramnici...

– Ej, ne zovi nikoga za sljedeći tjedan. Naći ću vremena da odvedem mamu na kemoterapiju. Nedostaju mi njen osmijeh i miris jutarnje kave. Dobri duh naše firme, moja najbolja spremačica sve ove godine. I sretno na faksu u ponedjeljak! Rasturi taj ispit.

– Hvala vam, barba Jakove, puno hvala.

– Bit će još jedna zgrada da se odradi drugi tjedan, a do tada se drži knjige. Dogovoreno?

– Naravno, hvala.

– Zagrlj mi Miciku, jakoooo.

Motajući se oko djevojke koja je mahnula za autom, pas je srušio torbu. Poispadale su krpe, sredstva za čišćenje i gumene rukavice.

Djevojka je kleknula, okrenula mu dlanove. Šakl-jao ih je toplim hrapavim jezikom. Smijala se. Vrtio se po njenim koljenima i vlažnim krpama. Gurao ih njuškom

i mahao repom. Trpajući stvari u torbu, obratila se ženi iznad sebe:

– Imate krasnog psa, uvijek sam željela takvog. Kako se zove?

– Dona. Zove se Dona – zbunjeno je pogledala djevojku, trzajem uzice privukla psa i žustro krenula pločnikom.

– Bok, Dona, bok, slatka si – smiješila se mašući.

Dok se uporno okretala i pokušavala vratiti onoj koja je strpljivo skupljala stvari s poda, vlasnica je oštro povlačila vodilicu.

– Ajde, Dona! Ajde, kreni, i ne guraj uvijek nos gdje ti nije mjesto, gledaj svoja posla.

*Senka Čorak
Rijeka*

KAK STE, SUSEDI?!

Mate je bio jedan od onih ljudi koji mnogima idu na živce, pa je tako išao na živce i svojim susjedima. Živahan četrdesetogodišnjak, polumenadžer, polutrgovac, za kojeg nitko nije znao čime se točno bavi i što prodaje, materijalno situiran – bilo je to očito već po skupom automobilu parkiranom pred zgradom i kvalitetnim odijelima koje je unakazivao drečavim kravatama. Mate se ponašao kao najpametnija i najposobnija osoba na svijetu, kao da su svi drugi glupi i nedostojni svezati mu vezice na cipelama.

Marica je bila... da, starica. Upotrijebit ćemo tu već pomalo proskribiranu riječ, upravo uprkos licemjerju društva koje stare ljude naizgled korektno naziva „osobama treće životne dobi“, a istovremeno o njima ne vodi nikakvu istinsku brigu niti prema njima pokazuje ikakvo razumijevanje.

Udovica, odavna umirovljenica, sama u stanu vjerojatno već desetljećima, jer su djeca otišla trbuhom za kruhom u inozemstvo, tamo zasnovali obitelji i dolaze tek rijetko, za blagdane, Marica je bila sušta suprotnost Mati; dovoljno je bilo vidjeti je kako svakog jutra sama nosi kantu drva za ogrev iz prizemlja na zadnji, četvrti kat zgrade bez lifta pa da se shvati koliko je u tom biću bilo skromnosti, samozatajnosti i smjernosti.

A Mate kô Mate: prolazeći uvijek užurbano kraj nje, ni na kraj pameti mu nije bilo da se ponudi ponijeti joj kantu s drvima. Štoviše, čak bi graktavim glasom i na način koji je jedino on smatrao duhovitim, svaki put uskliknuo:

– Kak ste, suseda?! Kaj ste još živa?!

Marica bi samo gorko uzdahnula i, skromna kakva jest, odgovorila:

– Živa sam, živa... Fala na pitanju, sused...

Nije potrebno komentirati Matinu elementarnu nepristojnost, koja proizlazi već iz same gramatike (kad se ženskoj osobi obraćamo s „vi“ ne kaže se „živa“, nego „živi“), jer se naše umirovljenike ionako ne pita ni o čemu, a ponajmanje o gramatici. A ako ih se išta pita, onda ih se, zlurado i beskrupulozno, tu i tamo pita samo jesu li živi, kao da su tek teret kojeg se društvo želi što prije riješiti.

I tako su prolazili dani, tjedni i godine. Marica se sve teže i sporije uspinjala stubištem, a Mate se sve brže i lepršavije njime spuštao, osokoljen novim prilikama za zaradu. No čak i kad je prolazio vičući istovremeno u dva mobitela, uvijek bi našao onih nekoliko sekundi da je zapita:

– Kak ste, suseda?! Kaj ste još živa?!

A Marica bi uvijek sve gorče uzdahnula i, skromna kakva jest, odgovorila:

– Živa sam, živa... Fala na pitanju, sused...

Dok bi, svaki put sve sporije, dovršavala posljednju riječ, Mate bi već sjedao u svoj skupi automobil parkiran pred zgradom.

Razvijajući svoje poslove, provodeći dane sastančeci po restoranima i putem mobitela izdajući naredbe zaposlenicima i podizvođačima, Mate nije ni primijetio da je proteklo nekoliko dana bez jutarnjeg susreta s Maricom.

Kako je i s drugim susjedima komunicirao slično, samo u prolazu, nije mogao znati da je Marica u bolnici, a da je i znao, sigurno se ne bi priključio onim susjedima koji su je posjećivali i kod liječnika se raspitivali o njezinu zdravstvenu stanju.

Ne saznavši stoga ama baš ništa o Marici ni nakon nekoliko tjedana, jednog se dana Mate, po običaju kasno, vraćao u svoj stan osobito zadovoljan. Sklopio je još jedan unosan posao, a ženu i djecu je otpravio na more, pa će sada malo uživati: već je za sutradan dogovorio susret s novom, mladom ljubavnicom.

No otključavši vrata stana, upalivši svjetlo i ušavši u dnevnu sobu, imao je što vidjeti: na kauču je sjedila Marica. Djelovala je zdravije nego ikad i gledala ga je samouvjereno, s nekom osobitom mirnoćom na licu.

Mate se prepao kao nikad u životu. Ispustio je ključeve i torbu, sapleo se i jedva održao na nogama. Ali Mate kô Mate: ne bi on nikada dozvolio da ga se zatekne nespremna a kamoli preplašena, pa se nastojao pribitati i zauzeti svoj nadmoćan stav. Ipak, koliko se god pritom trudio, uspio je tek piskutavim glasom propentati:

– K-k-kak ste, suseda?! K-k-kaj ste još živa?!

A Marica mu je odgovorila:

– Nisam, sused, nisam...

I paklenski se nasmijala.

*Denis Perić
Varaždin*

SARA

Igrali su Lyon i Real. Rođak i ja smo sjedili ispred televizora i radovali se što je Lyon vodio. Nijedan od nas nije gajio simpatije prema Realu.

Odjednom, par sekundi prije trećeg gola Lyona, majka uđe u kuću sa zabrinutim izrazom na licu. Hodala je uokolo po kuhinji.

– Mama, šta je bilo? – upitao sam je.

Zaustavila je ritualni hod i pogledala nas očima koje su mi otkrile da se nešto loše desilo.

– Ne znam – izustila je tiho, pa nastavila – ljudi se skupili gore kod komšija, evo došla i policija, nema im kćerke, nema Sare.

Dok je izgovarala njeno ime, meni se u glavi pojavi mala dvoipogodišnja djevojčica sa zlaćanom kosom. Igrala se na livadi ispred kuće, a onda je krenula da šeta našim selom, sa medom u ruci, skrivena u mraku. Niko je nije vidio, niko je nije čuo, bila je sama. Duboko u svojoj duši osjetio sam gorčinu i bijes, želio sam je dozvati, kod nas, na sigurno, pod svjetlo sijalica.

– Gdje je otac? – upitah majku.

– Otišao je gore.

Podosmo, rođak i ja, prema skupini ljudi koja se skupila pod svjetlo rasvjete kao velika svita muha i komaraca, bojeći se mraka, naizgled. Ugledali smo i policijski auto parkiran ispod kuće Sarinih roditelja. Otac je pričao

s jednim od njih, i sam je tokom rata bio u rezervnom sastavu policije.

– Sine – povika gledajući me.

– Molim – rekoš dok smo mu prilazili.

– Idi donesi bateriju, ima u šupi, idemo tražiti Saru.

Nije uspio ni izgovoriti njeno ime, a ja sam već trčao prema šupi, usput razgledajući i osluškujući sve i svašta, sa nadom da će negdje iza ćoška zasijati zlatna kosa. Tražili smo je svuda, po čitavom selu. Isprva smo mislili da je negdje pala i povrijedila se, možda u mali potok koji je žuborio našim selom, povrijedila se i nije mogla izaći, čak smo provjerili i bunar koji se nalazio u našem vrtu, ali ništa nismo našli. Čitav komšiluk se digao. I oni koji su bili posvađani i oni koji nisu pričali, i oni različitih ubjeđenja i različite vjere, sad su bili ujedinjeni u jednoj misiji, da nađu Saru. Jedino je to sad bilo važno. Odjednom mi kroz glavu prođe misao da je Sara najmanje sto puta prošla pored mene, sa svojom majkom, i isto toliko puta se haman i nasmiješila, a ja je nisam pomilovao. Niti jednom nisam pomilovao tu zlaćanu kosu. Tek sad to radim, u svojim mislima, sad kad je prekasno. Bilo me stid, bio sam bijesan na sebe.

Onda je došao Sarin otac. Sve ovo vrijeme on je bio u ribolovu, ispod mostova, neko mu je javio vijesti koje nijedan roditelj ne želi čuti i koje niko ne želi saopštiti i on je došao. Išao je cestom prema njihovoj kući i glasno dozivao Saru, sve jače i sve više, sve bolnije. Nikad moje uši neće zaboraviti njegov urlik, njegov vapaj, prepukli glas jednog prepuklog srca. I kad postanem star i gluh, u ušima će mi još uvijek odjekivati njegov glas kako doziva Saru. Oči čitavog komšiluka bile su uprte u njega i svi su šutjeli, svi su bili nemoćni, niko nije mogao da je dozove, ne više. Do ponoći se svjetina razišla, ostala su samo dva policajca da čuvaju stražu i uplakani roditelji. Nare-

dnih dana je došlo još policajaca, došli su i psi, ali ništa nisu nanjušili. Nada se svakim danom drastično topila. Nijedan trag, nigdje, a onda, više od sedmicu dana nakon nestanka, skupina momaka je pronašla u šumi, u potoku, nago dječije tijelo, u ranoj fazi raspadanja i odjeću razbacanu svuda unaokolo. Par dana nakon toga, Sarina majka je priznala da je ubila svoju malu curicu. Kad se vratila od komšinice, našla ju je u šupi i bila ljuta na nju, uhvatila je jednom rukom za vrat, a drugom je počela šamarati. Sa svakim šamarom njena ljudskost je odlazila u nepovrat i kad je zadnji put zamahnula, shvatila je, ali već je bilo kasno, Sara više nije disala, a ona je već bila monstrum. Prepala se, pogledala je u ogledalo i ponovo vidjela čudovište. Stavila je tijelo u plastičnu vrećicu i odnijela ga najdalje što je mogla, kilometar i po od kuće, do potoka, da sakrije sve.

Toliko godina je prošlo od toga, tad sam bio dječak, a sad sam odrastao čovjek, i trebao sam postati otac. Moja djevojka je bila trudna, već šesti mjesec, čekali smo curicu. Nikad u životu nisam bio sretniji nego tad, ali onda je došla loša vijest, ona koju niko ne želi da saopšti i koju niko ne želi da čuje. Naša curica je bila bolesna i nije mogla da preživi, umrla je još u utrobi svoje majke. Nikad neću zaboraviti nemoć koju sam tada osjećao, bol koji me razdirao, koji će vječno boljeti, i ime koje sam joj htio dati:

Sara.

*Nermin Neslanović
Topčić Polje*

КУПОВАЊЕ ЖИВОТА

Није била анђео. Није била ништа посебно. Била је човјек. Најобичнија дјевојка коју сте могли познавати, медиокритет. Можда ју је средина тако обликовала. Ипак, одрастање у учмалој малограђанској средини те и не чини ништа бољим од ње. Оно си гдје живиш.

А живјела је у времену и простору незаситих порока. И сама је постала дио њих. Ана се будила нашминкана, лијегала је нашминкана. Није вољела љетна јутра која миришу на свјеже окупаног мушкарца. Заправо, никад није ни имала мушкарца. Имала је секс који није ни разумјела. Никад се није истопила у нечијем наручју, није љубила. Само се повремено јебала с неким у облику сличном њеном. Ана је облачила оно што је видјела на излогу. Није јела вруће пециво које је хладио вјетар.

Било је много Ана тада у том граду. Чак су се и звале Ана. Мајке дају имена дјеци да поруче нешто свима који ће се с њима сусрести у будућности, а највише онима које дјеца неће ни упознати. *Nomen est omen*. И Анина мајка је била као све те мајке. Није осјећала ништа посебно у томе што носи чедо под срцем. Вољела ју је, свакако, али је још више вољела када би неко похвалио Анине лаковане ципелице или савршено исплетену косу. Мајка је хтјела да Ана

пролази с одличним, да студира и да само мало ради прије него што се уда. Није знала шта Ана воли, није знала како се осјећа када сијече папир маказама, како њој мирише вуна и да ли се смијеши када чује неке познате тонове. Није ни Ана знала. Ана није вољела љетна јутра која миришу на јасмин.

Била је паметна и срећна. Посматрајући околину у којој је живјела. Била је жена, град у малом, сви ми у једном бићу. Ана је вољела да не мисли ни о чему. Најстрашније питање за њу је било: Шта мислиш о овоме? Само кад би се могло одговорити са да или не. Нико тада није мислио, па ни она. Била је наше дијете. Дијете овог града које смо вољели. Ана је имала другаре које није познавала. Познавала је обичајно право свога друштва, али не и његове законе. Није вољела љетна јутра која миришу на нову књигу.

Понекад нестане онога због чега се будимо ујутру и онда прошлост покуца на врата. Ана није знала да не размишљати није довољно за успјех у граду пуном Ана и порока. Није била тужна. Била је нешто што није могла да замисли. Била је питање. Била је човјек. Али такав више не постоји овдје, а оно си шта гледаш. Ана није могла да престане да мисли да је можда могла друге хлаче да обуче тај дан за разговор за посао. Није вољела љетна јутра која миришу на шербет за тулумбе.

Ана се шминкала по упутствима не знајући зашто. Имала је најљепши осмијех на свијету, а није се смијала. Ана је знала главне градове и обишла је многе, али се ни у једном никад није изгубила. Путни кофер јој је био пластичан. У њему није било заборављених ствари, само одјећа распоређена по данима. Анина путовања била су фотографије. Често

су јој изгледала непотребно и исцрпљујуће, али град је то очекивао од ње. Ана није имала потребу за причом. И никако није вољела љетна јутра која миришу на борове и морску со.

Како је старила, постајала је свјеснија да свима осим себи дугује нешто необјашњиво и тај притисак ју је изједао изнутра. Нико јој није ништа тражио заузврат, али осјећала је да су јој дали. Није хтјела да то буде онда. Није хтјела да буде овдје. Јутра су постајала сива, није их више ни мрзила.

Освануо је најљепши љетни дан те године. Јутро је мирисало на свјеже окупаног мушкарца, на јасмин, на нову књигу. Радници су ишли на посао са осмијехом, јели су врућа пецива. У соби једне дјевојке пронашли су крв, папир и јастук од гушчијег перја. Крв је била њена и скорена, на папиру је била опроштајна порука, а јастук је био мекан. Крв је била црвена, на папиру је писало: „Враћам вам себе. Није требало да ми купујете живот“, а јастук је имао удубљење од спавања.

Први пут Ана је одговорила на питање.

*Антонела Плиснић
Бања Лука*

STARI SAT

Već peti put čitam natpis na vratima hirurške sale broj dva i po ko zna koji put vadim telefon da vidim koliko je sati iako nije prošlo ni dvije minute od posljednje provjere. Mrzim tu naviku kojoj pribjegavam svaki put kad mi je dosadno ili kad sam nervozan. Besmisleno je više razbijati glavu zašto naručuju od sedam ujutru kad ne planiraju početi prije devet sati. U hodniku ispred operacione sale za male hirurške intervencije već nas je četvoro: punačka studentkinja koja pita koliko traje procedura jer ne želi da propusti jutarnja predavanja, poznanica zaposlena na državnoj televiziji koja nas uvjerava da je zahvat brz i bezbolan pokazujući nam mali ožiljak na dekolteu, mladić guste crne kovrdžave kose u pratnji majke koji ne uspostavlja kontakt pogledom ni sa kim od nas i ja, pomalo umoran od pretjerane brige kako ću se uklopiti u Sloveniji, gdje počinjem raditi za dva mjeseca.

Obuzet mislima, nisam registrovao kad se pored mene stvorio visok sedamdesetogodišnjak. Vidjevši nas kako poskakujemo s noge na nogu i cvokoćemo na hladnim plavkastim pločicama komunističke zaostavštine uveliko oronule bolnice nad kojom noću oblijeću vrane sablasno nagovještavajući smrt kao u Hičkokovim filmovima, obratio nam se prvi put tihim glasom:

– Možda su nas namjerno pustili da 'vol'ko čekamo, jer nemaju dovoljno anestezije, pa 'oće da utrnemo.

Bio je obučen u vjerovatno najljepše odijelo koje je imao, tamnosivo, ispeglane košulje, crne kravate i besprijekorno sašivenog prsluka. Takva svečanost mogla je upućivati na to koliko cijeni instituciju u koju je došao i poziv ljekara. Postidio sam se svojih iznošenih patika. Savršen kroj njegovih pantalona otkrivao je tragove nekad snažne i korpulentne fizionomije. Dok je pričao pomalo otegnuto, oči su mu poskakivale i nije odustajao od namjere da nas zasmijava:

– Čet'ri puta sam ugrađivô stent, ali nikad nisam 'vol'ko čekô.

Usporenim pokretima, na koje sam već navikao, izvadio je iz džepa ručni sat. Oduvijek sam bio fasciniran tim starim satovima i uživao sam u pričama klinaca iz školskih klupa čiji dedovi su ih imali.

– Kupio sam ga dok sam radio u Austriji. Tamo sam čuvô novce jednoj bogatoj gospođi. Uvijek je imala nokte u boji i puno nakita po rukama. Mojoj ženi nije bilo drago što smo tu. Inače, ovi njemački sa lokomotivom su najbolji. Donio sam jedan i Gojku i Nedeljku, samo Urošu nisam.

Otegavši „u“ u posljednjem imenu, nastavio je kao da je pokušavao nečega da se sjeti iako je bilo jasno da odgovor ne zna.

– Ne znam što njemu nisam. Kô da sam predosjetio da mu je vrijeme isticalo. Kad sam se vratio, rak ga je živog izjeo, ništa nije ostalo od 'nak'og čo'eka.

Dok je govorio, ogrubjelim rukama bi milovao onaj sat, opet ga lagano otvarajući i potom nježno vraćajući zajedno sa već oksidiranim lancem u džep. Posmatrao sam njegov profil dostojan antičke biste i blagi, stalno-prisutni osmijeh kada je doktorica uvela onog kosatog

mladića, glasno i pomalo grubo naglašavajući da je u pitanju „njen“ pacijent.

– Nego, rec’ ti meni ima li ovdje neki sajdzija da mi ga malo pogleda i podmaže. U Mrkonjiću sam pitô, ali veli da mi ne može završiti za dan. Ja ’ocu da mi ga popravi tu preda mnom. Svi oni kažu dođi sutra ili za dva-tri dana, onda ga otvore, povade sve one kvalitetne sitne dijelove i ubace neke koji ne valjaju, kô da ne znam šta rade. Nisam lud da im ostavim sat.

– Nije valjda da ne radi?

Kao da je shvatio tok mojih misli, preduhitreno odgovori:

– Ma radi, ne brini se, nije moje vrijeme još došlo. Izgleda da mi je suđeno da ih sve nadživim. Najstariji brat mi je umro još kô dijete. Prekrili su ga nekim jorganom od konoplje ili je u toj prostoriji u kojoj je zaspô bila neprerađena konoplja koju su netom obrali, više se ne sjećam, i kad su vidjeli da se ne budi, s’vatili su da se nekako otrovô ili ugušio pod tim. Davno sam sa’ranio i ženu, ispratio još dva brata, a evo nedavno i drugu sestru.

Tada je iz sale izišla moja poznanica, ovog puta raščupana, blago zarumenjena i odsutnog pogleda.

– Da znaš da me je sad boljelo! – kivno je odmah-nula rukom, poželjela nam sreću i otišla.

Vratio sam se svom sagovorniku, koji je ponovo poglédao na sat i smežuranom staračkom kožom prelazio preko gravure na poklopcu.

– A Uroš je znao druga Tita. Ko momci bi zajedno išli na more i ostajali danima bez prebijene pare. Pričô nam je kako su na Brionima znali ušićariti za sladoled, pa liz on, liz Tito. A kako je tek bio lijep i uvijek tačan, tačan kô sat! Predavô je fiziku u gimnaziji...

– Može sljedeći! – arogantno nas je prekinula doktorica, uputivši saradnicima da pripreme pacijenta dok se ona vrati s odjela. Ušao sam, skinuo se i legao. Treska vrata najavila je njen dolazak.

– Ja bih dosad osam pacijenata završila, a tek smo na četvrtom – osorno je osula paljbu po nedužnim tehničarima optužujući ih za sporost dok mi je davala anesteziju, a samo sekund kasnije osjetio sam rez oštrog skalpela na leđima.

Vanja Šušnjar Čanković
Banja Luka

SADRŽAJ

Sirena	7
Dorat	10
Neon	14
Do jaja.....	17
Комшија Владо.....	20
Metar drva i metar mira	23
Dvorišta	26
Jelovnik	29
Odluke za sretniji život	32
Сутра.....	35
Crvena nit.....	37
Te oči tvoje zelene	42
Bosanka u Zagrebu	45
Dozvolite mi... ..	49
Stojadin	53
Pandorina kutija	56
Dar.....	60
Галама	63
Kućni s posebnim potrebama.....	66
Nije smešno.....	69
Prisutnost	72

Komarac.....	74
Panta rei	79
Knjiga o tebi	81
Ono što si mi ostavila	84
Čaj na betonu	88
Палента	91
Kokice	95
Љубав из комшилука.....	99
Miris	103
Мoj џак.....	106
Звук тишине.....	109
Десет.....	112
Požar u podrumu	114
Jednoga dana.....	117
Šah	119
Svoja posla	122
Kak ste, suseda?!.....	126
Sara.....	129
Куповање живота	132
Stari sat.....	135

*„Cambiare il mondo con i libri, combattere le
ingiustizie con i libri!“*

Giangiaco­mo Feltrinelli

IZ IMPRIMATUROVOG KATALOGA PROČITAJTE JOŠ

Ako volite da uživate u gotovo svim tipovima umjetnosti, ova zbirka priča je prava poslastica za vas.

Ako volite da uključite sva čula, ova zbirka priča je više od poslastice za vas. Ona je nalik šetnji po prepunoj galeriji u toku izložbe duboko emotivnih slika svakodnevnog života. Dok prelistavate stranice i prelazite sa početnih pisama na kasnije priče o svakodnevicu, doživjećete jednu avanturu u kojoj se perspektiva neprestano mijenja. Čućete žamor sa svih strana. Riječi će vas gurkati, prikazivaće vam se nasumična lica, a boje će isplivavati iz svih uglova. „Mirisaće na buđ, na narandže, na novi suncokret na Van Gogovoj slici.“

Osjetićete svaku emociju. Dotaći ćete svaku bol svih junaka. Čućete njihovu samoću. Slika govori više od hiljadu reči, a Milanka je upravo te hiljade riječi pretvorila u opipljive slike, opipljivu umjetnost koja obuzima sva čula.

Poletite uz „Mandarinske patke“ i doživite svakodnevni život iz svih uglova.

„Crvene cipele na kiši” treća je zbirka pjesama Aleksandre Marilović. U zbirci se nalaze četiri različita ciklusa objedinjena dominantnim motivima ljubavi i odnosa umjetnika prema svijetu i sebi samom. Jezik njene poezije može se opisati kao skladan i istovremeno pitak spoj književnog jezika visokog stila, mjestima čak arhaičnog i pažljivo odabranih i ukomponovanih elemenata razgovornog jezika koji, suprotno očekivanjima, ne odudaraju od opšte slike, već je dopunjuju i dodaju joj šarma i slikovitosti

„Najveća lepota ove poezije uokvirene zbirkom ‘Crvene cipele na kiši’, ipak, nije pomenuta intertekstualnost, komunikacija sa različitim epohama i poigravanje jezičkim mogućnostima, koje su neosporno njeno bogatstvo, već sposobnost svake od ovih pesama da bude snažno emotivno bliska nama kao čitaocima, budući da svako od nas u pesmi svesno ili nesvesno traga za samim sobom”, napisale su u recenziji ove zbirke Dragana Vasiljević i Milanka Lana Nikolić

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

821.163.4-32(082.2)

ПРИЧЕ из комшилука

Priče iz komšiluka / grupa autora. - Banja Luka
: Imprimatur, 2018 (Banja Luka : Bina). - 141 str. ; 20
cm. - (Edicija Mondo ; knj. 2)

Lat. i ćir. - "Tekstovi objavljeni u ovoj knjizi izabrani su
kao najbolji na konkursu "Priče iz komšiluka", koji je
u aprilu 2018. raspisao portal mondo.ba." --> prelim.
str. - Tiraž 200.

ISBN 978-99976-724-5-2

COBISS.RS-ID 7614232